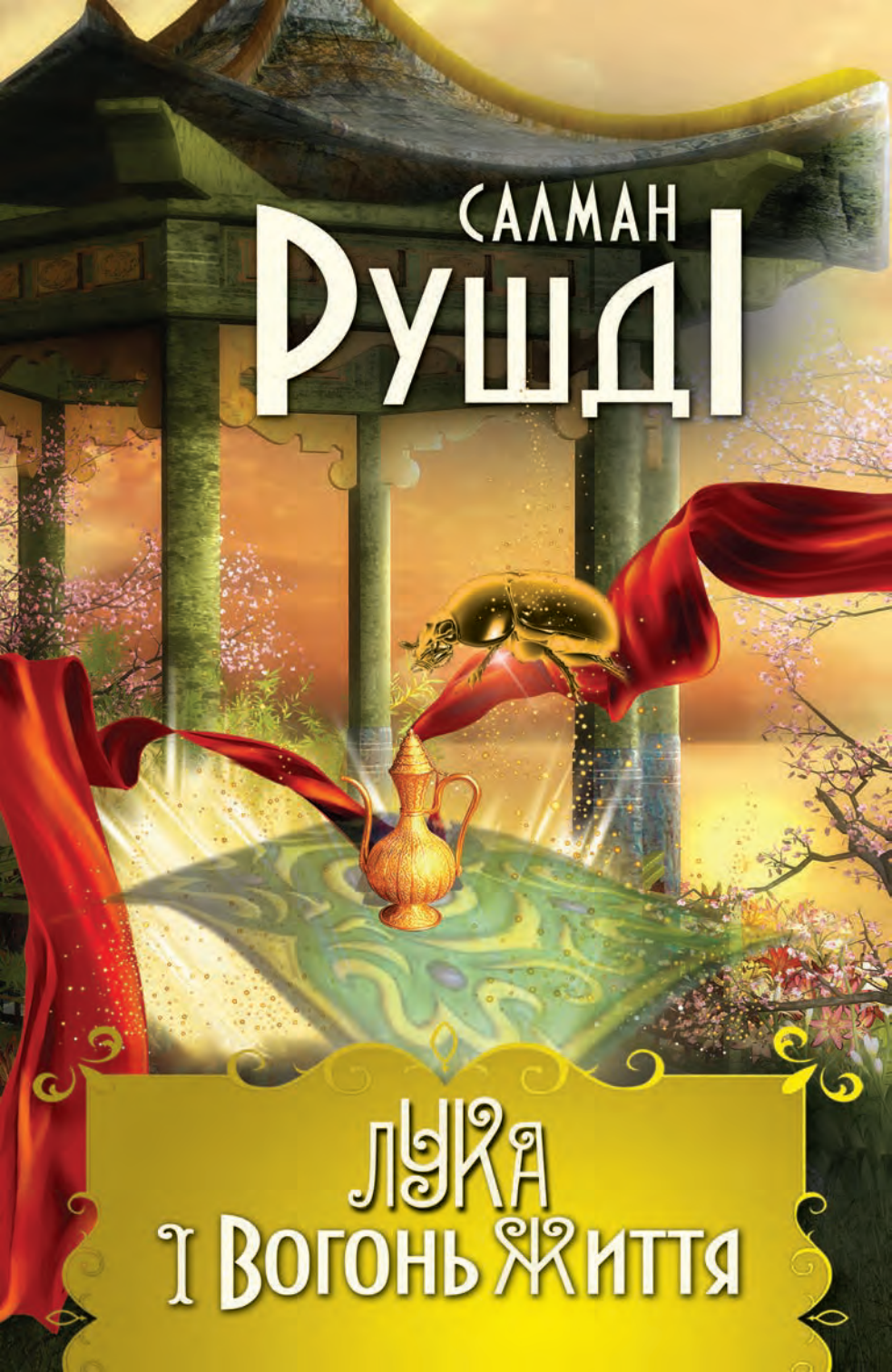

The background of the cover is a detailed illustration of a traditional East Asian garden. In the foreground, a large, ornate golden teapot sits on a green, swirling patterned surface. A red cloth is draped over the teapot, and a golden beetle is perched on it. The teapot is surrounded by a misty, golden glow. In the background, there are traditional wooden structures with tiled roofs, cherry blossom trees, and a large, bright yellow sun or moon in the sky.

САЛМАН РУШДІ

ЛУКА
І ВОГОНЬ ЖИТТЯ

Салман Руді
Лука і Вогонь Життя

Salman Rushdie

LUKA

AND

THE FIRE

OF LIFE

Салтан Рущі

ЛУКА
І
ВОТОНЬ
ЖИТТЯ

Казкова повість

З англійської переклав
Тарас Бойко

видавництво
жуланського

Київ
2012

Салман Рушді ще раз запрошує нас до казкового світу Кагні. І якраз вчасно, адже легендарний казкар Рашид Халіфа поринув у дивний безкінечний сон, з якого його ніхто не може розбудити. А отже, знову нікому плести мережива найкращих і найдивніших у світі казок. Цього разу врятувати Рашида мусить його син Лука, молодший брат Гаруна із попередньої історії «Гарун і море оповідок». Для того щоб розбудити Рашида Халіфу, Лука має здійснити подорож у Магічний Світ і викрасти звідти могутній артефакт — Вогонь Життя.

Так починається захоплююча і сповнена небезпек подорож Луки, під час якої йому доведеться зустрітися з багатьма дивними істотами, завести не менш дивних чарівних друзів, раз за разом наражатися на небезпеку, але щоразу все далі просуватися углиб земель Недобрих Богів, адже лише там він зможе здобути Вогонь Життя, від якого залежить доля його батька, так само як і його власна.

Редактор
Леся Пішко

Художнє оформлення
Оксани Баратинської

© Luka and the fire of life, 1990 Salman
Rushdie,
All rights reserved
© Видавництво Жупанського;
Т. Бойко, переклад;
О.Баратинська, художнє оформлення, 2012.

Місце чарів манить нас.
І ще трохи — в добрий час!
Лиш би промінь див не згас.
Адже казка, правду мов,
Наша вірная любов.

1

Біда, що прийшла
чудової зоряної ночі

У місті Кагні в країні Аліфбей жив собі хлопчик на ймення Лука і мав він двох друзів — ведмедя Собаку й собаку Ведмедя; гукне він, бувало, «Собако!», і до нього перевальцем на задніх лапах підходить добродушний ведмідь, а гукне він «Ведмедю!», і, вертячи хвостом, біжить до нього собака. Бурий ведмідь Собака, хоч трохи незграбний і вайлуватий, умів дуже гарно танцювати — умить ставав на задні лапи й починав витинати польку, вальс, румбу, ватусі або ж навіть твіст, до того ж знав він і місцеві танці, приміром, запальну бангру¹, вертливий гумар (тут він одягав спідницю з блискітками), знав також *спо* і *танг-та*, себто танці воїнів, а ще південний

¹ Бангра — жанр сучасної популярної танцювальної музики; поєднання елементів диско, хіп-хопу з традиційними індійськими мотивами.

танець павича. Собака Ведмідь — розумний і приязний лабрадор шоколадного кольору, іноді дразливий і неспокійний — геть не вмів танцювати, як то кажуть, кульгав на всі чотири лапи, проте свою незграбність компенсував даром абсолютного слуху — міг з великим почуттям виводити мелодії всіх популярних пісень і ніколи не фальшивив. Собака Ведмідь і ведмідь Собака дуже швидко стали для Луки чимсь більшим, ніж домашніми улюбленцями. Вони стали його найближчими союзниками й найвідданішими оборонцями. Коли поруч з Лукою з'являлися Собака з Ведмедем, нікому навіть на думку не спадало кривдити Луку (так завзято ставали вони на захист свого друга) — навіть його найбільшому недругові Щуроїду, який давав волю рукам за найменшого приводу.

А ось як Лука запізнався зі своїми чотириногими друзями. Однієї погожої днини, коли йому саме виповнилося дванадцять років, до міста Кагні приїхав цирк, і то не якийсь простий цирк, а сам ВВА, себто найславетніший у всій країні цирк Великих Вогняних Арен, і привіз той цирку виставу «Неймовірні Ілюзії Вогню». Тож Луку охопив страшенний відчай, коли тато, казкар Рашид Халіфа, сказав, що вони не підуть на виставу.

— Не личить нам, — пояснив Рашид. — Колись він, може, й був славетним циркум, але сьогодні ВВА далеко не найкращий. У левиці гнилі зуби, тигриця осліпла, слони — голодні, а решта звірів просто жалюгідні. Інспектором циркового манежу був страхітливий здоровило капітан Ааг, відомий також під прізвиськом Гросмейстер Вогню. Беззуба левиця й сліпа тигриця, як і решта звірів, настільки боялися його батого, що покірно стрибали крізь обручі й удавали мертвих, а охлялі слони будували свою піраміду, лиш би не розсердити Аага, бо він умить впадав у люті і дуже рідко сміявся. Навіть коли Ааг запихав їм у пащу свою голову із запаленою сигарою, вони не наважувалися її відкусити, так ніби

Аагова голова могла бути небезпечною навіть у їхньому череві.

Рашид, у яскравій сорочці (наразі в яскраво-червоній), з улюбленим потертим капелюхом-панамом на голові, саме забирав Луку зі школи й слухав його безкінечні розповіді про день, що минув. На контрольній роботі з географії Лука забув, як зветься мис на півдні Африки, й назвав його Гаваями. Проте на контрольній роботі з історії все ж таки пригадав і правильно написав прізвище першого президента країни. А ще під час гри в хокей на траві Щуроїд ударив його по голові ключкою. Попри те Лука забив два голи й здобув перемогу в матчі. А ще він навчився гучно ляскати пальцями. Отже, були і плюси, і мінуси. А загалом, день удався; саме того дня вони й побачили циркову процесію, що прямувала повз них, аби розбити шатро на березі могутньої Силсили. А Силсила — це широка, лінива й потворна річка з каламутною водою, і тече вона через місто недалеко від їхнього будинку. Вигляд похнюплених какаду в клітках і понурих одnogорбих верблюдів, що сумно трюхикали вздовж вулиці, глибоко вразили добре серце юного Луки. Проте найсумніше було дивитися на клітку із жалібним собакою і скорботним ведмедем, що приречено глипали навсібіч. Кавалькаду замикав капітан Ааг з чорними піратськими очима та непідстриженою варварською бородою. Тож коли Гросмейстер Вогню порівнявся з Лукою, він спересердя (а Лука був хлопцем, який рідко сердився, а часто сміявся) вигукнув на повний голос:

— А щоб звірі тебе не слухалися, а щоб вогняні кільця з'їли твоє дурне шатро.

Сталося так, що за якимось дивним збігом обставин у ту мить, коли Лука кричав своє прокляття, геть усе на білому світі стихло й замовкло — автомобілі перестали сигналізувати, скутери перестали деренчати, птахи перестали кричати, люди раптом перестали розмовляти, і в цій чарівній тиші голос Луки пролу-

нав як постріл, а його слова були настільки гучними, що заповнили все небо й, може, долинули навіть до невидимого дому Долі, яка, на думку деяких знавців, управляє світом. Капітан Ааґ здригнувся, ніби одержав добрячого ляпаса, відтак втупився поглядом, сповненим відвертої ненависти, простісінько в очі Луки й мало не збив ним хлопчину з ніг. Відтак шум і гам відновився, цирк продовжив свою ходу, а Рашид з Лукою подалися додому на обід. Однак слова Луки все ще витали у повітрі, роблячи свою таємну справу.

Увечері у телевізійних новинах передали: з невідомих причин звірі у цирку ВВА всі як один відмовилися від виступу. В переповненому шатрі, на превеликий подив глядачів і розмальованих клоунів, звірі виявили щодо свого господаря небачену досі непокору. Гросмейстер Вогню спочатку стояв на Великій Вогняній Арени (одній із трьох), вигукував команди, ляскав батогом, але потім, коли звірі рушили на нього стрункими рядами і почали зусібіч оточувати розгніваним колом, його нерви не витримали, він упав навколішки, заплакав й слізно просив пощади. Загула, засвистіла публіка, почала жбурлятися фруктами й подушками із сидінь, потім твердішими предметами, приміром камінням, горіхами й телефонними довідниками. Ааґ обернувся, шукаючи шляху для відступу. Тим часом звірі розімкнули ряди, утворився прохід — і він утік, хлипаючи, як мале дитя.

Це була перша дивовижна подія. Друга сталася переходя того ж вечора. Десь опівночі почувся тріскіт, що нагадував шелест чи шерхіт мільярда осінніх листків або ж навіть мільярд мільярдів листків; шум почався з купола цирку на березі Силсили, долинув до спальні Луки й розбудив його. Коли Лука визирнув з вікна спальні, то побачив, як на полі біля річки яскравим полум'ям горить Велике Шатро. Палали також Великі Вогняні Арени, і це не було ілюзією.

Прокляття Луки подіяло.

Третя дивовижна подія сталася наступного ранку. Під дверима Луки з'явився собака із написом на ошийнику «Ведмідь» і ведмідь з написом на ошийнику «Собака»; відтоді Лука лиш здогадувався, як вони знайшли дорогу до його помешкання, але хай там як, ведмідь Собака того ранку почав кумедно кружляти й підстрибувати, а собака Ведмідь, завиваючи, виводив ритмічні мелодії. Лука, його батько Рашид Халіфа, його мати Сорая та його старший брат Гарун стояли на порозі будинку й спостерігали за видовищем, а їхня сусідка пані Оніта кричала з веранди:

— Обережно! Спів і танці звірів — це чаклунство!

Проте Сорая Халіфа тільки сміялася:

— Звірі святкують звільнення.

Відтак обличчя Рашида спохмурніло, й він розповів дружині про прокляття Луки.

— Мені здається, — казав він, — якщо тут і є чаклунство, то йде воно від нашого молодшого сина Луки, це він доклав до цього свою руку, а добрі створіння прийшли йому подякувати.

Решта циркових тварин також повтікали на волю, і їх більше ніхто ніколи не бачив, за винятком собаки й ведмедя. Із собою вони захопили навіть сніданки. Ведмідь тримав відро з рибою, а собака був одягнений у накидку, в кишені якої було повно кісток.

— А чому б не спробувати? — вигукнув радісно Рашид Халіфа. — Тепер мої вистави матимуть помічників. Людям обов'язково сподобається вистава із собакою, що співає, та з ведмедем, що танцює. — І все було вирішено, а згодом того ж дня саме брат Луки Гарун сказав своє слово.

— Я знав, що таке станеться, — промовив він. — Ти вже у тому віці, коли діти в нашій родині переступають межу реального світу й опиняються у казковому. Тепер настав час твоєї пригоди; вона вже тут і, здається, вже розпочалася. Але будь обережний. Прокляття — небезпечна річ. Я ніколи не був причетний до чогось, так би мовити, *темного*.

«Моя власна пригода», — зачудовано міркував Лука, а його дорослий брат усміхнувся, тому що добре знав про Таємні Ревнощі Луки, які насправді Не Були Аж Надто Таємними. Коли Гарун мав стільки років, як тепер Лука, то побував на другому Місяці Землі, заприятелював з рибами, що говорили римами, а також із городником із коріння лотоса, ще й допоміг повалити режим злого Культмайстра Хаттам-Шуда, який хотів знищити Море Оповідок. А от Лука своєї найбільшої пригоди зазнав під час Баталії на Спортивному Майданчику в школі, де він з командою Міжгалактичних Пінгвінів здобув перемогу над командою Армії Імператорської Високости, очолюваною його суперником Аді Щуроїдом, також відомим як Червоний Зад, і переміг він того пам'ятного дня завдяки несподіваній повітряній атаці, в якій взяли участь паперові літаки, нашпиговані сверблячим порошком. Ох і приємно ж було дивитися, як Щуроїд стрибає у ставок неподалік майданчика, аби вгамувати свербіж усього тіла; проте Лука знав, що його досягнення не йде у жодне порівняння з Гаруновими подвигами. Зі свого боку, Гарун також знав про палке бажання Луки зазнати якоїсь справжньої пригоди, бажано, за участі неймовірних створінь під час подорожей на інші планети (ну, хоча б на супутники), а також за участі ПНСП, себто Процесів Надто Складних для Пояснення. Але донедавна він завжди гамував його пристрасі.

— Будь обережний з бажаннями, — повчав він Луку, а той відповідав:

— Уже дійняв мене своїми повчаннями.

Загалом, Гарун і Лука рідко коли сварилися й, по суті, жили в мирі та злагоді. Вікова різниця у вісімнадцять років виявилася достатньою, аби відмести усілякі незгоди між братами, коли роздратований старший брат міг раптом буцнути головою молодшого брата об камінну стіну або ж, ні сіло ні впало, на-

крити подушкою голову молодшого брата, що солодко спав, або ж підмовити молодшого брата напхати в туфлі дорослого дядька солодких, тягучих манго, або ж назвати нову дівчину великого хлопця іншим іменем, а тоді вдавати, що то звичайна обмовка. Такого не було. Натомість Гарун учив свого молодшого брата багатьох корисних речей, таких, приміром, як ударів з кікбоксингу, правил гри в крикет, а ще пояснював, яка музика класна, а яка не дуже; тому Лука просто обожнював свого старшого брата і думав, що він схожий на великого ведмеда — на такого, як ведмідь Собака, або ж іще на щетинисту гору з широкою усмішкою біля вершини.

Уперше Лука здивував людей, коли з'явився на світ, бо його старший брат Гарун мав уже вісімнадцять років, коли його мати Сорая у віці сорока одного року народила другого хлопчика. Її чоловік Рашид не знав що сказати і тому, як це завше з ним буває, він дуже багато говорив. У лікарняній палаті він брав новонародженого сина, ніжно колисав його на руках і ставив йому купу дурних запитань: «Хто би міг подумати? Звідки ти взявся, маленький? Як ти потрапив сюди? Ну що скажеш? Як тебе звати? Ким ти станеш, як виростеш? Що ти хочеш?». Він мав запитання і до Сорай:

— У твоєму віці? — дивувався він, похитуючи головою з великими залисинами. — І що тільки означає це диво?

Коли з'явився Лука, Рашид мав уже п'ятдесят років, але в ту мить у його голосі вчувався молодий і зелений батько, збентежений або ж навіть трохи переляканий новою відповідальністю.

Сорая забрала дитину до себе і заспокоїла тата.

— Його звати Лука, — сказала вона, — а це диво означає, що ми привели у світ дитину, яка поверне Час назад, бо тепер він тектиме у зворотний бік і зробить нас знову молодими.

Сорая добре знала, що каже. Лука виростав, а його батьки молодшали. Коли, приміром, Лука вперше сів, то його батьки не могли й хвилини всидіти спокійно. Коли він почав рачкувати, то вони бігали, як ті пустотливі кролики. Коли він зробив перший крок, то вони аж стрибали від радості. А коли він сказав перше слово!, тоді можна було подумати, що цілий Потік Казкових Слів вирвався з Рашидових уст, і він вічно просторікуватиме про великі досягнення свого сина.

Потік Слів, між іншим, падає громом з Моря Оповідок в Озеро Мудрости, а вже звідти пливе Річкою Часу. Озеро Мудрости, як відомо, розкинулося в тіні Гори Знань, на вершині якої горить Вогонь Життя. Такі відомості про розташування й існування Чарівного Світу впродовж багатьох тисяч років були таємними й охоронялися загадковими створіннями, які дуже любили псувати настрої іншим і називали себе Аалімами, або ж Ученими. Проте таємниця стала надбанням загалу. Про неї оповів людям Рашид Халіфа в багатьох чудових казках. Тож усі в Кагні були переконані, що паралельно з нашим не-Чарівним Світом існує Чарівний Світ, звідки походить Біла Магія, Чорна Магія, сні, кошмари, оповіді, брехня, дракони, казки, синьобороді джини, механічні птахи, спроможні читати чужі думки, скарби, музика, художня література, надія, страх, дар вічного життя, ангел смерти, ангел любови, перерви, жарти, добрі думки, злі думки, щасливі закінчення — по суті, все, що становить якийсь інтерес узагалі. Ааліми, які вважали, що Знання належить тільки їм і воно надто цінне, аби ним ділитися з іншими, дуже незлюбили Рашида Халіфу за те, що він, так би мовити, випустив kota з мішка.

Однак ще не настав час говорити про Котів, хоч нам усе ж таки доведеться це потім зробити. Тепер мусимо сказати про біду, що прийшла чудової зоряної ночі.

Лука ріс шульгою, тому йому часто здавалося, що весь світ робив усе неправильно. Дверні ручки поверталися не в той бік, шурупи чомусь закручувалися за годинниковою стрілкою, струни гітари були перевернуті догори дригом, більшістю мовами писали чомусь зліва направо, за винятком однієї, якої він, на диво, не зміг опанувати. Гончарні круги крутилися неправильно, дервіші крутились би краще, якби оберталися в протилежний бік, а наскільки був би світ кращим і розсудливішим, якби сонце вставало на заході й сідало на сході. Коли він мріяв про життя у Зворотному Напрямку чи про ліворуку планету Зворотну, де б він почувався не диваком, а нормальним хлопцем, то, бувало, трохи й сумував. Його праворукому братові Гарунові, як і всім іншим, усе давалося легше, а це — нечесно. Проте Сорая казала не брати собі того близько до серця.

— Ти дуже обдарована дитина, — казала вона, — і, може, ти й маєш слухність, коли вважаєш, що ліворукий світ правильний, а праворукий — неправильний. Нехай твої руки приведуть тебе, куди тобі хочеться. Просто роби щось ними, от і все. Іди собі ліворуч, але не марнуй часу; не паси задніх.

Після того як прокльони Луки подіяли на цирк Великих Вогняних Арен, Гарун часто застерігав брата дещо сполоханим голосом, що ліворукість може бути передвістям темних сил, які у ньому нуртують.

— Будь обережний у всьому, — казав Гарун, — не ступай на Стежку Шульги.

Очевидно, Стежка Шульги — це шлях до Чорної Магії, а позаяк Лука не мав найменшого уявлення, як ступити на Стежку Шульги, навіть якби йому цього дуже захотілося, то сприйняв братове застереження як сказане для годиться або щоб подразнити його, при цьому не усвідомлюючи, що Луці дуже не подобалося, коли його дражили.

Можливо, через прагнення потрапити до Ліворукого Виміру, а може, через батькову професію каз-

каря, а може, без якоїсь на те причини, а просто тому, що він був саме таким і не інакшим, Лука зростав з великою схильністю і здібністю до переходу в інші реальності.

У школі він був надзвичайно переконливим актором, і коли грав горбатого чоловіка, імператора, жінку чи бога, то всі, хто його бачив, думали, що в нього на якийсь час виріс горб, він тимчасово посів трон, змінив стать або ж став усемогутнім. А коли він малював, то на папері виникали чудові образи оповідей його батька й жили своїм достоту чудовим, фантастичним і різнобарвним життям, приміром Птахи Пам'яті з головами слонів, які пам'ятали все, що колись сталося, або ж Сумна Риба, що плавала в Річці Часу, або ж взагалі вся Країна Втраченого Дитинства чи Місцина, де Ніхто не Живе. Щодо математики й хімії, то він був не такий вправний. Це дуже не подобалося його мамі, яка, хоч і співала як ангел, однак розсудливість і практичність ніколи її не покидали; а от тато тішився, тому що математика для Рашида Халіфи була настільки ж загадковою, як китайська мова, й до того ж удвічі нуднішою; свого часу у школі Рашид також завалив іспит з хімії, коли розлив концентровану сірчану кислоту на аркуш паперу з практичним завданням, а тоді мусив здати його цілком підірваним.

На щастя для Луки, жив він у час віртуальних іграшок — паралельних реальностей. Тож спочатку він знищував цілі флотилії ворожих космічних кораблів, потім юним водопровідником проходив геть усі рівні — з вогнем, з окропом, з кислотою і рятував манірну принцесу із замку чудовиська, відтак зазнав метаморфозів і став їжаком, вуличним забіякою й нарешті рок-зіркою, а тоді у плащі з каптуром виявив непохитну твердість і не зробив жодного кроку назад, коли демон з присадкуватими рогами й червоно-чорною пікою стрибав навколо нього і розмахував двосічним світловим мечем. Згодом він

приєднався до уявних громад кіберпростору і став відомим як Міжгалактичний Пінгвін на честь одного з «Бітлів», потім — цілком вигаданою істотою, чий зріст, колір волосся й навіть стать можна вибирати й змінювати на власний розсуд і смак. Лука мав широкий асортимент невеликих коробок зі зміни реальності й проводив більшість вільного часу, полишаючи власний світ і входячи в багаті, барвисті, музичні, захопливі всесвіти всередині цих коробок — світи, в яких смерть була тимчасовою (тільки якщо зробиш уже дуже багато помилок, вона ставала постійною), а життя можна було вигравати й накопичувати, можна було також одержувати казкові подарунки, якщо правильно бити головою в потрібну цеглину, з'їдати потрібний гриб або проходити потрібний чарівний водоспад, себто можна було назбирати стільки життів, скільки дозволить твоє вміння й талан. У кімнаті Луки біля невеликого телевізора лежала його найцінніша річ, найчарівніша коробка, яка пропонувала найбагатші, найскладніші подорожі в інший простір, в інший час, у зону багатьох життів і тимчасової смерті: його нова Муу. На спортивному майданчику він перетворювався на могутнього генерала Луку, підкорювача Армії Його Імператорської Високости, командувача жажливих ВПСЛ, себто Військово-Повітряних Сил Луки, чиї паперові літаки несли на своїх обклавках бомби сверблячого порошку. Тепер, знову ж таки, відійшовши від світу математики й хімії і вступивши у Зону Муу, Лука почувався як *удома*, хоч і трохи інакше *удома*, ніж він почувався *вдома* у своєму власному домі, але все ж таки *вдома*, і ставав щонайменше у своїй уяві Супер-Лукою, Гросмейстером Ігор.

І не хто інший як Рашид Халіфа заохочував сина Луку до таких занять і навіть намагався зі своїми мізерними навиками приєднатися до його віртуальних пригод. Сорая була презирливо байдужою і, як розсудлива жінка, не довіряла техніці, бо дуже пере-

ймалася, аби різноманітні чарівні коробки не випромінювали невидимих променів і не зіпсували розуму її улюбленого сина. Рашид не зважав на її хвилювання, і Сорая ще більше тривожилася.

— Жодних променів! Ніякого випромінювання! — вигукував Рашид. — Лишень поглянь, як добре скоординовані його рухи рук і зір, а крім усього іншого він розв'язує задачі, розгадує загадки, долає перешкоди, проходить рівні різної складності і розвиває свої навички.

— Нікому не потрібні навички, — відповідала Сорая. — В реальному житті нема рівнів, а лише труднощі. Якщо у грі він робить якусь дурну помилку, то завжди має шанс її виправити. Якщо він робить помилку на контрольній роботі з хімії, то одержує погану оцінку. Життя складніше за відеоігри. Ось що йому треба знати і, між іншим, тобі також.

Рашид не здавався.

— Подивись, як його пальці бігають по клавіатурі, — казав він їй. — Йому нітрішки не заважає його ліворукість. Аж дивно, як він спритно працює обома руками.

Сорая пирхала роздратуванням:

— А ти бачив, як він пише? — запитала вона. — Чи допоможуть йому ті їжаки й водопровідники у письмі? Чи його «пісьпси» «випіси» замінять школу? І треба ж такі назви придумати! Їх би використовувати в туалеті.

Рашид примирливо усміхався.

— Це назви ігрових *приста-вок*, — почав він, але Сорая різко повернулася, і помахуючи рукою високо над головою, пішла геть.

— Навіть не починай зі мною про таке говорити, — сказала вона через плече якнайгучніше. — Я на таке не *приста-ю*.

У тому, що Рашид Халіфа був безпорадним у Муу, не було нічого дивного. Впродовж більшої частини життя він працював своїм уславленим язиком, а от

його руки, відверто кажучи, нудьгували. Вони були незграбними, неоковирними, у нього буквально все падало з рук. Як то кажуть, руки росли у нього не з того місця. Впродовж шістдесяти двох років вони зламали безкінечне число речей, ще більше розбили, а з іншими речами, які не падали, не ламалися і не розбивалися, вони просто невправно поводитися, а ще бруднили геть усе ним написане. Тому їх не можна було назвати вмілими. Якщо Рашид намагався забити цвяха в стіну, то на шляху молотка завжди з'являвся палець, і він по-дитячому кривився від болю. Щоразу, коли він пропонував свою допомогу Сораї, вона просила його (дещо неввічливо) бути настільки добрим і не простягати своїх рук.

Однак, з другого боку, Лука міг пригадати, що часом татові руки буквально оживали.

І це чистісінька правда. Лука мав лишень кілька років, коли в татових руках з'явилося життя й навіть власний розум. Вони мали свої назви: Ніхто (права рука) і Дурниця (ліва), і вони були дуже слухняними й робили все, що хотів Рашид, приміром, він міг ними махати в повітрі, якщо хотів на чомусь наполягти (він любив побалакати) або якщо ніс їжу до рота (він також любив попоїсти). Вони навіть хотіли помити частину Рашида, яку він називав ге-е-пе-а, що було дуже люб'язно з їхнього боку. Проте Лука швидко здогадався, що вони мають власну лоскїтливую натуру, особливо коли він був десь поруч. Інколи, коли права рука починала скоботати Луку і він просив:

— Ой, не треба скоботати!

Тато казав:

— А хто скобоче? Ніхто. Я не скобочу.

А коли починала скоботати й ліва рука, а Лука, регочучи, наполягав на своєму:

— Ні, це ти скобочеш, — тато відповідав:

— Та що ти кажеш? Дурниці. Я не скобочу.

Останнім часом Рашидові руки почали заспокоюватися, здається, ставали повільними. По суті, весь

Рашид потрохи сповільнювався. Він ходив повільніше, ніж раніше (хоч швидко він ніколи не ходив), їв повільніше (але не надто повільніше, ніж раніше) і, що було найтривожнішим, говорив повільніше (а він завжди говорив дуже, дуже швидко). Він повільніше всміхався, й інколи Лука чітко бачив у своїй уяві, як татові думки сповільнюються остаточно. Навіть його оповіді ставали повільнішими, а це було неприпустимим для його професії.

«Якщо все йтиме такими темпами, — казав собі тривожно Лука, — то незадовго він зупиниться цілком і повністю». Його дуже лякав образ тата, що зупинився — застряг на середині речення, на середині жесту, на середині кроку, себто, коли він геть чисто задеревів; але, на превеликий жаль, якщо тільки якимсь чином не повернути Рашидові колишню швидкість, то все так і станеться. Тому Лука почав міркувати над татовим пришвидшенням; як би то натиснути на педаль, щоб відновити його згаслу енергію? Але чудової зоряної ночі, напередодні розв'язання цього завдання, сталася біда.

Через один місяць і один день після появи ведмедя Собаки й собаки Ведмедя небо над містом Кагні, річкою Силсила й морем позаду них сповнилося мерехтливими зорями й стало настільки чудовим, що навіть риби-вугрі підіймалися у товщі води на поверхню і, дивлячись на нього, всміхалися проти своєї волі (якщо ви коли-небудь бачили усміхнену рибу-вугор, то знаєте, що це видовище не з найкращих). На Надхмарному нічному небі, ніби за помахом чарівної палички, раптом засяяла смуга галактики й нагадала людям, якою вона було ще до забруднення повітря, після чого вона стала невидимою. У місті через смог дуже рідко можна було побачити Чумацький Шлях, тож тепер від сусіда до сусіда ішла звістка про рідкісне явище на небі. Вся околиця повиходила з будинків і стояла з роззявленими ротами, ніби просячи, аби її хтось полоскотав,

і Лука якусь мить навіть розмірковував над тим, чи не стати йому головним лоскотарем, а тоді вигадав собі якусь іншу витівку.

Здавалося, зорі танцювали, ніби жінки на весіллі, кружляли в найкращому одязі з осяйними білими, зеленими і червоними діамантами, смарагдами й рубінами, ніби блискучі жінки танцювали в небі й мерехтіли краплинками жагучих самоцвітів. Танець зірок поліпшив настрій людям, які виходили на вулиці з бубнами й барабанами і веселилися як у велике свято. Собака й Ведмідь також веселилися, стрибали й завивали, а Гарун, Лука й Сорая та їхня сусідка пані Онита — всі танцювали. Рашид не танцював. Він сидів на ганку і дивився на зорі, і ніхто, навіть Лука, не міг звести його на ноги.

— Щось мені тяжко, — казав він. — Ноги немов налиті оливом, руки — ватяні. Видно, зросла сила земного тяжіння, бо мене щось до землі дуже хилить.

Сорая назвала його ледащом, та й Лука дав спокій татові, який сидючи їв банани, куплені у торговця, що проходив мимо. Лука гасав під зоряним святом.

До пізньої ночі тривала вистава небес, і весь час здавалося, що це привістка чогось доброго, якогось несподіваного приходу хороших часів. Однак невдовзі Лука збагнув усю помилковість враження. Це могло бути хіба що своєрідним прощанням, останнім салютом. Річ у тому, що Рашид Халіфа, легендарний казкар з міста Кагні, заснувши тієї ночі з усмішкою на устах, з бананом у руці та із посмикуванням брови, так і не прокинувся наступного ранку. Натомість спав далі, тихо похрюпуючи з солодкою усмішкою на вустах. Він проспав увесь ранок, день і знову ніч, а тоді знову ранок за ранком, день за днем, ніч за ніччю.

Ніхто не міг його розбудити.

Спочатку Сорая думала, що він перевтомився, тому всіх зацітькувала, просила не тривожити його. Незабаром розхвилювалася й уже сама намагалася

його розбудити. Спочатку говорила тихо, промовляла ніжні слова. Потім гладила йому чоло, цілувала щоку й співала пісеньку. Нарешті вже нетерпляче лоскотала підшви ніг, шалено трясла за плечі і, як останній засіб, щосили кричала у вухо. Він задоволено мугикав (губи його розпливалися у ще ширшій усмішці), але не прокидався.

І Сорая, затуливши обличчя руками, опустилася на підлогу біля чоловікового ліжка.

— Що я робитиму? — заголосила вона. — Він завжди був таким мрійником, і тепер пішов від мене, бо любить свої мрії-сни більше за мене.

Про стан Рашида щось пронюхали в газетах, і журналісти цілими днями нишпорили околицею, намагаючись витягти якнайбільше інформації. Хоч Сорая і випровадила з нічим фотографів з дому, проте того ж дня було опубліковано статтю під заголовком «ШАХ-КАЗНА-ЩО БІЛЬШЕ НЕ БАЛАКАЄ» і дещо їдкішу статтю під заголовком «ТЕПЕР ВІН КРАСЕНЬ, ЩО СПИТЬ, АЛЕ НЕКРАСИВИЙ».

Коли Лука побачив заплакану маму, а тата в обіймах Глибокого Сну, йому здалося, що настає кінець усього світу або щонайменше його більшої частини. Із самого малечку Лука намагався рано-вранці прокрастися до спальні батьків і заскочити їх там ще сонними, але кожного разу вони прокидалися, перш ніж йому вдавалося доповзти до ліжка. Тепер же Рашид не прокидався, а Сорая аж ніяк не могла на таке «пристати», і це слово (Лука знав точно) нічого не мало спільного з ігровою приставкою, тому йому захотілося бути всередині вигаданої реальності, мати змогу натиснути на кнопку «Exit» і повернутися до справжнього життя. Але кнопки «Exit» не було. Він був удома, хоч дім цей раптом перетворився на чуже й страхітливе місце, де не було сміху і, що найстрашніше, не було Рашида. Здавалося, неможливе стало можливим, немислиме стало мислимим, і Луці дуже не хотілося називати цю страшну річ якимсь конкретним словом.

Прийшли лікарі, Сорая провела їх до кімнати, де спав Рашид, і зачинила двері. Гарунові також дозволили зайти, а от Лука залишився з пані Онітою, що йому дуже не сподобалося, бо вона хоч і дала багато цукерок, але повернула його до себе обличчям так, що він згубився у її пазусі, як мандрівник у незнайомій долині, що пахла дешевими парфумами. Згодом з'явився Гарун:

— Вони не знають, що з ним таке, — сказав він Луці. — Він просто спить, а вони не можуть знайти причини. Вони поставили крапельницю, бо він нічого не п'є і не їсть, а йому потрібні поживні речовини. Якщо він не прокинеться...

— Він прокинеться! — вигукнув Лука. — Він зараз прокинеться!

— Якщо він не прокинеться, — казав далі Гарун, і Лука помітив, як його кулаки ще більше стиснулися, а в голосі вчувалося ще більше тривоги, — тоді його м'язи, усе тіло спорохнявіє, і...

— І нічого не буде, — перебив брата Лука. — Він просто відпочиває, от і все. Він просто ставав повільнішим, ставав важчим, і йому треба відпочити. Всеньке своє життя він піклувався про нас, а тепер має право на відпочинок, хіба не так, тітонько Оніто?

— Так, Луко, — промовила пані Оніта, — ти добре кажеш, дорогенький. — І по її щоці скотилася сльоза.

А тоді справи пішли ще гірше.

Якось уночі Лука лежав у ліжку, надто вражений і засмучений, тому не міг заснути. Собака Ведмідь також був у ліжку, посопуючи й попискуючи у своєму собачому сні, і ведмідь Собака непорушно лежав на солом'яному матраці на підлозі. А Лука геть не спав. Нічне небо за вікном уже давно не було блакитним, але вкрилося хмарами, нависло над землею, ніби хмурилося, а тоді ген далеко загуркотів грім, ніби заговорив якийсь велетень. Раптом Лука почув шум крил, що билися, зовсім поряд, тож він зістрибнув з

ліжка, підбіг до відчиненого вікна, висунув голову і погляну на небо.

Семеро грифів з рюшем, чи то пак, смужкою пір'я навколо шиї, схожі на європейських дворян зі старосвітських картин або на циркових клоунів, летіли простісінько до нього. Вони були відразливими, смердючими й гидкими. Найбільший, найогидніший, найсмердючіший гриф сів на підвіконня поряд з Лукою, так ніби вони були давніми друзями, тоді ж бо як решта шість ширяли неподалік. Собака Ведмідь прокинувся й підтюпцем підбіг до вікна, почав гарчати й шкірити зуби; ведмідь Собака підскочив також і за мить навис над Лукою, ніби хотів роздерти того грифа на шматки.

— Почекайте, — сказав їм Лука, зрозумівши, що треба спочатку розібратися що до чого. З шиї Головного Грифа з-під рюша звисала торбинка. Лука простягнув руку; гриф не зрушив з місця. В середині торбинки був сувій паперу, а на папері — послання від капітана Аага.

«Нікчемний чорноязыкий хлопче, — йшлося у посланні, — мерзенний відьмаку, ти гадав, що після всього заподіяного мені я сидітиму, склавши руки? Ти, бридкий малий чаклуно, думав, що я не зможу заподіяти тобі більшої шкоди, ніж ти заподіяв мені? Ти настільки зарозумілий і дурний, немічний малий прокльіннику, що уявив себе єдиним мольфаром на все місто? Не берися за прокльони, якщо не можеш їх собі підпорядкувати, недолугий карлику-ворожбите, бо я повертаюся й дам тобі належну відсіч. Ще жорстокіше тобі помщуся — повалю з ніг того, кого ти найбільше любиш».

Хоча ніч була теплою, Лука почав тремтіти. Чи може це бути явою? Чи могло так статися, що на вогняне прокляття циркового боса той відповів сонним прокляттям його тата? В такому разі, думав Лука зі страхом, Глибокий Сон стався через нього? Поява у його житті собаки Ведмеда й ведмеда Со-

баки жодним чином не могли компенсувати утрати тата. Проте, з другого боку, він помітив, що батькова повільність почала виявлятися ще задовго до ночі з зорями, що танцювали, тому ця записка могла бути звичайною брехнею. В будь-якому разі він не збирався показати Головному Грифові, що записка його вразила, тому гучним, твердим голосом, яким говорив у шкільних виставах, він промовив:

— Правду кажучи, я просто ненавиджу грифів, і нітрохи не здивований, що ви єдині живі істоти, які залишаються вірними цьому мучителю звірів капітану Аагу. До чого він тільки додумався! Включити номер з грифами до програми циркової вистави! В цьому виявляється вся його сутність. Цей лист, — продовжував Лука, подерши записку на клаптики під самісіньким безсоромним дзьобом грифа, — це лист паскудного чоловіка, що намагається переконати мене, ніби він спроможний наслати хворобу на мого тата. Він, однозначно, не може насилати хвороб, хоч усіх від нього й нудить.

Потім, зібравшись на силі, він ногою зіштовхнув великого птаха з підвіконня й зачинив вікно.

У сум'ятті Грифи полетіли геть, а Лука впав на ліжко й тремтів усім тілом. Собака й ведмідь тицяли його своїми мордами, але він був безутішний. Рашид далі спав, а він, Лука, не міг позбутися відчуття, що не хто інший, як він — він один був тим, хто накликав біду на свою сім'ю.

Після безсонної ночі на світанку Лука встав й заповз у спальню батьків, як це він робив у ліпші часи. Там лежав тато, спав з під'єднанням до руки катетером, через який його годували й поїли, а поряд на моніторі зазубленою зеленою лінією висвічувалося серцебиття. Правду кажучи, Рашид не скидався на проклятого чи навіть засмученого... Він мав вигляд щасливої людини, ніби йому снилися зорі, і він танцював з ними уві сні, жив з ними на небі й усміхався. Проте Лука добре знав, що зовнішній вигляд — це

ще не показник; світ не такий, як здається на перший погляд. Сорая спала на підлозі, спершись спиною на стіну. Ніхто з батьків не прокинувся, як це зазвичай ставалося, коли до них підкрадався Лука. Було дуже сумно. Ледве тягнучи тоги, Лука повернувся до своєї кімнати. Крізь вікно він побачив небо, що лишень починало сіріти. Світанки бадьорять людей, але Лука навіть подумати не міг про щось веселе. Він підійшов до вікна і затулював штору, аби полежати в темноті й трохи відпочити, і саме в цю мить він побачив незвичайну картину.

На доріжці під будинком Халіфи стояв чоловік, одягнений в яскраво-червону сорочку, на голові мав знайомий уже ношений капелюх-панаму, стояв і розглядав будинок. Лука вже хотів було окликнути його й послати Ведмедя й Собаку відігнати чужинця, коли ж чоловік раптом повернув голову й глянув йому просто у вічі.

Це був Рашид Халіфа! Це був його тато, який мовчки стояв і дивився широко розплющеними очима!

Але якщо Рашид був на доріжці під будинком, то хто тоді спав у ліжку? А якщо Рашид спав у ліжку, тоді як він може бути надворі? У Луки голова пішла обертом, він уже й не знав що думати; однак ноги його буквально самі понесли. За ним потягнулися ведмідь із собакою, а Лука біг щодуху туди, де на нього чекав тато. Він босоніж збіг з горішнього поверху, спіткнувся, зробив крок праворуч, похитнувся, знову відновив рівновагу й вилетів через передні двері надвір. Це просто чудово, думав Лука. Рашид Халіфа прокинувся і вийшов надвір на прогулянку. Все буде добре.

2

Ніхтотато

Коли Лука вибіг з Собакою і Ведмедем з парадних дверей будинку, його охопило дивне відчуття, наче він перейшов якусь невидиму межу й опинився на початковому етапі якоїсь віртуальної реальності. Він трохи тремтів, тремтіли також собака й ведмідь, хоча світанок був теплим. Довкілля мало дивні барви: небо було блакитнішим, бруд — брунатнішим, а будинок — рожевішим і зеленішим, ніж зазвичай... а *його тато був не його татом*, бо крізь цього Рашида Халіфу можна було дивитися. Зовні він достоту скидався на славного Шаха-Казна-Що; на голові мав такий же капелюх-панаму, був одягнений у таку ж яскраво-червону сорочку, говорив Рашидовим голосом, ішов достоту Рашидовою ходою; але цей Рашид Халіфа просвічувався — не цілком, а трохи лишень більше, ніж наполовину, так ніби він був наполовину справжнім, а наполовину світловою ілюзією. Коли небо почало світліти, прозорість постаті стала ще помітнішою. В Луки голова пішла обертом. Невже щось сталося з його татом? А чи, може, цей тато, що просвічувався, а чи...

— А ти не привид? — запитав він слабким голосом. — Якийсь ти дивний і незвичайний.

— Хіба я вдягнений у біле простирadlo? Здається, й ланцюгами не дзенькаю? Хіба я схожий на упира? — питала примара зневажливо. — Невже я такий страшний? Гаразд, не відповідай. Річ у тому, що при-

видів і примар узагалі не існує, тому я не можу бути одним із них. Наразі мене також усе дивує.

Шерсть Ведмедя настовбурчилася, а Собака ніби щось пригадував, збентежено хитав головою.

— І чого це тебе так усе дивує? — питав Лука, намагаючись бути впевненим. — Я ж бо не просвічуся. — Прозорий Рашид Халіфа підійшов ближче до Луки, і той ледь не кинувся від нього навтьоки.

— Я не за тобою сюди прийшов, — сказав він. — Дивно, що ти в доброму гуморі й здоров'ї. А також, між іншим, твій Собака й Ведмідь. Усе це дуже дивно. Прикордоння так легко не перетинають.

— Що ти маєш на увазі? — допитувався Лука. — Яке Прикордоння? За ким ти прийшов?

Коли він поставив останнє запитання, то відповідь на попереднє він уже знав, тож воно відпало само по собі.

— Ага, — сказав він, — тоді це мій тато?..

— Ще не зараз, — промовив прозорий Рашид, — але я терпляча людина.

— Ідіть собі геть, — промовив Лука, — чого вам тут ходити, пане... А як вас звати?

Прозорий Рашид усміхнувся ніби по-дружньому, але не цілком по-дружньому:

— Я, — почав він пояснювати люб'язним голосом, який не до кінця був люб'язний, — я татова сме...

— Не кажіть того слова! — закричав Лука.

— З твого дозволу, хотів би пояснити, — наполягла примара, — що сме...

— На *кажіть* того! — заволав Лука.

— ...кожної людини інша, — промовила примара. — Двох однакових не буває. Кожна жива істота неповторна, не така, як усі інші; її життя має свій унікальний, особистий початок, особисту, унікальну середину, а значить, як звідси випливає, кожен має свою унікальну, особисту сме...

— Ні! — аж зойкнув Лука.

— ...а я татова, чи дуже скоро буду татовою, а тоді ти вже не зможеш крізь мене бачити, бо тоді я буду суцільним, а тата, вже даруй мені, більше не буде взагалі.

— Ніхто не забере мого тата. Ніхто! — вигукнув Лука. — Навіть ви, пане..., хай би як вас там називали, ідіть собі геть разом зі своїми страхітливими казками.

— Ніхто, — промовив прозорий Рашид. — Так, мене можна так називати. Ось хто я є. Отже, Ніхто й забере твого тата, саме так, а я — той ніхто, про якого й мовиться. Я твій — як би то сказати? — Ніхтотато.

— Дурниця, — промовив Лука.

— Ні, ні, — поправив його прозорий Рашид, — боюся, що Дурниця тут ні до чого. От побачиш, я не якась там тобі Дурниця.

Лука сів на східці будинку і схопився руками за голову. *Ніхтотато*. Він добре розумів, про що йому казав прозорий Рашид. Мірою згасання його тата цей примарний Рашид набирав сили, і вкінці буде лишень цей Ніхтотато, а тата не буде взагалі.

Однак він був переконаний: без тата йому не обійтися. З цим він ніколи не змириться. Його переконаність зростала й додавала снаги. Тут може бути лишень один вихід, сказав він подумки. Цього Ніхтотата треба спинити, і він обов'язково придумає, як це зробити.

— Чесно кажучи, — промовив Ніхтотато, — я хочу бути з тобою відвертим і тому повторюю, що ти, перейшовши межу, вже досяг незвичайних речей, тож думаю, ти здатний на ще незвичайніші речі. Можливо, ти навіть спроможний досягти своєї мрії — ха-ха-ха! — і доможешся мого знищення. От сатана! Як приємно! Просто... *чудово*. Мене це *так* збуджує.

Лука підвів погляд.

— А що означає «перетнути межу»? — запитав він.

— Тут, де ти є, це не те, де ти був, — ввічливо пояснив Ніхтотато. — Все, що ти бачиш тепер, це не те, що ти бачив раніше. Ця доріжка — це не та доріжка, цей будинок — це не той будинок, а цей татусь, як я вже пояснював, — це не той татусь. Якщо твій світ зробить півкроку праворуч, то він наштотхнеться на цей світ. Якщо він зробить півкроку ліворуч..., ні, давай про це не будемо говорити. Хіба не бачиш, наскільки тут усе яскравіше порівняно з тим, яким воно було там удома? Бачиш... це... ну, мабуть тобі й варто про це казати... це Світ Чарів.

І тут Лука пригадав, як він спіткнувся на порозі і як на мить у нього сильно запаморочилася голова. Мабуть, саме тоді він перетнув межу? А спіткнувся він праворуч чи ліворуч? Здається, праворуч. Отже, це Праворука Стежка? Але чи найкраща ця стежка для нього? А чи не ліпше було б для нього як для шульги спіткнутися ліворуч?.. І тут він піймав себе на думці, що заплутався. Чому він узагалі опинився на якійсь Стежці, а не на доріжці перед будинком? Куди ця Стежка може його привести і чи варто йому навіть думати про те, аби піти по ній далі? Чи варто йому думати про те, аби якось втекти від цього Ніхтотата й повернутися до безпечного затишку своєї кімнати? Чари — це вже занадто для нього.

Авжеж, Лука знав геть усе про Світ Чарів. Він змалку чув про Світ Чарів від тата й навіть повірив у нього — накреслив карти і намалював картини такого світу: Потік Слів, що впадає в Озеро Мудрости, Гору Знань і Вогонь Життя, ну і все таке інше; але він не вірив у цей світ так, як, скажімо, він вірив у кухонний стіл, вулицю чи розлади шлунку. Для нього Чарівний Світ був настільки ж реальним, як любов, нещастя чи страх. Він був таким же реальним, як оповідання, коли ти його читаєш, чи міраж, допоки ти не наблизитися до нього ближче, або сон, коли він сниться.

— А чи не сон це? — дивувався він, тоді ж бо як прозорий Рашид, що назвав себе Ніхтотатом, у задумі повільно кивав головою.

— Це, звісно, багато чого пояснює, — казав він приязним голосом. — А давай перевіримо. Якщо це справді сон, тоді твої собака й ведмідь почнуть говорити. Бачиш, я знаю про твою чарівну фантазію. Ти хочеш, аби вони змогли говорити, правда? Говорити до тебе твоєю мовою і розповідати свої історії. Я чую, знаю, що вони розкажуть дуже цікаві історії.

— А звідки ви знаєте? — запитав приголомшено Лука, і, знову ж таки, відповідь прийшла до нього одразу після того, як прозвучало запитання. — Ага. Ви знаєте, тому що мій тато знає. Я одного разу говорив про це з татом, і він сказав, що колись вигадась історію про собаку і ведмедя, що розмовляють.

— Саме так, — промовив Ніхтотато спокійно. — Всім, чим був твій тато, все, що твій тато знав, казав, робив, тепер поступово переходить до мене. Хоч мені і не слід випереджувати події, — продовжував він, — однак мені здається, що твоїм друзям дуже хочеться привернути до себе увагу.

Лука обернувся й побачив, що собака Ведмідь звівся на задні лапи й відкашлювався, наче якийсь оперний тенор. А потім почав співати, але не по-собачому з гавканням, завиванням і дзявканням, а простими, зрозумілими словами. Співав він з легким чужоземним акцентом, помітив Лука, так ніби прибув з іншої країни, а слова, хоч були цілком зрозумілими, проте зміст трохи спантеличував.

*О, я — Барак із народу Барак,
Безсмертних людей-собак,
З яйця чарівного сокола зроджених,
Що співали словами, любили й бились
Так, як нікому не снилось.
Так, я — Барак із Бараків,
Мені тисячу років з гаком,*

*Чорні перли я їв і з дівчатами жив,
Ангелів пісню знав я закоханих,
Світом правив, як граф у локонах,*

*Ось вона пісня Бараків,
Якій тисячу років з гаком,
Нас китайським прокляттям звели,
З нас дворянок зробили злих.
Царство Собаче — болото, сипучий пісок,
Більш не співали словами, лиш гавкали,
Ходили на чотирьох — не на двох.
На чотирьох — не на двох.*

А тоді настала черга ведмедя Собаки, який також звівся на задні лапи, склавши їх, як той учень у школі чи якийсь промовець. Заговорив він чистою людською мовою голосом, достоту схожим на голос брата Луки Гаруна, і Лука від несподіванки аж спіткнувся. Ніхтотато вчасно простягнув рятівну руку точнісінько так, як би це зробив справжній Рашид Халіфа.

— О могутній юний визволителю, — розпочав величаво ведмідь, але, як здалося Луці, трохи невпевнено. — О незрівнянний юний страждальцю, знай, що я не завжди був таким, яким ти мене бачиш тепер, тому що я був монархом а-а-а північної країни з густими пралісами й мерехтливим снігом, що ховалися за вигином гірського паса. І звали мене тоді не «Собака», а-а-а Арта-Шастра, князь Квофу. У тому холодному прегарному краї ми грілися танцюючи, і про наші танці почали складати легенди, бо кружляючи, тупаючи й плигаючи, ми з повітря пряли срібні і золоті ниті, які нас збагачували й прославляли. Так, так! Круговерті й крутоверті були нашою найбільшою радістю, а кружляючи, ми дуже тішилися, а наша золота країна була місцем дива, а наш одяг сяяв як сонце.

Тепер його голос зміцнів, ніби був певний у тому, що казав:

— Отже, ми процвітали, — продовжував він, — але наші сусіди нам дуже заздрили, й один з них — велетень, себто казковий принц з головою птаха, який називався, — і тут ведмідь Собака знову затнувся, — а-а-а Дрізд Дев, себто Людожер-Велетень, Цар Сходу, який співав, як соловей, але танцював як останнє вайло, тож нам найбільше заздрило. І напав він на нас з легіоном велетнів, ну ...*Тридцять Птахів*, такі собі плямисті потвори, а ми — золотий народ — любили танці й були надто невинними й добрими, щоб дати належну відсіч. Однак ми були також зятим народом і не виказали жодних таємниць. Так, так! — вигукнув він схвильовано й поклавився закінчити розповідь. — Коли нарешті Птахи-Людожери втямили, що ми не збираємося вчити їх, як ткати з повітря золото, і що ми стоятимемо на смерть, але не розкриємо наших таємниць, вони вдалися до настільки страхітливого пурхання, ляскання, зойкання й крякання, що стало зрозуміло: без Чорної Магії тут не обійшлося. За мить-другу народ Квофу, який приголомшило верещання Людожерів-Велетнів, почав тріскатися й кришитися, втрачати людську подобу і перетворюватися на німих звірів — мавп, малих мавпочок, мурахоїдів і — так! — ведмедів, а Дрізд Дев вигукував: «Тепер, йолопи, спробуйте потанцюйте! Спробуйте побігати вистрибом і зітчіть трохи срібної джиги! Чим ви не поділилися, з тим і простилися, так само як із своєю людськістю. Ви залишитеся нищими, замурзаними звірами, якщо тільки не зумієте — ха-ха! — викрасти Вогонь Життя!» А цим він хотів сказати, що ми вічно залишатимемося у пастці, оскільки Вогонь Життя — це казка, до того ж навіть у казці викрасти Вогонь Життя неможливо. Тож я став ведмедем — ведмедем-танцюристом, але без золотих танців! Ведмедем я мандрував світами, аж тут капітан Ааґ спіймав мене для свого цирку, а тоді я знайшов тебе, юний володарю.

Таку історію міг би оповісти Гарун, подумав Лука, довга оповідь з Моря Оповідок. Коли ж він закінчив свою історію, Луку охопило велике розчарування.

— Ви обидва — люди? — запитав він із жалем.
— Насправді ви не ведмідь і не собака, а зачаровані принци в подоби собаки й ведмедя? Тоді мені слід вас називати не «Собака» і «Ведмідь», а «Арат-як-його-там» і «Барак»? Оце так, тривожився за тата, а тепер треба помізкувати, як уже вас повернути до реального життя, до справжніх ваших личин? Але ж ви добре знаєте, що мені лишень дванадцять років.

Ведмідь знову став на чотири лапи.

— Гаразд, — сказав він. — Допоки я в личині ведмедя, можеш називати мене «Собакою».

— А допоки я собака, — промовив собака, — можеш називати мене «Ведмедем». Але також правда, що оскільки ми у Світі Чарів, то хотіли б дізнатися, в який спосіб ми можемо зняти з себе ненависні нам чари.

Ніхтотато заплескав у долоні.

— Як гарно! — вигукнув він. — Дізнавайтеся! Мені так подобається, коли хтось дізнається. А тут маємо справу зі справжнісіньким пошуком! Ти також, юначе, береш участь у пошуку, хіба ні? Авжеж береш, — теревенив він далі, так що Лука не спромігся навіть слова вставити. — Ти хочеш врятувати тата, авжеж, хочеш. Ти хочеш, аби я, ненависний тобі Ніхтотато, згас, а твій тато став собою враз. Ти хочеш мене знищити, хіба ні, юначе? Ти хочеш убити мене, але не знаєш як. Річ у тому, що ти не знаєш як. Але ти знаєш назву того, що в Реальному або в Чарівному Світі може здійснити твоє бажання. І навіть якщо ти призабув щось трохи, то твій друг, ведмідь, що розмовляє, тобі вже нагадав.

— Ви хочете сказати Вогонь Життя, — промовив Лука. — Ви це маєте на увазі, так? Вогонь Життя, що горить на вершині Гори Знань.

— Бінго! В яблучко! Цілком правильно! — кричав Ніхтотато. — Геєна Вогненна, Опік Третього Ступеня, Самозаймання, Вогонь Вогнів. Авжеж! — він буквально пританцьовував від задоволення, злегка чеберяючи ногами й підкидаючи капелюх-панаму. Луці довелося лишень визнати, що саме таке робив Рашид Халіфа, коли був собою дуже задоволений. Дивиною залишалась танцівникова прозорість.

— Це ж бо лишень казка, — слабким голосом промовив Лука.

— *Лишень казка?* — перепитав Ніхтотато голосом, в якому вчувався справжній жах. *Тільки вигадка?* Я щось не чую. Авжеж, юний молокососе, більшої дурниці ти не міг бовкнути. Ти сам є маленькою Крапелькою з Океану Оповідок, таким собі коротким Бевканням Шаха-Казна-Що. Ти як ніхто інший, повинен знати, що Людина — це Істота-Казкар, і в її оповідах криється її ідентичність, її розуміння свого джерела життєвої сили. Хіба щури розповідають казки? Хіба морські свинки хочуть щось розповісти? Хіба слони фантазують? Ти добре знаєш, так само як і я, що ні. Лишень людина згорає від книжок.

— Але ж Вогонь Життя... це ж бо казка, не більше, — наполягали разом Собака ведмідь і Ведмідь собака.

Ніхтотато випростався незадоволено.

— Виходить, що у ваших очах я є, — сердився він, — якимсь казковим героєм? Може, я схожий на ельфа? Може, у мене на спині ростуть прозорі крильця? А може, я *скидаюся* на піксі²? Кажу вам, що Вогонь Життя — настільки ж справжній, як і я, і лишень Незгасимий Вогонь зробить усе те, чого ви так бажаєте. Він перетворить ведмедя на Людину, а собаку — на Собаку-Людину, і це також покладе

² Піксі — добра маленька істота у фольклорі південно-західної Англії, в графствах Корнуолл і Девоншир; за деякими оповідями, у піксі втілюються душі немовлят, що померли до хрещення.

мені край, стане Моїм Кінцем. Луко! Малий вбивце! Твої очі палають від самої думки про це! Як хвилююче! Я серед найманих убивць! Чого ж ми чекаємо? Починаймо вже? Вперед! Цок-цок! Не гаймо часу!

У цю мить Лука відчув, ніби хтось ніжно полоскотав підшви його стоп. Потім над небокраєм зійшло срібне сонце, і на околиці, себто на околиці, яка не була по-справжньому околицею Луки або ж не до кінця справжньою, почало відбуватися щось геть незвичайне. Передусім, чому сонце срібне? І чому все таке яскраве, чому все таке насичене запахами, чому все таке крикливе? Приміром, зацукровані фрукти на ручному візку вуличного торговця, що стояв на розі, мали дуже дивний вигляд і смак. Було дивним навіть те, що Лука зміг побачити ручний візок вуличного торговця, тому що свій візок він завжди ставив на перехресті, і його не було видно з будинку Луки, а тут візок опинився буквально перед його носом зі своїми дивно забарвленими цукатами, над якими дивно дзижчали дивно забарвлені мухи. Лука дивувався. Він не зробив жодного кроку й одразу побачив вуличного торговця, що спав під візком, тож візок, вочевидь, також не зрушував з місця; тоді, виходить, перехрестя перемістилося до нього або ж він перемістився до перехрестя?

Йому треба було все обмірковувати. Він пригадав золоте правило свого шкільного учителя, магістра природничих наук пана Холмса, чоловіка з люлькою в роті та зі збільшуваним двовипуклим склом у руці, надто тепло одягненого як на погоду, що стояла надворі. Тож цей пан Холмс любив казати: «Відкидай неможливе, а те, що залишиться, хай би яким воно було неймовірним, — істина». «Але ж, — думав Лука, — що мені робити, коли залишається тільки неможливе, коли те неможливе — єдине пояснення?» А тоді він дав відповідь на своє запитання, послугуючись золотим правилом пана Шерлока. «Отже, неможливе мусить бути істиною». А неможливе по-

яснення в цьому випадку було таким: *якщо він не рухається світом, тоді світ рухається повз нього*. Він поглянув на свої чутливі до лоскоту ступні. Це ж бо правда! Земля вислизала з-під його ніг, ніжно лоскочучи ступні. От він уже й залишив вуличного торговця далеко позаду.

Поглянув на Собаку й Ведмедя, які поводилися так, ніби були на ковзанці без ковзанів. Вони ковзали по рухливому шляху, зісковзували з нього, при цьому голосно висловлювали свій подив. Лука обернувся до Ніхтотата.

— Це ви робите, я знаю, — докірливо промовив він до нього, а Ніхтотато широко розплющив очі, розставив руки й невинно відповів:

— Що? Прошу? Якись незручності? Мені здалося, що нам треба поквартитися.

Найгірше, а може, найкраще було те, що Ніхтотато повадився достоту так, ніби він був Рашид Халіфа. Він мав Рашидову міміку, жестикуляцію і сміх, він навіть удавав невинного, коли добре знав про свою вину, а саме так чинив Рашид, коли був незграбним, або неправим, або замислив якусь каверзу. Він мав Рашидів голос, таке ж, як у Рашида, хитке черевце, він навіть починав ставитися до Луки з пестливою прихильністю, що геть чисто нагадувало Рашидове ставлення до Луки. Змалку Лука добре згадав, що всі закони встановлює мама і з нею треба поводитися дуже обережно, а Рашид, правду кажучи, мав м'яке серце. А чи могло так статися, що Рашидова вдача перейшла до його затятого ворога Ніхтотата? А чи не тому цей страхітливий анти-Рашид намагався допомогти Луці?

— Гаразд. Тоді зупиніть світ, — наказав Лука Ніхтотатові. — Нам треба дещо узгодити, аби все було до кінця зрозуміло ще до того, як хтось з вами кудись піде.

Йому здалося, ніби десь високо-високо й дуже далеко з глухим скрипом почала зупинятися величезна

машинерія, його підшви вже ніхто не лоскотав, а Собака і Ведмідь перестали ковзати. Від дому пройшли вони вже добрячий шмат дороги і випадково (або ж не випадково) зупинилися майже на тому місці, де Лука був того пам'ятного дня, коли кричав до Капітана Аага, дивлячись з Рашидом на сумний парад циркових звірів у клітках. Місто почало прокидатися. З придорожніх харчевень, де варили міцний, солодкий молочний чай, здіймався дим. Дехто з власників крамниць уже підіймав жалюзі й виставляв вузькі рундуки з тканинами, продуктами й ліками. Позіхав поліцейський у темно-синіх шортах і з довгим кийком у руці. Корови, так само як і люди, ще спали на тротуарах, а от велосипеди й скутери вже борознили вулиці. Проїхав автобус, напханий людьми, що добувалися до промислової зони, де колись були заводи з виробництва смутку. Так, багато чого змінилося в Кагні, й смуток уже не був головною статтею експорту міста, як за часів ранньої юності брата Луки Гаруна. Попит на риб-вугрів упав, бо люди воліли їсти смачнішу привізну їжу: оскалених риб з південних морів, м'ясо північних оленів і дедалі більше вегетаріанського харчу з мережі крамниць «Веселий Сад», що відкривалися повсюдно, куди не кинеш оком. Люди хотіли почуватися добре навіть тоді, коли не було від чого почуватися добре, тому заводи з виробництва смутку позакривали й пустили в непам'ять, перетворивши їх на «Облівіуми», себто на велетенські торгові комплекси, куди містяни ходили танцювати, купувати, вдавати із себе інших і забуватися. Проте Луці було не до самообману. Він потребував відповідей.

— Лишень без містифікації, — промовив він твердо. — Прямі відповіді на прямі запитання, будь ласка. — Тепер, аби контролювати свій голос, він мусив увесь час напружуватися, а ще перебороти відчуття страху, що переповнювало все його єство. — По-перше, хто вас послав? Звідки ви? Де... — і тут Лука затнувся, бо запитання було насправду

страхітливе, — ...коли ваша... робота... буде зроблена... куди збираєтеся піти?

— Це вже по-перше, по-друге і по-третє, якщо бути точним, — сказав Ніхтотато, і вулична корова, на величезний подив Луки, пройшла крізь нього і пішла собі далі, — але давай не сперечатися через дрібниці й не присікуватися. — Потім упродовж якогось часу він мовчав у глибокій задумі. — А ти знаєш, що таке Вибух?

— Великий Вибух? — запитав Лука. — Чи інший Вибух, про який я не знаю?

— Був лишень один Вибух, — промовив Ніхтотато, — тому прикметник Великий тут недоречний. Вибух був би Великим, якби був щонайменше ще один Малий, Середній чи навіть Більший Вибух, з яким можна було б його порівняти і від якого можна було б його відрізнити.

Лука не хотів гаяти часу на суперечки.

— Так, я чув про нього, — промовив він.

— Тоді скажи мені, — вів далі своє Ніхтотато, — що було до Вибуху?

Це було одним із Найбільших Запитань, на які Лука часто намагався, однак безуспішно, дати відповідь.

— Що передувало Вибуху? — запитав він сам себе. — І як могло все вивергнутися з Вибухом, якщо не було, з чого вивергатися? В нього аж голова розболілася, так він зосереджено думав про Вибух, тому, звісно, про це він думав не довго.

— Я знаю, якою має бути відповідь, — сказав він. — Вона має бути «Нічого», але я до кінця цього не розумію, якщо бути з вами до кінця відвертим. Хай там як було, — додав він настільки серйозно, наскільки це можна було зробити, — але це не має жодного стосунку до теми нашої дискусії.

Ніхтотато помахав пальцем перед його носом.

— Навпаки, майбутній найманий вбивцю, — сказав Ніхтотато, — він має безпосередній стосунок до

нашої дискусії. Якщо весь усесвіт може вибухнути з Нічого, а тоді Бути, хіба ти не розумієш, що протилежне тоді також можливе? Себто вбухнути і *Небути* так само як вибухнути і *Бути*? Всі, хто був чи є людиною, Наполеон Бонапарт наприклад, або ж імператор Акбар, або ж Анжеліна Джолі, або ж твій тато, можуть просто повернутися до нічого, ну, коли вони відійдуть? Шляхом Невеличкого, під чим я розумію особистого, Анти-Вибуху?

— Анти-Вибух? — повторив Лука дещо збентежено.

— Абсолютно точно, — сказав Ніхтотато. — Не поширюючись, а звужуючись.

— Ви хочете сказати, — запитав Лука, відчувачи, як у ньому піднімається обурення, — що мій тато на межі переходу в Ніщо? Це ви мені хочете сказати?

Ніхтотато не відповідав.

— А як тоді щодо життя після сме... — почав було знову Лука, але зупинився, ляснув себе по голові й перифразував запитання.

— А як щодо Раю?

Ніхтотато мовчав.

— Ви хочете сказати, що Раю нема? — допитувався Лука. — Не один би містянин, якби дізнався, що ви хочете мені сказати, відповів би вам, наскільки мені відомо, не одним «теплим» словом.

Ніхтотато ні пари з вуст.

— Ви щось дуже мовчазний, — промовив уже сердито Лука. — Може, ви й не знаєте стількох відповідей, як прикидаєтеся, що знаєте. Може, ви вже й не таке велике цабе, як вдаєте із себе.

— Не зважай, — промовив собака Ведмідь якимось дивно, аж надто по-братському. — Тобі справді треба повертатися додому.

— Мама переживатиме, — промовив ведмідь Собака.

Лука ніяк не міг звикнути до дару мови у звірів.

— Перш як піти, я хочу почути відповідь, — наполягав на своєму Лука.

Ніхтотато кивав головою повільно, ніби розмова, яку він провадив з кимось невидимим, щойно закінчилася.

— Гаразд, я тобі відповім, — промовив він. — Коли я завершу свою роботу, коли я поглину татове... ну, не має значення, що саме я поглину, — додав він поспішно, коли побачив вираз обличчя Луки, — тоді я, так, я також! Вбухну, себто антивибухну. Згорнуся й просто перестану Бути.

Луку це приголомшило.

— Ви? Ви один збираєтеся померти?

— Не-Бути, — виправив його Ніхтотато. — Саме таким технічним терміном слід послуговуватися. А оскільки я спочатку відповів на твоє третє запитання, я повинен сказати, по-перше, мене *ніхто* не послав, але *хтось* послав за мною, і по-друге, я зовсім не прийшов звідкись, але я прийшов від когось *огного*. І якщо ти трохи поміркуєш, то зрозумієш, хто є той хтось і той хтось один, оскільки вони є одним і тим, а я — лишень їхня точна копія їх Обох, які є Одним.

На сході срібне сонце яскравішало. Собака й Ведмідь мали схвилюваний вигляд. Безперечно, Луці в цей час треба було бути вдома й готуватися до школи. Сорая, мабуть, сама не при собі від хвилювання. Можливо, вона вже навіть відрядила Гаруна на пошуки брата. Коли Лука повернеться додому на сніданок, ох і перепаде ж йому на горіхи. Проте Лука не думав про сніданок або школу. То був час не для каші, Щуроїда чи географії. Він думав про речі, над якими він майже ніколи не замислювався у своєму житті. Він думав про Життя і Сме... ну, Не-Життя. Він усе ще не міг змиритися з тим незакінченим словом.

— А Вогонь Життя може врятувати мого тата, — промовив він.

— Якщо ти зможеш його викрасти для нього, — сказав Ніхтотато, — а тоді... так, поза сумнівом.

— І він також поверне Собаці й Ведмедю їхнє справжнє життя.

— Так.

— А що станеться з вами? Коли ми досягнемо своєї мети?

Ніхтотато не відповів.

— Вам не доведеться антивибухати, правда? Вам не доведеться Не-Бути?

— Саме так, — сказав Ніхтотато. — Це буде не мій час.

— Отже, ви підете.

— Так, — відповів Ніхтотато.

— Ви підете геть і ніколи не повернетесь.

— Ну, ніколи — довге слово, — сказав Ніхтотато.

— Гаразд... але ви не повертатиметесь дуже довго.

Ніхтотато на знак згоди лишень схилив голову.

— Дуже-дуже довго, — наполягав Лука.

Ніхтотато стиснув губи і розвів руками, ніби здавався.

— Дуже, дуже, дуже...

— Не сполохай свого щастя, — різко сказав Ніхтотато.

— І саме тому ви намагаєтеся нам допомогти, так?

— здогадався Лука. — Ви не хочете антивибухати. Ви намагаєтеся врятувати свою шкуру.

— Я не маю шкіри, — сказав Ніхтотато.

— Не вірю йому, — сказав собака Ведмідь.

— Він мені не подобається, — сказав ведмідь Собака.

— Не вірю жодному його слову, — сказав собака Ведмідь.

— Я навіть подумати не можу, що він просто візьме й піде собі геть, — сказав ведмідь Собака.

— Обман, — сказав собака Ведмідь.

— Пастка, — сказав ведмідь Собака.

— Якась хитрість, — сказав собака Ведмідь.

— Мусить бути якась хитрість, — сказав ведмідь Собака.

— Запитай у нього, — сказав собака Ведмідь.

Тим часом Ніхтотато зняв свій капелюх-панаму, почухав лисину, опустив очі й зітхнув.

— Так, — сказав він, — це хитрість.

Насправді було дві хитрості. Перша на думку Ніхтотата полягала в тому, що *ніхто в усій історії Світу Чарів ніколи не викрадав Вогню Життя*, який був захищений стількома рівнями і стількома способами, що на думку Ніхтотата забракло б часу, аби перелічити одну десяту з них. Незліченні небезпеки чигали зусібч, ризики були неймовірні, і лишень найбезстрашніший шукач пригод міг мріяти здійснити такий подвиг.

— Ніхто *ніколи* так і не зміг цього зробити? — запитав Лука.

— Ніколи не зміг зробити успішно, — виправив його Ніхтотато.

— А що ставалося з людьми, які намагалися це зробити? — допитувався Лука.

Ніхтотато насупився.

— Ти ж бо не хочеш знати, — сказав він.

— Гаразд, — сказав Лука. — А яка друга хитрість?

Стемніло, правда, не всюди, лишень навколо Луки, Собаки, Ведмедя і їхнього дивного товариства. Так ніби хмара затулила сонце, хоча сонце зі сходу все ще світило. Ніхтотато, здавалося, також потемнів. Знизилася температура. Все навколо стихло. І нарешті заговорив Ніхтотато низьким, важким голосом.

— Хтось мусить померти, — сказав він.

Лука був сердитий, спантеличений і наляканий водночас.

— Що ви маєте на увазі? — вигукнув він. — Що то за хитрість?

— Коли викликали такого як я, — промовив Ніхтотато, — то хтось живий мусить заплатити за цей виклик життям. Даруйте, але таке правило.

— Чесно кажучи, дурнувате це правило, — промовив Лука з притиском, незважаючи на холод хвилювання в животі.

— Хто придумав таке безглузде правило?

— А хто придумав Закони Земного Тяжіння, Руху, Термодинаміки? — запитав Ніхтотато. — Ти, може, й знаєш, хто їх відкрив, але це не одне і те ж, правда? Хто придумав Час, Любов чи Музику? Деякі речі просто Є відповідно до своїх власних Зasad, і ти не можеш цьому зарадити, не можу і Я.

Дуже поволі напівтемрява, що окутала їх чотирьох, потрохи розсіялася, і срібне сонячне проміння торкнулося їхніх облич. І тут Лука аж ужахнувся — Ніхтотато вже був не настільки прозорий, як донедавна: це могло означати, що Рашид Халіфа ще більше ослаб у своєму Сні. Тут усе й вирішилося. Вони не мали права гаяти часу на балачки.

— Ви покажете дорогу до Гори? — запитав Лука Ніхтотато, а той лишень вишкірив зуби зовсім недобродушно, а тоді кивнув головою.

— Гаразд. Ходімо.

3

Лівий Берег річки Чаєу

На думку Луки, річка Силсила нітрохи не була чудовою. Можливо, біля своїх джерел десь вище у горах вона й була гарною — з мерехтливою швидкою течією, що стрибала по гладких валунах, але тут, на рівнинах, вона робилася тлустою, лінивою й брудною. Металася з боку на бік широкими гнучкими колінами, а її вода мала брунатне забарвлення, за винятком мулистих місць із зеленуватим відтінком, а ще на її поверхні там і сям виднілися багрянці нафтової плівки, також нерідко її сумні води несли до моря мертву корову. Це була водночас і небезпечна річка, бо текла з різними швидкостями; могла без попереджень пришвидшити свій біг і перевернути ваш човен, або ж, навпаки, затягти вас у повільну водоверт, де вам годинами доведеться марно волати про допомогу. Мала вона також підступні мілини, які змушували вас зійти на піщаний берег або ж навіть топили велике судно, пором або баржу, що наражалися на підводні скелі. Мала вона і похмурі глибоководні місцини, в яких, за уявленням Луки, жило все потворне, нечисте й липке, де, зрозуміло, як і в будь-якому іншому місці її брудної течії, не спіймаєш чогось їстівного. Якщо хтось падав у Силсилу, то мусив іти до лікарні, де його дезінфікували і призначали протиправцеві уколи.

Добре, що річка впродовж тисячоліть з обох боків намила високі береги, які називалися Дамбами,

і тому була схована від стороннього ока, аж поки хтось виходив на греблю і вже звідти бачив рідку гадюку її русла та чув сморід її води. Завдяки Дамбам річка ніколи не виходила з берегів, навіть у сезон дощів, коли рівень води постійно підіймався, тому місто не знало жахіття повеней, а його вулицями ніколи не пила та брунатна, зелена й пурпурова твань, повна безіменних слизьких чудовиськ і мертвої рогатої худоби.

Силсила була річкою-трудівницею; її водами транспортували зерно, бавовну, дерево й паливо із сільської місцевості через місто до моря, а баржі, що перевозили фрахт на довгих пласких ліхтерах, славилися своєї лихою вдачею; вони розмовляли з вами дуже невічливо, вони виштовхували вас з дороги на тротуар, тому Рашид Халіфа любив казати, що Хазяїн Річки прокляв їх, і через те вони стали небезпечними й незугарними, як і сама річка. Мешканці Кагні намагалися не зважати на річку, але наразі Лука стояв біля її лівої, себто південної Дамби, дивуючись, як він міг дістатися сюди, не напруживши жодного м'яза. Ведмідь Собака і собака Ведмідь стояли одразу біля нього, мали такий самий, як і в нього, стурбований вигляд, і, звісно, Ніхтотато був також з ними, загадково, майже так само, як Рашид Халіфа, скалячи зуби.

— Що ми тут робимо? — запитав Лука.

— Твоє бажання — це наказ для мене, — сказав Ніхтотато, складаючи руки на грудях. — Ти сказав «Ходімо», тож ми пішли. Шазам!³

— Теж мені джин з лампи, — пирхнув ведмідь Собака дзвінким Гаруновим голосом. — Так ніби ми

³ Шазам (Shazam) — вигадане слово, що використовується фокусниками. Магічне заклинання персонажа коміксів капітана Марвела, за допомогою якого він перетворювався на м'язистого непереможного борця зі злом. Заклинання складається з перших літер імен античних богів і міфологічних героїв (Соломона [Solomon], Геракла [Hercules], Атланта [Atlas], Зевса [Zeus], Ахілла [Achilles] і Меркурія [Mercury]).

не знаємо, що справжня Чарівна Лампа належить принцові Алладину та його принцесі Бадр аль-Бадур, а тут її аж ніяк не може бути.

— Ну, — промовив собака Ведмідь, який був со-
лодкомовним, але практичним хлопцем, — і скільки
бажань він пропонує до виконання? І чи можна їх
загадати?

— Він ніякий не джин, — промовив ведмідь Соба-
ка на ведмежий лад. — Ще ніхто нічого не тер.

Лука далі нічого не розумів.

— Навіщо нам було йти до цієї Річки-Смердючки?
— запитав він. — Вона тече до моря, тому, правду
кажучи, вона не стала б нам у пригоді, навіть якщо б
не була Смердючкою.

— Ти певен цього? — запитав Ніхтотато. — Хіба
тобі не хочеться вилізти на Дамбу і поглянути до-
низу?

Тож Лука поліз нагору, за ним — Собака й Вед-
мідь, і коли вони зійшли на греблю, то на них там, як
те дерево на скелі, уже чекав Ніхтотато. Наразі Луку
не цікавило, як Ніхтотатові вдалося видертися на
Дамбу так швидко, бо цієї миті він дивився на щось
справді несутвітнє. *Річка, що несла свої води там, де
мала текти Силсила, була цілком іншою річкою.*

Ця нова річка виблискувала в срібному сонячному
промінні, виблискувала, як гроші, як мільйон дзер-
кал, обернених до сонця, виблискувала, як нова на-
дія. Коли Лука поглянув у воду й побачив там тисячу
тисяч тисяч і одне рідке пасмо, які текли поряд, пере-
пліталися між собою, запливали й випливали одне з
одного, перетворюючись на інші тисячу тисяч тисяч
і одне рідке пасмо, то раптом збагнув, *що він бачить.*
Це була та сама чарівна вода, яку його брат Гарун
бачив в Океані Оповідних Потоків вісімнадцять ро-
ків тому, і тепер вона обрушилася Струменем Слів з
Моря Оповідок в Озеро Мудрости, а звідти потекла
йому назустріч. Отже, вона була (а вона таки була)
тим, що Рашид Халіфа називав Річкою Часу, і перед

його очима пропливала історія геть усього на світі, але трансформованого у блискучі, мінливі й різнобарвні оповідні потоки. Випадково спіткнувшись, він зробив крок праворуч — і увійшов в інший Світ, де не було Річки-Смердючки, а ця дивовижна вода.

Поглянув у той бік, куди текла річка, але над небокраєм піднявся такий густий туман, що заховав від його допитливого погляду геть усе, що там було.

— Я не бачу майбутнього, ну що ж, це мені підходить, — подумав Лука, а тоді обернувся, аби поглянути в другий бік, де видимість на відстані, куди міг сягнути його погляд, була доброю, але він уже знав заздалегідь, що й там піднявся туман; він забув частину власного минулого і стільки ж не знав про минуле всесвіту. Перед ним пропливало Теперішнє — яскраве й гіпнотичне — і так захопило його, що він не помітив, як упритул до нього підійшов Хазяїн Річки — довгобородий чолов'яга з термінатором у руках, себто з величезним генератором науково-пригодницького типу, й увалив з нього Луці простісінько межі очі.

БББББААААБББАААААХХХ!

«Цікаво, — думав Лука, розлітаючись урізноміч на мільйони блискучих друзок, — що я все ще можу думати». Адже він вважав, що думання після дезінтеграції велетенським генератором науково-пригодницького типу буде недоступним для нього процесом. Відтак мільйон блискучих часток якимсь дивним чином зібралися у невеличку купу біля собаки Ведмедя і ведмедя Собаки, що вже починали згорьовано плакати; а ось мільйони фрагментів знову сполучаються, видаючи легенькі всмоктувальні звуки, і — гоп! — ось воно, він заново одне ціле, стоїть на Дамбі поряд із удоволеним Ніхтотатом, а за Хазяїном Річки вже й слід охолов.

— На щастя для тебе, — промовив Ніхтотато замислено, — для початку я дав тобі кілька життів. А ти постарайся і збери ще кілька до його повернення і

добре подумай, як тобі з ним бути. Він хоч і прикрий дідок, але з ним можна жити. Ти знаєш, як це буває.

Виявилося, що Лука справді таки знає. Він подивився довкола. Ведмідь Собака і собака Ведмідь уже приступили до роботи. Ведмідь перерив усю околицю і, звісно, всюди знайшов кістки, маленькі хрусткі кістки, вартістю в одне життя, які Ведмідь зміг вмити подрібнити і проковтнути, і більші кістки, з якими треба було трохи пововтузитися, поки вириєш, а тоді добряче поморочитися, поки подрібниш, і вони вартували від десяти до сотні життів кожна. Тим часом ведмідь Собака подерся на дерева вздовж Дамби, шукаючи стожиттєві вулики, сховані в густій кроні, а лізучи туди, приплескував і просто поїдав безліч золотавих одножиттєвих бджіл. Життя були всюди й у всьому, вони маскувалися під каміння, овочі, кущі, комах, квіти або ж покинуті шоколадні батончики чи пляшки шипучки; кролик, що дріботів перед вами лапами, міг також бути життям, а також могли бути життя і в пір'їнах, що гойдалися в повітрі перед самим вашим носом. Знаходити й втрачати життя — це банальна віддушина цього світу, і якщо ви втрачаєте кілька, то це не біда; адже у вас залишається ще багато життів.

Лука також розпочав полювання. Він застосовував свої улюблені прийоми. Штурхав ногами стовбури дерев і ходив шелесткими кущами, і це завжди давало результат. Так само якщо підстрибнути в повітря й точно приземлитися на обидві ноги, то можна струсити кілька життів з дерева, а іноді життя самі падали, наче дощ з неба. Як з'ясував Лука, найкраще вдаряти по незвичайних, круглих як кеглі створіннях, що безцільно стрибали по високій Прибережній Смузі — охайній, затіненій деревами доріжці на гребені Дамби. Коли їх копнути ногою, то вони не падають, а нестямно гойдаються з боку на бік, хихикають, зойкають від задоволення і в екстазі вигукують: «Більше! Більше!», а тим часом життя, за якими

полює Лука, вискакують з них, як блискучі блощиці. (Коли ж у них закінчуються блощиці, то вони сумно кажуть: «Більше нема, більше нема», понурюють малі голівки й присоромлено стрибають геть.)

Коли знайдені Лукою життя приземлялися на Дамбі, набирали форми малих золотих коліс і починали втікати від нього, йому доводилося наздоганяти їх, при цьому остерігаючись упасти з Прибережної Смути у Води Часу. Він загортав життя пригорщами і напихав ними кишені, а тоді з легким *передзвоном* вони розчинялися й ставали частиною його сутності; саме тоді він помітив зміни у своєму полі зору. У верхньому лівому кутку поля зору з'явився невеличкий трицифровий лічильник, який не зрушував з місця, хай би як Лука крутив головою і тер очі; величина цифри весь час зростала мірою того, як він ковтав чи забирав свої численні життя, а крім усього іншого, ще й лунав тихий дзенькіт. Виявилося, що нове явище прийняти нескладно. Адже тепер він міг знати, на чому стоїть, бо щойно кількість життів зменшиться до нуля, його гра закінчиться і, можливо, навіть те інше життя, себто справжнє життя, яке йому буде потрібне, коли він повернеться до реального світу, де його справжній тато ніяк не може прокинутися і страшенно потребує його допомоги.

Він устиг назбирати 315 життів (а позаяк лічильник у верхньому кутку екрана мав лишень три цифри, то неважко було здогадатися, що максимальне число життів може становити 999), коли вдруге на Набережну Річки прийшов Хазяїн Річки з термінатором у руці. Лука панічно озирався, шукаючи надійної схованки, й відчайдушно пригадував, що казав йому тато про цього Хазяїна Річки, який або ж не був витвором уяви Рашида Халіфи, або перебував тут у Світі Чарів саме *тому, що* був придуманий Рашидом. Ось які татові слова вдалося пригадати Луці:

*«Хазяїн Річки має бороду як річка,
Вона тече униз аж до землі.
На березі стоїть з рушницею в руці
Цей найогидніший Хазяїн із Хазяїв».*

А тут і справді був той Хазяїн з довгою сивою бородою-річкою і з величезним генератором, він саме виходив на берег річки — підіймався схилом Дамби на Прибережну Смуту. Лука зібрався з усіма думками, пригадуючи, що ще казав Шах-Казна-Що про цього недоброзичливого річкового демона. Здається, щось про запитання. Ні, про *загадки*, авжеж! Рашид любив загадки; він день за днем, ніч за ніччю, рік за роком мучив Луку тими загадками, аж поки Лука настільки наловчився, що почав мучити тата навзаєм. Увечері Рашид сідав у своє улюблене м'яке крісло, а Лука вмощувався йому на колінах, хоч Сорая і сварилася, кажучи, що крісло не для сидіння на ньому вдвох. Проте Лука не зважав, йому подобалося так сидіти, а крісло ж наразі не ламалося, і от тепер їхні вправління у розгадуванні загадок могли стати у великій пригоді.

Так! Хазяїн Річки любив розгадувати загадки, ось що казав про нього Рашид; він приохотився до розгадування загадок, як картярі приохочуються до гри в карти або ж як пияки приохочуються до горілки, і, зважаючи на це, його можна було перемогти. Треба було лишень підійти до Хазяїна якнайближче і встигнути йому щось сказати, коли він, сповнений рішучості стріляти без попередження, тримав у руці термінатора.

Лука почав кидатися туди й сюди, однак Хазяїн ішов далі на нього, незважаючи на спроби собаки Ведмедя, а потім ведмедя Собака завадити його поступу, і навіть кілька **ББААББААХХ**ів рознесли їх на друзки, після чого довелося чекати, поки їхні тіла знову зібралися до купи; за мить повторно розірвало Луку, і йому довелося повторно пройти процедуру

розлітання на мільйон блискучих фрагментів, а відтак — процедуру збирання з неголосними всмоктувальними звуками, відчуваючи при цьому полегшення від усвідомлення: процес втрачання життя — це не те саме, що процес умирання. Потім знову взялися за збирання життів, а Лука вже знав точне місце на Дамбі, де Хазяїн з'явився попереднього разу, коли він вистрибнув на Прибережну Смуту; тож набравши шість сотень життів, він зупинився на досягнутому, зайняв вигідну позицію і напружено чекав.

Як тільки вигулькнула голова Хазяїна, Лука заволав: «Від-га-дай за-гад-ку, від-га-дай за-гад-ку!» З досвіду своїх вечорів з Рашидом він знав, що саме таким був освячений віками спосіб викликання відгадувача загадок на двобій. Хазяїн Річки зупинився як укопаний, а тоді розплився у великій, мерзенній усмішці на все обличчя.

— І хто ж то каже? — запитав він захриплим гел'готливим голосом. — Кому ж це здається, що він може здолати Ретзельмайстра, Рва-де-Еніґма, Пагельян-ка-Падишаха, Повелителя Загадок? Чи ти знаєш, чим ти ризикуєш? Чи ти усвідомлюєш, що ставиш на карту? Ставки високі! Вище не бувають! Поглянь на себе! Ти — ніщо, ти — дитя! Я навіть не знаю, чи варто мені з тобою зв'язуватися. Ні, з тобою я не стану змагатися. Ти слабак. Ну, якщо ти наполягаєш... Але якщо ти програєш, дитя моє, тоді всі твої життя — мої, розумієш? *Всі твої життя — мої.* Остання Термінація. Тут, на самому початку, ти зустрінеш свій Кінець.

А ось що Лука міг сказати у відповідь, але не сказав, бо волів мовчати:

— Чого ти не усвідомлюєш, жахливий Хазяїне, так це того, що передусім мій батько є Королем Загадок, і він навчив мене всього, що він сам уміє. Також ти не усвідомлюєш, що наші змагання з розгадування загадок тривали годинами, днями, тижнями, місяця-

ми й роками, тому я володію величезним арсеналом найскладніших головоломок, яких мені не забракне ніколи у світі. І чого ти не розумієш найбільше, так це того, що я затямив щось дуже важливе, а саме те, що цей світ, у якому я перебуваю, цей Світ Чарів, — *це не просто будь-який старий Чарівний Світ, а той, який створив мій тато*. Й оскільки це його Чарівний Світ і нічий інший, я знаю всі його таємниці, серед іншого, о жахливий Хазяїне, і про тебе.

Насправді ж він сказав лишень таке:

— Але коли ти, Хазяїне, програєш, тоді тобі доведеться Термінувати, і то не тимчасово, а назавжди.

Ох, і як же Хазяїн реготав! Він реготав аж до сліз не тільки з очей, але й з носа також. Він тримався за боки й хитався маятником, а його довга сива борода ляскала в повітрі, як батіг.

— Ну і вигадав, — вимовив він нарешті, відсапуючись. — Якщо я *програю*. Просто чудово. Отже, починаємо.

Та Луку так легко не проведеш. Відгадувачі загадок — великі спритники, тому про все треба домовитися ще до початку боротьби, бо потім вони починають викручуватися.

— Якщо ти програєш, то зробиш так, як я сказав, — наполягав він на своєму. Хазяїн Річки скорчив дратівливу гримасу:

— Так, так, так, — відповів він. — Якщо я програю, я Само-Термінуюся. Авто-Термінуюся. Станеться Термінація Мене Мною. Хі-хі-хі. Я розірву себе на шматки.

— Назавжди, — сказав твердо Лука. — Раз і назавжди.

Хазяїн став серйозніший, його обличчя набуло неприємного кольору.

— Гаразд, — grimнув він. — Так. Термінація назавжди, якщо я програю. Словом, *Довічна термінація!* Але я, а ти скоро це побачиш, хлопче, я люблю програвати всі свої життя.

Ведмідь і Собака перебували у стані великого збудження, а Лука й Хазяїн ходили по колу, намагаючись передивитись один одного поглядом, і першим заговорив Хазяїн захриплим жадібним голосом, що пробивався крізь зуби, які так і хотіли зжерти мале життя Луки.

— Що ходить навколо деревини й ніколи не заходить туди?

— Кора дерева, — відповів одразу Лука і запитав у відповідь: — Стоїть на одній нозі із серцем у голові.

— Капуста, — випалив Хазяїн. — Що воно таке, що ти можеш тримати після того, як віддав комусь іншому?

— Слово. Я — маленький будиночок, я живу в ньому сам. Ні вікон, ні дверей, а щоб вийти, мушу ламати стіну.

— Яйце. Що над нами догори ногами?

— Муха. Що їдять морські чудовиська?

— Рибу й кораблі. Не їсть не п'є, а ходить і б'є?

— Годинник. Що було впродовж мільйонів років, але ніколи не буває старшим за один місяць?

— Місяць на небі. Коли ти не знаєш, що це таке, тоді воно — щось, а коли знаєш, що воно таке, тоді воно — ніщо.

— Це ж бо легко, — сказав Лука, сильно захеканий. — Загадка.

Вони ходили по колу дедалі швидше і сипали загадками дедалі частіше. Лука знав, що це тільки початок. Невдовзі почнуться цифрові й оповідні загадки. Все найскладніше — попереду. Він не був певен, чи зможе витримати довгі перегони, тому намагався все робити, аби Хазяїн не диктував темпу і змісту загадок. Настав час розіграти джокера колоди.

Він перестав кружляти, і його обличчя посерйознішало.

— Що, — запитав він, — ходить на чотирьох ногах уранці, на двох догах у полудень, і на трьох ногах увечері?

Хазяїн Річки також перестав кружляти, і вперше в його голосі вгадувалася слабкість, а в ногах — тремтіння.

— Ти бавишся? — запитав він кволо. — Найвідоміша у світі загадка.

— Так, найвідоміша, — промовив Лука, — але ти просто тягнеш час. Відповідай.

— Чотири ноги, дві ноги, три ноги, — промовив Хазяїн Річки. — Це всім відомо. Ха! Це Найстарша у Книжці загадка.

(«Потвора, відома як Сфінкс, — бувало розповідав Рашид Луці, — сиділа біля міста Фіви й діймала всіх подорожніх, що проходили повз неї, своєю загадкою. І щоразу, коли подорожнім не вдавалося розгадати загадку, вона їх убивала. Проте одного дня знайшовся парубок, що таки знав відповідь». «А що Сфінксиня робила далі?» — запитав Лука тата. «Вона знищила себе», — відповів Рашид. «А яка була відповідь?» — запитав Лука. І Рашид Халіфа мусив зізнатися, що хай би скільки разів він чув цю прокляту загадку, він ніяк не міг запам'ятати відповіді. «Отже, стара Сфінксиня, — сказав він не дуже сумно, — з'їла б мене, будь певний».)

— Ну, кажи, — насідав Лука на Хазяїна Річки. — Твій час закінчився.

Хазяїн Річки почав панічно озиратися.

— Але я можу тебе підірвати, — сказав він.

Лука хитав головою.

— Ти добре знаєш, що цього ти не зробиш, — сказав він. — Не тепер. Жодного разу більше. — Лука дозволив собі трохи замріятися. — Мій тато ніколи не міг запам'ятати цієї відповіді також, — сказав він. — Світ Чарів — це світ мого тата, а ти його Відгадувач Загадок. Тому ти не можеш знати того, чого не міг згадати він. Мусиш розділити долю Сфінксині.

— Довічна Термінація, — промовив Хазяїн Річки тихо. — Так. Уже.

Без подальшого галасу і без жодних сентиментальних слів він підвів термінатор, налаштував на максимум, спрямував зброю на себе і вистрелив.

— А відповідь — людина, — сказав Лука в порожнечу, коли маленькі блискучі осколки Хазяїна летіли в небуття, — яка немовлям рачкує на чотирьох, дорослою ходить на двох, а ставши старою, ходить з костуром. Отже відповідь — людина. Всі про це знають.

Зникнення Хазяїна одразу дало змогу відчинити Ворота. Гратчаста арка, прикрашена гірляндами з квітів бугенвілії, як за помахом чарівної палички, з'явилася на краю Дамби, а за нею Лука побачив прегарний прогін сходів, що вели вниз до краю річки. На лівій колоні арки виднілася золота кнопка.

— На твоєму місці я б натиснув на кнопку, — підказав Ніхтотато.

— Навіщо? — запитав Лука. — Хіба це дзвінок, аби мені відчинили двері?

Ніхтотато захитав головою.

— Ні, — сказав він терпляче. — Це збереження твого поступу, того, що ти пройшов, і наступного разу, коли ти втратиш своє життя, тобі не потрібно буде повертатися сюди й знову битися з Хазяїном Річки. Він може більше й не впійматися на твою хитрість. Відчувши себе трохи дурнем, Лука натиснув на кнопку, тож у відповідь пролунала музика, квіти навколо арки почали збільшуватися і ставати яскравішими, а в полі зору з'явився лічильник, цього разу в горішньому правому куті, одноцифровий лічильник з цифрою «1». Тепер він розмірковував над кількістю рівнів, які доведеться йому пройти, проте після дурниці із кнопкою збереження він уже не наважувався запитувати.

Ніхтотато повів хлопця, собаку й ведмедя спочатку до підніжжя Дамби, а тоді на лівий берег Річки Часу. До подорожніх підстрибували створіння, схожі на кеглі, сподіваючись, що по них ударять.

— Ох! Ай! Ох! — пищали вони у щасливому очікуванні, але увага всіх була прикута до іншого. Ведмідь і Собака говорили водночас і майже кричали своїми новими голосами, були наполовину схвильованими, а наполовину переляканими через битву й перемогу Луки над Хазяїном Річки, тому в їхніх запитаннях лунало стільки чому, як, коли, ох, ой, що Лука ніяк не міг почати відповідати на їхні запитання. До того ж він почувався виснаженим.

— Мені треба присісти, — сказав він, і його ноги підігнулися. Він гепнувся у прибережну пилюку, що піднялася навколо нього маленькою золотою хмаринкою й швидко набрала форми істоти, схожої на маленький жвавий вогник з крильцями.

— Нагодуй мене, і я житиму, — сказав він палко.
— Даси мені води — і я помру.

Напрошувалася очевидна відповідь.

— Вогонь, — спокійно промовив Лука, і Вогняний Жук занепокоївся.

— Не кажи так! — задзижчав він. — Якщо на повне горло крикнути *вогонь*, то можуть прибігти зі шлангом. Тут для мене і так забагато води. Пора вирушати.

— Зажди хвилику, — промовив Лука схвильовано, незважаючи на свою втому.

— Можливо, ти — саме те, чого я шукаю? Твоє світло таке гарне, — промовив він, подумавши, що лестощами справі не зашкодити. — Ти... ти... може, ти частина... носій... Вогню Життя?

— Навіть не згадуй про таке, — промовив Ніхтотато, але було вже запізно.

— Звідки ти знаєш про Вогонь Життя? — поцікавився Вогняний Жук, трохи розсердившись. А потім переніс своє незадоволення на Ніхтотата. — А ви, пане, наскільки я розумію, маєте бути в цілком іншій місцині і займатися геть іншими справами.

— Бачиш, — промовив Ніхтотато до Луки, — Вогняні Жуки мають дещо гарячкову вдачу. Проте вони

виконують незначну, але корисну функцію — поширюють тепло всюди, де вони з'являються.

Вогняний Жук аж скипів.

— Хочете знати, що мене діймає? — промовив він з обуренням. — Ніхто не приятелює з вогнем. Люди кажуть: о, вогонь — це дуже добре, він освічує житло, але будьте обережні, остерігайтеся його і завжди гасіть, коли виходите з дому. Хай би яким корисним він був, однак досить кількох самозаймань у лісі, одного виверження вулкана — і репутація готова. З другого ж боку, вода! Ха! Меж нема похвали Води. Повені, дощі, прорив водогонів — і жодних скарг. Вода — загальна улюблениця. А коли вони кажуть Водограй Життя! Фу! Це вже справді мене допекло. — Вогняний Жук на якусь мить розчинився у хмаринці злих тріскотливих іскор, а тоді знову став самим собою.

— Водограй Життя, теж мені, — прошипів він. — Що за дурниця! Життя — це не якась крапля. Життя — це вогонь. Як ви гадаєте, з чого складається *сонце*? З *крапель дощу*? Не думаю. Життя — не вогкість, юначе. Життя — *жар*.

— Нам треба йти, — зауважив Ніхтотато, ведучи Луку, Ведмедя й Собаку вздовж берега. А Вогняному Жукові сказав:

— Усе, бувай, світлий духу.

— Не так швидко, — спалахнув Вогняний Жук.

— Під поверхнею, здається, щось тліє. Хтось казав, а саме он та особа, — і він показав маленьким вогняним пальчиком на Луку, — про якийсь Вогонь — про Вогонь, саме існування якого має бути Таємницею, і я хочу знати, як цей Хтось дізнався про нього і що цей Хтось думає робити далі.

Ніхтотато став між Лукою і Жуком.

— Гей ти, Незначне Займання, годі, — промовив він майже суворим голосом. — Геть звідси! Шкварчи поки шипиш! Він зняв з голови капелюх-панаму і махнув нею у напрямку запальної комахи. Вогняний Жук спалахнув, образився:

— Не жартуйте зі мною, — вигукнув він. — Хіба не знаєте, що бавитеся з вогнем? — Відтак вибухнув яскравою хмаринкою, злегка обпалив Луці брови й зник.

— Ну, він нам точно не полегшить завдання, — сказав Ніхтотато. — Нам ще тільки бракувало, аби той клятий Жук здійняв Вогняну Тривогу.

— Вогняну Тривогу? — перепитав Лука. Ніхтотато ж похитав головою:

— Якщо вони дізнаються, за чим ти йдеш, то вважай, все пропало.

— Це погано, — сказав Лука, маючи такий пригнічений вигляд, що Ніхтотато мало не обійняв його за плечі.

— Добре, що Вогняні Жуки довго не живуть, — заспокоював він хлопця. — Вони яскраво світяться, але згасають молодими. Також їх часто відносить вітром. Така їхня доля. Не мають постійної мети. Існує дуже мала ймовірність, що він пройде такий довгий шлях, аби попередити. — І тут голос Ніхтотата поступово стих.

— А кого попередити? — допитувався Лука.

— Усіх тих, кому не треба знати, — відповів Ніхтотато. — Вогнедишних потвор і запальних маніяків біля верхів'я річки. Тих, кого ти або пройдеш, або сам пропадеш.

— О, — промовив Лука сердито. — І це все? А я вже думав, що в нас виникли серйозні проблеми.

Річка Часу, яка мирно несла свої води, коли Лука поглянув на неї вперше, тепер була геть розбурхана. Здавалося, в ній плавало усе розмаїття дивних створінь, які час від часу виринали з води на поверхню, — дивних, але знайомих Луці з татових оповідок: довгі, тлусті, сліпі, білобрисі Черв'яки, що, як уже нагадав Ніхтотато, точили Діри навіть у канві самого Часу, пірнаючи під поверхню Теперішнього і виринаючи на надзвичайно далекій відстані

у Минулому чи Майбутньому, в окутаних туманом місцинах, куди не міг проникнути погляд Луки; бліді, мертвецькі Рибохвори, що поїдали життєві лінії недужих людей.

Уздовж берега у жилетці пробіг білий кролик, занепокоєно позираючи на годинник. На обох берегах річки в різних точках з'являлися, а потім зникали телефонні будки Британської поліції синього кольору, з яких час від часу визирав збентежений чоловік з викруткою в руці. Також можна було побачити, як у небесній дірі зникала ватага бандитів-гномів.

— Подорожні часу, — промовив Ніхтотато з легкою відразою. — Цими днями їх можна всюди побачити.

На середині річки були дивні розмаїті штуkenції — деякі з крильми, як у кажана, проте вони, здається, не літали, інші зі складною залізною машинерією, що скидалася на внутрішній механізм старого швейцарського годинника, — і всі вони безцільно кружляли із несамовито лютими чоловіками й жінками на своїх облавках.

— Машину часу не так легко збудувати, як декому здається, — пояснював Ніхтотато. — Внаслідок чого багато потенційних відважних дослідників застрягають у Часі. Щодо дивного співвідношення Часу і Простору, то інколи людям удається стрибнути в часі й у просторі одночасно, а тоді вони з'являються, — і тут його похмурий голос прозвучав несхвально, — у місцях, до яких вони не мають жодного стосунку. Он там, поглянь, приміром, — сказав він саме в ту мить, коли не знати звідки виникла ревуча долореанівська спортивна машина, — звихнений американський професор, якому ніяк не сиділося в одному часі, і треба сказати, що почалося якесь нашествя роботів-убивць з Майбутнього для зміни Минулого. Під бенгальською смоківницею, — показав він великим пальцем, аби Лука знав, яке саме дерево він має на увазі, — лежить такий собі Ганк Морган з Гартфор-

да, що у штаті Коннектикут, який одного дня пере-
нісся до двору короля Артура і перебував там, аж
поки чарівник Мерлін не приспав його на тринад-
цять сторіч. Він мав прокинутися у своєму часі, але
тільки поглянь на того ледацюгу! Він далі хропить, а
своє Вікно для повернення вже прогавив. Сам Пан-
Біг не знає, як він тепер дістанеться дому.

Тут Лука помітив, що Ніхтотато був уже не такий
прозорий, як хвилю тому, а у своїй манері говорити
й у своїх рухах дедалі більше нагадував Рашида Ха-
ліфу, чия голова завжди була переповнена всією
всячиною.

— *Час*, — співав він собі під ніс, — *як сполохані*
коні, відносить синів своїх...

Отакої! Цього Лука вже не міг спокійно стерпіти.
Ніби мало того, що ця... ця істота з Нижчого Сві-
ту повільно наповнювалася його любим татом, а це
означало: Рашид Халіфа, який *спав* на ліжку вдо-
ма, ставав усе слабшим і слабшим; до того ж у міру
збільшення Ніхтотатової Рашидності збільшувалися
й змішані почуття прихильності й навіть любови
Луки до вже самого Ніхтотата; і тепер, окрім усього
іншого, істота в татовій яскраво-червоній сорочці та
капелюсі-панамі почала співати нестерпним Раши-
довим голосом, другим за нестерпністю голосом у
знаному світі після горезвісного беззвучного співу
славної принцеси Бачет з країни Гуп. А яку він пісню
вибрав!

— Летять вони у забутті, як сон...

— Ми лишень марнуємо час, — обірвав сердито
Лука Ніхтотата. — Замість того, аби співати дурну
пісню, краще б підказали, як нам потрапити у Туман
Минулого і знайти там те, заради чого ми тут... себто
Світанок Часу, Озеро Мудрости, Гору Знань і...

— Ш-ш-ш, — прошепотіли собака Ведмідь і вед-
мідь Собака водночас. — Не кажи того вголос.

Луку обпалило рум'янцем сорому — ще трохи, і
він припустився б тієї ж помилки.

— Ви знаєте, що я мав на увазі, — закінчив він, але значно слабшим командним голосом, ніж спочатку мав намір.

— Хм, — промовив Ніхтотато замислено. — А чого б нам не скористатися, приміром, он тим надзвичайно потужним, позашляховим, річкохідним, сильним як танк і, можливо, навіть турбогвинтовим, восьмиколісним, плоскодонним амфібійним засобом пересування, пришвартованим на пірсі?

— Хвилину тому його там ще не було, — промовив ведмідь Собака.

— Не знаю, як він там опинився, — сказав собака Ведмідь, — але мені той засіб щось не до вподоби.

Лука знав, що йому не варто звертати надто велику увагу на занепокоєння товаришів і рішуче пішов до вражаючого судна з написаною жирним шрифтом назвою «Арг'о» на кормі. Отже, тато слабшає, а Ніхтотато набирає сили, тому пошуки мають стати ще наполегливішими, ніж раніше. Голова Луки сповнювалася питаннями, на які він не знаходив відповідей, — складнішими питаннями про природу Часу як такого. Якщо Час — це Річка, що вічно тече, а Річка Часу — ось вона! — саме тут і тече, то чи означає це, що Минуле там буде завжди, а Майбутнє вже існувало? Правда, він не міг їх бачити, бо їх окутувала імла, себто хмари, туман чи дим, але поза сумнівом, вони мусили там бути, бо в іншому разі, як Річка взагалі могла існувати? Проте, з другого боку, якщо Час тече так само як Річка, то стає зрозумілим, що Минуле вже сплило, і постає питання: як він зможе повернутися в Минуле, аби знайти Вогонь Життя, що горить на Горі Знань, яка стоїть біля Озера Мудрості, осіяного Світанком Днів? А якщо Минуле вже сплило, то що тоді є там вище біля джерел Річки? А якщо Майбутнє вже існувало, тоді, може, немає значення, що він, Лука, чинитиме потім, бо хай би як старався врятувати татове життя, можливо, доля Рашида Халіфи вже вирішена. Але якщо Майбутнє

можна збудувати, хоча б частково, власними діями, то чи змінить Річка своє русло залежно від того, що він зробить? Що станеться з оповідними потоками, що містяться в Річці? Чи почнуть вони розповідати інші оповіді? І що є істинним: (а) люди творять історію, а Річка Часу у Світі Чарів лишень записує їхні досягнення, чи (б) Річка творить історію, а люди в Реальному Світі є лишень пішаками в її вічній грі? Який світ справжніший? Хто і за що відповідає? О, і ще одне запитання, можливо, найнагальніше: як він кермуватиме «*Арго*»? Адже йому — лишень дванадцять років, і він ніколи не кермував автомобілем і не стояв біля штурвала катера; тут ні Собака, ні Ведмідь йому не помічники, а Ніхтотато, зсунувши на заплющені очі капелюха-панаму, розлігся на палубі.

«Гаразд, — думав Лука похмуро. — Наскільки складною справою може бути керування судном?» Він уважно розглядав прилади на капітанському містку. Ось перемикач, яким можна опустити колеса для пересування по землі, і той же перемикач слід натиснути вгору, якщо «*Арго*» опиниться на воді; кнопка зеленого кольору означає «вперед», а поряд червона кнопка означає «стоп»; цей важіль, мабуть, треба перевести вперед, щоб поїхати вперед, і можливо, посунути ще далі вперед, щоб поїхати швидше; за допомогою цього колеса здійснюється кермове управління; а всіма іншими показниками, лічильниками, стрілками, вимірювальними приладами він, мабуть, може й знехтувати.

— Тримайтеся! — вигукнув Лука. — Рушаємо.

Відтак події розвивалися дуже стрімко, й Лука навіть до кінця не встиг усвідомити, як усе сталося, але вже за мить турбогвинтове амфібійне судно перевернулося на середині Річки, і вони опинилися у водяному вирі, що потягнув їх на дно; Лука лишень встиг подумати, а чи не з'їдять його Рибохвори й інші водяні гади, проте утратив свідомість і прийшов до тями уже на пірсі, коли ступав на облявок «*Арго*»,

думаючи: «Наскільки складною справою може бути керування таким судном?» Єдиною ознакою якоїсь незвичайної події були показання лічильника у горішньому лівому куті його поля зору, які сигналізували, що він має на одне життя менше: 998. Ніхтотато дрімав на палубі «Арго», а Лука вигукнув:

— Будь ласка, може б, ви допомогли мені трохи!

Проте Ніхтотато не ворухнувся, і Лука здогадався, що розбиратися в тонкощах управління судном йому доведеться самотужки. Мабуть, усі ці показники й прилади мали більше ваги, ніж йому здавалося.

З другої спроби він утримав «Арго» на поверхні води, але трохи пропливши, потрапив у водяний вир, після чого судно понеслося по колу.

— Що таке? — кричав Лука, а Ніхтотато лишень підійняв капелюха-панаму й відповів:

— Це, мабуть, Водоверті.

Але що це за Водоверті? «Арго» крутилося все швидше і швидше і з хвилини на хвилину могло піти на дно.

Ніхтотато сів рівно.

— Хм, — почав він. — Так. Однозначно, Водоверті десь поруч. — Він поглянув у воду, склав руки руркою біля рота й закричав: — Нельсон! Дуан! Фішер! Припиніть бавитися! Мордуйте когось іншого! — В цю мить «Арго» таки пішло на дно, кількість очок зменшилася, а вони знову опинилися на пірсі з цифрою 997 на лічильнику.

— Риба, — сказав Ніхтотато коротко. — Водоверть-Рибаверть. Малі, але дуже швидкі негідники. На облюбованих ними місцях завжди є вири.

— І як бути з ними? — допитувався Лука.

— Тобі треба дізнатися, — сказав Ніхтотато, — як люди потрапляють назад у Минуле.

— Думаю... через його пригадування? — розмірковував Лука. — Однозначно, не через його забування?

— Дуже добре, — сказав Ніхтотато. — А хто ніколи не забуває?

— Слон, — сказав Лука, і саме в цю мить його погляд упав на пару недоладних створінь з качкоподібними тілами і великими слонячими головами, які підстрибували у воді недалеко від місця, де було пришвартоване «Арго».

— А тут, — сказав він повільно, щось пригадуючи, — у Світі Чарів, ще й Слоно-Птахи.

— Відмінно, — відповів Ніхтотато. — Слоно-Птахи живуть, п'ючи воду з Річки Часу; тому ніхто не має довшої пам'яті, ніж вони. Якщо ти хочеш подорожувати вгору по Річці, то Пам'ять — це твоє паливо. Турбогвинтовий двигун тут не допоможе.

— Чи можуть вони відвезти нас аж до Вогню Життя? — запитав Лука.

— Ні, — відповів Ніхтотато. — Пам'ять може відвезти тебе лишень далеко, але не далі. Але довга Пам'ять везтиме тебе дуже довго.

Правда, їхати на таких Слоно-Птахах, як це робив його брат Гарун, летячи не великому механічному одуді з телепатичними здібностями, буде для них справою нелегкою хоча б тому, що він не був упевнений, чи зможуть на них втриматися Ведмідь і Собака.

— Послухайте, шановні Слоно-Птахи, — вигукнув він, — чи не будете ви настільки ласкаві, аби допомогти нам?

— Чудові манери, — сказав більший з двох Слоно-Птахів. — Це завжди приємно.

«Він має глибокий і величний голос, очевидно, Слоно-Селезень», — подумав Лука.

— Бачите, ми не можемо літати, — сказала приятелька Селезня з жіночою інтонацією. — Навіть не просіть нас кудись летіти. Наші голови надто важкі.

— Це, мабуть, через те, що ви дуже багато пам'ятаєте, — промовив Лука, і Слоно-Качка почала чистити своє пір'я хоботом.

— Він лестун, — промовила вона. — Такий собі малий чаклун.

— Ви хочете, аби ми вам допомогли піднятися вгору по Річці, правда? — сказав Слоно-Селезень.

— Вам не треба дивуватися, — сказала Слоно-Качка. — Бачите, ми стежимо за новинами. Ми хочемо бути в курсі всіх подій.

— Добре, що там, куди ви йдете, нікого не цікавить Сучасне, — додав Слоно-Селезень. — Там вище вони цікавляться лишень Вічністю. І це вам допоможе.

— Якщо я можу так висловитися, — промовила Слоно-Качка, — вам буде потрібна всяка допомога, яку ви тільки зможете одержати.

Невдовзі до «*Арго*» впрягли двох Слоно-Птахів, і вони потягли судно проти течії.

— А куди поділися вири? — поцікавився Лука.

— Жодна Рибоверть не наважиться пустувати з нами. Це було б супроти звичного порядку речей у природі. Бачите, існує природний порядок речей. — Його приятелька хихикнула.

— Він хоче сказати, — пояснила вона Луці, — що Рибоверть ми їмо на сніданок.

— І на другий сніданок, і на обід, — сказав Слоно-Селезень.

— Тому вони обходять нас стороною. А тепер таке: куди ви хочете потрапити?

— Ні, ні, не нагадуйте мені.

— Так, тепер я пригадую.

4

Образцеса Вугр

Уже недалеко до Туманів Часу «Арго» пропливало повз дивну, сумну країну на правому березі Річки. Її територія було відгороджена від подорожніх високим парканом із колючого дроту, і коли Лука нарешті побачив моторошний прикордонний контрольно-пропускний пункт з прожекторним освітленням на високих пілонах і високими сторожовими вишками, на яких були охоронці в дзеркальних сонячних окулярах з потужними військовими біноклями й автоматичною зброєю, йому на очі раптом потрапив величезний знак, на якому було написано: «ВИ ПЕРЕБУВАЄТЕ НА ПРИКОРДОННІ РЕСПЕКТОРАТУ Я. СТЕЖТЕ ЗА СВОЇМИ МАНЕРАМИ».

— Що це за місце? — запитав він Ніхтотата. — Щось у ньому не багато Чарів.

Вираз обличчя Ніхтотата відображав уже знайоме поєднання забавного зачудування і презирства.

— Із жалем мушу сказати, що Світ Чарів не позбавлений нашествия шкідників, — сказав він. — І ця його частина останнім часом зазнала нашествия Щурів.

— Щурів? — з тривогою вигукнув Лука і лишень тепер збагнув, що було не так з тими охоронцями та чатовими. Це ж бо не люди, але велетенські гризуни! Ведмідь Собака сердито загарчав, а от собака Ведмідь, який був добродушнішим, мав засмучений вигляд.

— Їдьмо далі, — запропонував він тихо, проте Лука захитав головою.

— Не знаю, як ви, але я голодний як вовк, — сказав він. — Щури чи не Щури, нам треба зійти на

берег, тому що нам слід підкріпитися. Ну, всім, крім вас, — кинув він у бік Ніхтотата. Ніхтотато ж стеноу плечима, як стенав Рашид Халіфа, й усміхнувся до болю знайомою усмішкою Рашида Халіфі.

— Гаразд, якщо треба, то треба. Недавно я вже переходив О-Паркан. — Він побачив нахмурене чоло Луки й пояснив: — Он та штука з колючого дроту. О-Парканом оточено весь Респекторат Я, що надає місцині, можна б сказати, особливої Я-скравости, а знак попереджає: багато хто з теперішніх мешканців дуже легко *ображаються*.

— Ми не збираємося грубіянити, — сказав Лука.
— Ми хочемо лишень поснідати.

Четверо подорожні увійшли на територію контрольно-пропускну пункту, залишивши «Арго» під опікою Слоно-Селезня і Слоно-Качки, які збавляли час, пірнаючи за Рибовертями й іншою закускою. Всередині пункту за замкненими металевими ґратами біля стійки стояв великий сивий Щур в однострої: Прикордонний Щур.

— Папери, — сказав писклявим щурячим голо-
сом.

— Ми не маємо паперів, — чесно відповів Лука.

Прикордонний Щур вибухнув бурею вереску і шаленством пронизливого крику.

— Абсурд! — зарепетував він нарешті. — Всі мають якісь папери. Вивертайте кишені.

Тож Лука вивернув свої кишені, звідки випали, крім звичайних ігрових кульок, також карти, гумова стрічка, інтегральна схема для електронних ігор, три цукерки все ще в обгортках, а також два малих паперові літачки.

— Більш непристойного я ще не бачив, — зарепетував Прикордонний Щур. — Спочатку він каже, що не має паперів. А тоді виявляється, що він має папери. На щастя, до такого я ставлюся з розумінням. Подайте свої папери і скажіть спасибі, що я в доброму гуморі.

Ніхтотато злегка підштовхнув Луку ліктем, який із жалем віддавав карти, літачки й помаранчеві цукерки в прозорих обгортках.

— Цього досить? — запитав він.

— Лишень з огляду на мою великодушність, — сказав Прикордонний Щур, ретельно набиваючи кишені добром Луки. Він відімкнув ґрати й дозволив подорожнім перейти на інший бік.

— Невеличке застереження, — сказав він. — Тут, у Респектораті, ми вимагаємо від відвідувачів належної поведінки. Ми дуже тонкошкірі. Якщо ви вколете нас, ми кровоточимо, а тоді кровоточите ви, але вдвічі більше, зрозуміло?

— Цілком, — відповів Лука ввічливо.

— Цілком що? — заверещав Щур-Прикордонник.

— Цілком зрозуміло, пане, — відповів Ніхтотато. — Не хвилюйтеся, пане. Ми обов'язково будемо уважними та ввічливими, пане.

— Це тільки дві якості, а як щодо інших? — запитав Прикордонний Щур. — Ви можете бути уважними та ввічливими, але наробити стільки лиха!

— Ми будемо хорошими у всіх сенсах, — сказав Лука, а тоді швидко додав: — Пане.

— Чи є між вами жінки? — раптом запитав Прикордонний Щур. — Собака — не сука? Ведмідь — не... ведмедиця? Не ведмедиха? Не ведмедівка?

— Ведмедівка, — сказав ведмідь Собака, — для мене це справжня зневага.

— І мене зневажили, — сказав собака Ведмідь. — Хоча я нічого не маю проти сук.

— Нахабство! — запищав Прикордонний Щур. — Якщо ти кажеш, що тебе зневажили, то цим ти мене смертельно ображаєш. А якщо ти смертельно образив одного Щура, то тим самим тяжко скривдив усіх Щурів. А тяжкий злочин супроти всіх Щурів — це вже надтяжкий злочин і карається...

— Ми просимо вибачення, пане, — швиденько промовив Ніхтотато. — Тепер ми можемо йти?

— Ну що ж, ідіть, — сказав Прикордонний Щур уже спокійніше, — але стежте за своїми манерами. Мені не хочеться посилати за Респектощурами.

Вони пройшли через контрольно-пропускний пункт і опинилися на сірій вулиці: будинки, штори на вікнах, одяг, який носили Щури, а також люди (так, там були люди, побачивши яких, Луці стало трохи легше) носили лишень сірий одяг. Щури просто були сірими, а люди набули сірого кольору. Крізь сірі хмари над головою пробивалося сонце.

— Віднедавна вони тут мають проблемку з кольорами, — сказав Ніхтотато. — Проти Щурів, які не люблять жовтого кольору через його, так би мовити, дражливість, виступили Щури, яким не до вподоби червоний колір через його схожість з кров'ю. Зрештою, всі кольори, які комусь з якихось причин були не до вподоби, потрапили під заборону з боку Щурятні, себто парламенту, і хоч ніхто не голосував за цю заборону, вона, між іншим, голосувала за себе, себто робила те, про що каже Пере-Щур.

— А хто обирає Пере-Щура? — запитав Лука.

— Він обирає сам себе, — відповів Ніхтотато. — Насправді він пере-обирає себе знову і знову, і робить він це більш-менш регулярно, бо дуже любить це робити. І тоді його називають Пере-Щурений.

— Порушений буде правильно, — сказав ведмідь Собака, пирхнувши, а кілька перехожих Щурів різко озирнулися. — Будь обережний, — застеріг Ніхтотато. — Всі тут лишень шукають зачіпки.

Тільки тепер Лука побачив велетенський рекламний щит, на якому був значно-більший-ніж-насправді чорно-білий портрет (ну кого б іще іншого) самого Пере-Щура.

— О всевишній, — зітхнув він, бо йому раптом ссянула думка: якщо Пере-Щур коли-небудь перетворюється на людину, якщо Пере-Щур зможе зазнати реінкарнації, так само як і той огидний дванадця-

тирічний хлопчак з Кагні, а точніше... тоді він матиме вигляд точнісінько такий як..., справді *точнісінько* такий як...

— Щуроїд, — прошепотів Лука. — Але цього не може бути.

Собака Ведмідь також витріщив очі на рекламний щит:

— Я знаю, про що ти думаєш, — сказав він. — Залишається тільки сподіватися, що у Чарівному Світі він не буде твоїм ворогом.

А ось місце, де можна попоїсти! На табличці над дверима був напис «*АЛІСИН РЕСТО-ЩУР*», що, на жаль, не було підтасовкою слів. Лука поглянув крізь вікно й заспокоївся, побачивши, що кухарі й обслуга були людьми, а от відвідувачами — переважно Щури. Тут він знову почав хвилюватися. Як платитиме він і його друзі за їжу?

— Не переймайся, — сказав Ніхтотато. — У Світі Чарів грошей нема.

Луці відлягло від серця.

— А як тоді тут купують? Як усе тут функціонує?

Ніхтотато стеноу плечима точнісінько так, як це робив Рашид Халіфа.

— Це так званий, — відповідав він своїм загадковим голосом, — ПНСП.

Хвиля радості пробігла по тілу Луки.

— Я знаю, що це означає, — сказав він. — Мій брат розповідав. Під час своїх пригод він також таке бачив.

— Процеси Надто Складні для Пояснення, — пояснював Ніхтотато, трохи занадто велично, входячи першим до Ресто-Щуру, — розташовані в серці Таємниці Життя. Вони — всюди, як у Реальному Світі, так і в Чарівному. Ніщо ніде без них не працює. Професоре, не хвилюйтеся так. Ви маєте вигляд, ніби щойно відкрили Електрику, Китай чи теорему Піфагора.

— Інколи просто стає очевидним, що ви — не мій тато.

Їжа, на диво, була смачною, тож усі — Лука, Собака й Ведмідь — їли охоче й швидко. Однак вони відчували на собі прискіпливі погляди Щурів; особливо ворожі погляди Щурів летіли в напрямку собаки Ведмедя й ведмедя Собаки, тож їм не позаздриш, бо це відчуття не з найкращих. Від інших столів до них долинали багато щурячого бубоніння, що дуже не подобалося Луці, а тоді один із Щурів, вузькоокий, підозрілий тип у сірому кепі, нарешті встав на задні лапи й рушив до них. Його однозначно вибрали друзі для допиту новоприбульців.

— Ну, що хлоптєсі, — почав Щур-Допитувач без жодних вступів, — як вам наш Рєссєєспєкторат Я?

— Я, Я, наш пане, Я, Я, мосьпанє, — завели хором усі Щури в Рєстє-Щурі.

— Ми любимо сєвою країну, — сказав холодно Щур-Допитувач. — А ви? Ви також любите нашу країну?

— Вона дуже гарна, — промовив обережно Лука, — а їжа чудова.

Допитувач почухав підборіддя.

— Чому я не переконаний? — запитав він, ніби говорячи сам із собою. — Чомусь я маю підозру, що під вашою поверховою чарівнієстю може таїтєсь щось образливє.

— Нам трєба йти, — сказав Лука встаючи. — Було дуже приємно...

І тут Допитувач простягнув руку, що закінчувалася лапою, і схопив Луку за плече.

— Скажи мені, чувачє, — вимагав він, — чи ти віриш, що два плєєс два будє п'ять?

Лука вагався, не знаючи як відповісти, після чого, на його превеликий подив, Допитувач вистрибнув на

стіл, розкидав вусібіч тарілки й склянки і затагнув гучну, шиплячу, немелодійну пісню:

*«Чи віриш ти, що два і два — тссє п'ять?
Чи згоден ти, що світ плаский?
Чи віриш ти, що босс найкращий наш — на ять?
Чи любиш ти Щурів басских?
Чи любиш ти Щурів басских?»*

*Сскажу тобі навиворіт чи, може, навпаки,
Сскажу тобі на біле чорне,
Сскажу тобі, що писк — найкращий звук жаский,
Я ж маю право годне?
Я ж маю право годне?*

*Чи віриш ти, що Я прекрасний, над уссіх?
І кепка в ссмужку гарна в мене дуже?
Тож не питай куди? і як? і що? на ссміх.
Чи любиш ти Щурів, мій друже?
Чи любиш, чи не любиш, а чи любиш?
Чи любиш ти Щурів, мій друже?»*

А тоді всі Щури в Ресто-Щурі скочили на задні лапи, поклали лапи на груди і хором заспівали:

*«Я, Я, мосьпане,
Я, Я, мосьпане,
Кажемо ми всі: Я, Я.
Не треба суперечок, хай тобі пек,
Маємо повагу і великий респект».*

— Та це якась дурниця! — вирвалося в Луки ще до того, як він усвідомив свою помилку. Щури застигли в різних позах, а тоді повільно-повільно їхні голови почали повертатися, аби поглянути на Луку; їхні очі палали; їхні зуби скалилися. «Кепські справи, — подумав Лука, а Ведмідь і Собака притислися до нього щільніше, готові битися не на життя, а на

смерть. Навіть Ніхтотато мав розгублений вигляд. Щури повернулися до Луки, і Щур-крок за Щур-кроком оточили його.

— Кажеш, дурнится, — вголос розмірковував Щур-Допитувач. — Але тсе наша Натссіональна Піссня. А тепер сскажи, мій друже гриззуне, чи тссей чувак сстежив зза ссвоїми Манерами? А чи він заслугує — хм — Чорної Мітки?

— Чорної Мітки! — заверещали Щури всі як один, показуючи пазурі. І, можливо, історія пошуку Вогню Життя Лукою Халіфою закінчилась би раз і назавжди в «Алісиному Ресто-Щурі», і, можливо, ведмідь Собака і собака Ведмідь також би пішли у вічність, хоч, звісно, вони б відчайдушно билися й забрали б із собою не одного Щура; а тоді Ніхтотато, повернувшись до Кагні, чекав би, допоки життя Рашида Халіфи поступово перелетється у нього... Ох, як би все скінчилося сумно! Раптом почулися крики з вулиці — неймовірно велика кількість червоної твані і чогось схожого на гігантський яечний жовток разом з градом гнилих овочів посипалися з неба, тому Щури забули про Луку та його «Дурницю!» й побігли надвір, вигукуючи «Це Видри!» або ж просто «Це знову вона!», позаяк Респекторат Я було піддано масованій атаці з повітря, а на вістрі атаки, сміливо ведучи свої повітряні ескадри на ворога, спрямовуючи їх то вгору, то вниз, то ліворуч, то праворуч, безстрашно стоячи на своєму славному летючому килимі *Решамі*, себто на Зеленому Шовковому Летючому Килимі Соломона Розумного, стояла хоробра, уславлена, безпощадна, легендарна Образцеса Видр, що через потужний мегафон горланила свій бойовий клич, від якого аж кров холола в жилах:

— *Експекторація на Респекторат!* — що простою мовою означало: «Плювати ми хотіли на цей Респекторат!»

— Що це таке? — закричав Лука до Ніхтотата в дедалі більшому шумі, коли втікав з рештою подо-

рожніх із Ресто-Щуру, боячись, якби ображені Щури не повернулися завершувати свою справу. На вулиці всі перебували у великому замішанні й сум'ятті, а червона твань, яєчний жовток й овочі буквально дощем падали з неба. Вони заховалися під навісом булочної з прилавками, заваленими черствим хлібом і булочками, які через свій сірий наліт мали дуже неапетитний вигляд.

— У тому напрямку, Понад Міру тих гір, — кричав Ніхтотато, показуючи на вкритий снігом кряж, — є незвичайна країна Понадміру, оточена чистими водами, а її мешканці — Видри — відомі своїми надмірностями. Вони розмовляють надто багато, їдять надто багато, п'ють надто багато, плавають надто багато, жують надто багато горіхів бетелю, і крім усього іншого, вони, поза сумнівом, найбрутальніші створіння на світі. Проте перед їхньою невивічливістю всі рівні; Видри не розбираючись накидаються одна на одну й тому стали настільки твердошкірими, що й уже не зважають, що одна про одну каже. Прикольна країна, всі весь час сміються й обзивають найостаннішими словами на світі. Он та пані — це їхня Принцеса, а через свій найгостріший язик і через те, що вона найбільше всіх ображає, її називають Образцесою. Саме вона скомандувала напасти на Респекторат, бо нікого не поважає. Її можна назвати навіть Видрою «Нересpekt», а грубіянство — це їхня улюблена розвага. Тільки поглянь на неї! — на якусь мить він замовк, захоплюючись Принцесою. — Хіба вона не пречудова, коли сердиться?

Лука поглянув угору крізь водоспад твані, яєчного жовтка й овочів. Принцеса Видр була не твариною, а зеленоокою дівчиною в зелено-золотистій накидці, її вогняно-руде волосся розвівалося на вітрі, а на вигляд вона мала десь так шістнадцять-сімнадцять років.

— Така юна, — сказав зачудовано Лука. А Ніхтотато лишень усміхнувся Рашидовою усмішкою.

— Молоді люди дуже швидко на словесну розправу, але вони й витриваліші, ніж старше покоління, — сказав Ніхтотато. — Вони діють за правилом: пробачили й забули. Люди мого віку... ну, інколи ми ображаємося.

Лука спохмурнів.

— *Вашого віку?* — запитав він.

— Але я думав... — Ніхтотато захвилювався. — Я хотів сказати «віку твого тата». Авжеж його віку. Я обмовився.

Це дуже налякало Луку. Він помітив, що Ніхтотато вже майже не просвічувався. Отже, часу значно менше, ніж він думав.

— Експекторація на Респекторат! — зарепетувала Образцеса знову, і після її крику полився ще густіший червоний дощ. У нальоті на вулиці Респекторату брали участь щонайменше п'ятдесят летючих килимів з ескадрильї Образцеси; вони легко тріпотіли в повітрі, і на кожному з них стояла висока лискуча Видра, яка жувала горіх бетелю і плювала довгими і дуже сердитими цівками вниз на Респекторат, покриваючи сірі будинки, сірі вулиці і сірих мешканців бризками яскраво-червоної зневаги. Видри також шпурляли великою кількістю тухлих яєць, тому сморід діоксиду сірки заповнював усе довкілля. Після тухлих яєць полетіли гнилі овочі. Це також було дуже образливо, але що найболючіше вражало, так це версія «Національної Пісні Я», котра лилася через Образцесин динамік на голови мешканців Респекторату. Образцеса співала високим чистим голосом, який чомусь Луці видався знайомим, хоч він наразі не міг збагнути чому.

*«Два і два — не п'ять — чотири,
Не плаский, лиш круглий світ.
А ваш бос найбільший дурник.
Ми не любим вас — щурів!
Ми не любим вас — щурів!»*

Плюск! Хлюп! Гуп! Картина ставала насправді жахливою. На вулицях обкаляні Щури підстрибували в повітря й безпомічно махали лапами й головами, бо Образцеса та її когорти літали значно вище, Щурам їх було не дістати.

*«Виворіт і шкереберть — все одно погано,
Чорне та біле — два різні кольори.
Писк свій щурячий не хваліть безтямно.
Ми вас не любимо, дурні Щури,
Ми вас не любимо, дурні Щури.»*

— Змиваймося! — крикнув Лука й вибіг на вулицю. Але КПП, за яким пришвартувався «Арго», був на вулиці дещо нижче, тож Лука не встиг пройти й десяти ярдів, як був обляпаний з голови до ніг соком бетелю, тухлими яйцями та гнилими помідорами. Він також помітив, що з кожним повітряним ударом цифра на лічильнику в лівому куті його поля зору зменшувалася на одиницю. І коли він хотів уже бігти, Ніхтотато схопив його за комір і знову потягнув під навіс.

— От нерозумне дитя, — сказав він незлостиво. — Хоробрий, але дурний. Тут таке не проходить. Ти вибрав найскладніший маршрут, хіба тобі не хочеться зберегти пройдений рівень?

— А де кнопка збереження? — запитав Лука, витираючи лайно з очей і намагаючись вибрати розчавлений помідор з волосся. Ніхтотато показав пальцем.

— Он там, — сказав він. Лука поглянув у напрямку, куди показував пальцем Ніхтотато, і спочатку помітив лишень подвійні фаланги озброєних до зубів найбільших і найлютіших, раніше ніколи не бачених ним гризунів, що люто стріляли із Щуропультів у небо. Це, поза сумнівом, були Респектощури — *найгрізніші* військові загони Респекторату, а позаду них — «ага, плентається в тилу, ось який він Щур», — думав Лука, — ішов сам Пере-Щур, саме той, що на

вигляд був точнісінько... «Ну, нічого», — сказав Лука сам до себе. А віддалік позаду цього напористого війська стояла сіра Щурятня, а на верхівці її сірого купола сяяв на сонці єдиний блискучий предмет — золота Куля.

— Ось вона! — вигукнув Лука. — Дуже високо. Як же мені туди дістатися?

— А я не казав, що буде легко, — відповів Ніхтотато. — Ти ще маєш дев'ятсот дев'ять життів.

Високо в небі Видри на своїх летючих килимах з легкістю ухилялися від снарядів і, знай собі, співали, завертаючи то ліворуч, то праворуч, здіймаючись то високо, то низько, нахиляючись то в один бік, то в інший:

«Я-й,

Я-й,

Ми стогнемо всі я-ааа-й.

Ви — неуки тупі, ви — гурні,

Думки всі ваші — згубні.

Любити вас? За що?

Таке паскудство, о-го-го!

Плюємо ми на вас згори, я-й, я-й, я-й,

Плюємо ми на вас згори, я-й, я-й, я-й».

— Гаразд, — сказав Лука. — Мені вже тут набридло. Якщо це кнопка, яку мені треба натиснути, то я піднімаюся туди. — А тоді, не чекаючи відповіді, він стрімголов кинувся бігти по розбитих війною вулицях.

Навіть попри те, що Ведмідь і Собака прикривали його, завдання виявилось для нього майже непосильним. Видри розходилися понад міру, Лука втрачав життя за життям. Уникнення Респектощурів було також нелегкою справою, хоч він їх тепер мало цікавив; їхні бронетранспортери та мотоцикли весь час підминали його під себе й не давали вільно рухатися. А от Пере-Щур, а це стало помітним, був єдиним

Щуром, який чомусь остерігався Луки, так ніби мав якусь особисту причину бути зацікавленим у непрогуванні цього подорожнього; і в ті поодинокі випадки, коли Луці вдавалося проходити між життєвбивчим дощем і уникати Респектощурів, Пере-Щур бив без промаху. І кожного разу, коли його переїжджав бронетранспортер, в нього влучала бомба чи куля Пере-Щура, якого він собі вже інакше не уявляв як шкільного Щуроїда у напівправду щурячій личині, він втрачав життя й опинявся знову біля відправної точки, нітрохи не просунувшись уперед і втративши десятки життів, до того ж був з голови до ніг обляпаний тухлими яйцями, гнилими помідорами й соком бетелю. Після багатьох невдалих спроб він відпочивав під навісом булочної, важко дихав, промоклий, смердючий, лишень із 616 життями, і скаржився Ніхтотатові:

— Дуже складно. А чого Видри такі злюки? Чого вони самі не живуть і іншим не дають?

— Може б, вони такого і не робили, — відповів Ніхтотато, — якби Респекторат не розширювався настільки швидко. Ці страхітливі Респектощурі шастануть далеко за межами своїх кордонів, намагаючись усіх перетягнути на свій бік. Якщо так триватиме й надалі, то весь Світ Чарів ризикує потрапити у зашморг надмірної поваги.

— Так, таке може статися, — Лука важко дихав, — але якщо ти опиняєшся серед тих, кого атакують, то підтримувати нападників, правду кажучи, дуже складно. Лишень погляньте на стан собаки і ведмеда. Думаю, їм також не сподобалися Видри.

— Іноді, — розмірковував Ніхтотато, ніби розмовляв сам із собою, — вирішення проблеми полягає у тому, аби наблизитися до проблеми, а не втікати від неї.

— А я й намагаюся наблизитися до проблеми, — почав було Лука, а тоді зупинився. — Ага, — сказав, — я розумію, до чого ви хилите. Не час для золотої Кулі. Це не проблема, правда?

— Не тепер, — погодився Ніхтотато.

Лука поглянув на небо. Там була вона — Образцеса, казкова королівна Видр, самодержиця небес, яка літала на Килимі Царя Соломона. На вигляд їй не даси більше шістнадцяти чи сімнадцяти, думав він, але насправді, як це буває із казковими героями, вона, мабуть, мала вже тисячі років. «Як же її звати?» — питав він сам у себе.

Тепер Ніхтотато вже мав задоволений вигляд — такий самий вигляд мав Рашид Халіфа, коли Лука приносив хороші оцінки з математики.

— Саме так, — сказав він, — знаючи ім'я казкової героїні, ти одержуєш владу над нею. Саме так! Якщо дізнаєшся її ім'я, то зможеш її покликати, і вона буде змушена прийти. На жаль, вона відома під десятками імен, і може таке бути, що жодне з них не є її справжнім іменем. А от як сам ти звешся, не розповідай, це тобі моя порада. Бо коли у Чарівному Світі дізнаються про твоє ім'я, то невідомо, що вони можуть з ним устроювати.

— А ви самі знаєте, як її звати? — нетерпляче запитав Лука. — А чи й далі просторікуватимете, аби лишень не признатися, що не знаєте її імені?

— От, який кусючий, — мляво промовив Ніхтотато, обмахуючи себе капелюхом-панамом. — Гостренького маєш язичка. З тебе була б непогана Видра! Річ у тому, — говорив він уже швидше, бо побачив, що Лука знову хоче відкрити рота, — що я звужив перелік можливих імен. Після довгих роздумів та міркувань я скоротив той перелік до півдюжини. До шести найвірогідніших. Я майже переконаний, що серед них — її справжнє ім'я.

— «Майже переконаний» щось не дуже вражає, — сказав Лука.

— Я не мав нагоди їх випробувати, — відповів Ніхтотато, й у його голосі вчувалося обурення. А чого б тобі вже зараз не спробувати, і ми б залагодили справу раз і назавжди?

Тож Лука почав вигукувати ім'я за іменем зі списку, який дав йому Ніхтотато.

— Білкіс! Македа! Саба! Кандака! Нікаула!

Але дівчина на летючому килимі не відгукувалася. Ніхтотато, занепавши духом, пропонував нові імена, але уже з меншим ентузіазмом. Лука і їх вигукував:

— Мірьо! Нана! Хм... як ви сказали?

— Чалчютлікую, — повторив Ніхтотато не дуже впевнено.

— Чалчі... — було почав Лука, але зупинився.

— ...ютакю, — підказував Ніхтотато.

— Чалчютлюкую, — вигукнув Лука з тріумфом.

— Воно означає «жінка в жовто-зеленій сукні», — пояснив Ніхтотато.

— Мені все одно, що воно означає, — сказав Лука, — тому що воно не діє, напевно, це не її ім'я.

На якусь мить Луку охопив страшенний смуток. Адже він ніколи не зможе вибратися з цієї плутанини, ніколи не зможе знайти Вогонь Життя і врятувати тата. Ніхтотато — дивна версія його тата — це єдиний тато, якого він має тепер, і навіть його він невдовзі не матиме. Він утратить свого тата, а також його вбивчу копію; проте вже час звикнути до цього жахливого факту. Все що залишиться — це мама і її чудовий голос...

— Я знаю, як звати Образцесу, — раптом сказав він і, вийшовши з-під навісу, викрикнув гучним, чистим голосом:

— Сорая!

Час зупинився. Струмені рідкого бетелю, гнилі помідори, тухлі яйця — все, що летіло вниз, завмерло на півдорозі в повітрі; Щури знерухоміли, ніби стали власними фотознімками; Видри в небі на килимах застигли у своїх войовничих позах, а самі килими немов перетворилися на кам'яні і вже не тріпотіли на вітрі; навіть Ведмідь, Собака і Ніхтотато стояли як укопані, наче воскові фігури. У вічному всесвіті рухалися тільки двоє людей. Одним із них був Лука;

а іншою, яка спікірувала на *Решамі*, себто Килимі Царя Соломона, і зупинилась одразу біля Луки, була блискуча й трохи сполохана Образцеса Видр. Лука ж нітрохи не боявся. Це був татів Чарівний Світ, і можна було сподіватися, що ця юна королівна, найважливіша жінка у світі, мала таке ж ім'я, як і мама Луки, найважливіша жінка у його й татовому світі.

— Ти покликав мене, — сказала вона, — ти вгадав моє ім'я, Час зупинився — і ось я біля тебе. Тобі щось потрібно?

У житті є такі моменти, хоч їх буває не надто багато, але все ж таки вони бувають, коли малі хлопці знаходять правильні слова саме у потрібний час, коли правильна думка, як подарунок, приходить до вас у найскрутніший час. Для Луки настав момент істини. Цілком не усвідомлюючи, як йому спали на думку ці слова, він звернувся до великої правительки Видр з такими словами:

— Думаю, ми можемо одне одному допомогти, Образцесо Сорая. Мені потрібна ваша невідкладна допомога, а натомість я поділюся своїми думками з приводу того, як вам виграти війну.

Сорая трохи нахилилася вперед.

— Скажи, що тобі потрібно від мене, — скомандувала вона неприязним голосом Видри, а Лука, неспроможний поворухнути зазвичай балакучим язиком, показав на золоту Кулю на куполі Щурятні.

— Ага, зрозуміло, — промовила Сорая Видр, — а потім, мій юний мілорде, ти захочеш, поза сумнівом, повернутися до Річки.

Лука закивав головою, навіть не здивувавшись, звідки Образцеса про все це знає.

— Легко! — сказала вона й помахом руки запросила на свій летючий килим, виявивши добрішу вдачу, ніж можна було судити з її гострих слів.

За мить килим відірвався від землі — і Лука, намагаючись зберегти рівновагу, ліг на ньому горілиць; а ще за мить вони зависли біля золотої Кулі, Лука під-

вівся й натиснув на неї великим пальцем, почув таке бажане «*дзень-дзелень*», що свідчило про збереження чергового рівня, а відтак побачив у правому горішньому куті поля свого зору, як десяткова цифра перетворилася на «2». Потім вони знову опустилися на землю поряд з Ніхтотатом, Собакою і Ведмедем — усе ще застиглими в часі, а Сорая казала:

— Тепер твоя черга. Хіба не такою була домовленість? Адже хлопці, як мовиться в прислів'ї, не роблять з писка халяву.

— Сверблячий порошок, — сказав Лука покійно, вважаючи, що це не надто вражаюча ідея. Проте Образцеса слухала уважно, і Лука, соромливо і з великим збентеженням, розповів усе про свій воєнний досвід і перемогу над Армією Імператорської Високости на шкільному Майданчику Великих Баталій. Сорая справляла враження людини, яка прислухається до кожного його слова, а коли він закінчив свою розповідь, вона не голосно, але захопливо свиснула на знак схвалення.

— Бомби зі сверблячого порошку, — промовила вона чи не сама до себе. — І чому ми не здогадалися? Щури не зносять свербежу! Це має спрацювати. Так! Що-що, а таке *спрацює*! — На превеликий подив і таємну втіху Луки, вона нахилилася й поцілувала його три рази, один раз в ліву щоку, тоді в праву, а тоді знову в ліву щоку.

— Дякую, — сказала вона. — Ти людина слова.

Про Летючий Килим Царя Соломона казали, що він може нести будь-яку кількість людей, хай би якою великою та кількість була, і будь-яку вагу вантажу, хай би якою великою та вага була, а також він може збільшуватися до гігантських розмірів — до шістдесяти миль завдовжки і шістдесяти миль завширшки. А на випадок спекотної погоди над ним парасолькою збиралася сила-силенна птахів, вітер дув туди, куди йому треба летіти, і так швидко, як тільки йому

було потрібно. Але це тільки казки, а от Сорая розпростерла руки, і за її велінням одразу здійнявся вітер. Потім вона зникла, і не більш як за дев'яносто секунд знову з'явилася; але цього разу килим був значно більший і на ньому були десятки тисяч маленьких паперових літаків. Стало очевидним: правителька Видр моторна дівчина. І вже за мить літаки розлетілися по всіх підрозділах її військово-повітряних сил, які все ще залишалися застиглими в часі, як і все інше, що бачили очі Луки. У видимому світі рухались тільки він, Образцеса й армада повітряних літаків. А також зелено-золотий Килим Царя Соломона, який після доставки свого вантажу повернувся до розмірів трохи більших від домашнього килима.

— Як тобі це вдається? — запитав Лука й додав: — А, знаю. Це ж бо ПНСП, а бомби зі сверблячого порошку були зроблені за допомогою МНСП. Машин, Надто Складних для Опису.

— Б'юся об заклад, — сказала Образцеса, — що тебе цього в школі не вчили.

Щури чухаються з багатьох причин, але ніщо їм так не дошкуляє, як сверблячий порошок. Щури мають паразитів — вошей, кліщів і бліх, а ці малесенькі жучки відкладають яйця в основі щурячої шерсті, і щури чухаються. Життя щурів позбавлене комфорту, бо вони живуть у брудних місцях, вони отримують порізи, а в ті порізи потрапляє інфекція, і порізи сверблять. Шерсть щурів линяє, і це також викликає свербіж. Їхня шкіра пересихає, вони потерпають від лупи, через що також чухаються. Щури їдять усілякі покидьки, страждають від харчової алергії, пожирають у великій кількості лишень один продукт і тому чухаються як очманілі. Щури страждають від екземи і стригучого лишая, вони вкриваються струпами і висипами, тому аж ніяк не можуть не чухатися, навіть якщо чухання лишень погіршує їхній стан. Те, що можна сказати про щурів загалом, збільшувалося

на порядок у випадку з велетенськими Щурами Респекторату, відомими тонкошкірими Щурами Я. Як би Щури з Респекторату раніше не чухалися, вони ніколи не знали чогось більш сверблячого ніж те, що скинула на них королівна Видр та її військово-повітряні сили.

— Перш ніж оживити всіх у часі, — напучувала Луку Образцеса, — ти з друзями заховайся у приміщенні й будь там, аж поки я не скажу, що можна виходити. — Її тон, як помітив Лука, геть змінився; від різкості не залишилося жодного сліду. По суті, вона була дружелюбною ба навіть люб'язною.

Лука зробив так, як сказала Образцеса, й швидко заштовхав своє нечисленне товариство у сіру булочну, а тоді притиснувся до шибки; тому він, Собака, Ведмідь і Ніхтотато бачили лишень частину широко-масштабної операції зі знищення ворога. Досить було Образцесі махнути імперською рукою — і Респекторат ожив. Тепер Лука бачив, як Видри кидалися вниз по всьому місту, пускаючи свої паперові літачки, які, здавалося, були оснащені приладами пошуку Щурів, бо настигали їх усюди, хай би де вони ховалися — всередині будинків чи на вулиці, під ковдрами на ліжку чи на дахах — тож довелося недовго чекати, як атака закінчилася й Щури кинулися врозтіч. Так, сік бетелю, тухлі яйця, гнилі овочі були дієвою й образливою зброєю, а от сверблячий порошок завдавав Щурам не тільки моральної шкоди, не тільки робив їхній одяг непридатним, а їх самих ще смердючішими, ніж вони були до того. Лука навіть побачив, як найзлісніші велетенські Щури в дзеркальних окулярах, такі собі озброєні до зубів супер-злісні Креспектощури Я, бігали колами й верещали, а паперові літачки все ж таки їх наздоганяли і висипали їм за комірець сверблячого порошку. Він бачив, як вони буквально роздирали себе довгими розчепіреними лапами, буквально відривали шматки власного тіла, намагаючись зменшити свербіж. Все довкруз пере-

повнилося щурячими зойками, дедалі голоснішими, а тоді настільки голосними, що Луці довелося затуляти вуха, бо вже не міг того витримати.

— Якщо це той порошок, про який я думаю, — сказав нарешті Ніхтотато голосом, сповненим подиву, — якщо до його складу справді входить те, про що я думаю, себто смертельна рослина худжлі, змішана, а в цьому не сумніваюся, з порошком насіння місцевої аліфбейської надпотужної, хоч і дуже рідкісної квітки гудгуді... і якщо Образцеса додала туди меленої хвороботворної тьфу-кістки, чи магічної сверблячої німецької квасолі, чи спор єгипетської демонічної абракси, чи перуанського качукачу, чи вертячок з африканських фатальних піпіпі, тоді ми станемо свідками кінця Нашестя Щурів на Світ Чарів. У разі використання Образцесою названих інгредієнтів порошку цікавим є те, що звичайні люди мають імунітет до цих окультних порошоків; вони впливають тільки на гризунів. Так, вона казала вам заховатися, але це тільки запобіжний захід, передусім, аби захистити собаку з ведмедем; а понад усе, як мені видається, аби захистити нас від охоплених смертельним шаленством Щурів.

Щури таки зсунулися з глузду. Крізь вікно сірої булочної Луці було добре видно їхнє дедалі більше божевілья, а потім і передсмертну агонію. Тонкошкірі господарі Респекторату буквально розчухували себе на шматки, по суті, роздирали себе на частини, аж поки від них не залишалося нічого, крім клаптів хутра і сірого гидотного м'яса. Верещання щурів досягло страхітливого кресцендо, потім повільно почало стихати, й нарешті запанувала тиша. І тут Лука побачив самого Пере-Щура, який біг вниз по вулиці до Річки Часу, нещадно чухаючись, і в кінці вулиці зі страшним криком стрибнув у Річку, а оскільки він був єдиним Щуром у Світі Чарів, який не вмів плавати, бо завжди був надто лінивим і розбещеним і не хотів учитися плавати, то одразу втопився у Стрімкій Течії.

На цьому все закінчилося.

Повільно, повільно нещуряче населення Респекторату почало виходити зі своїх будинків, зрозумівши, що їхні муки закінчилися, і з великим ентузіазмом кинулося до парканів, які розмежовували Респекторат і решту Світу Чарів, і зруйнували ті паркани дощенту, а тоді ще й порозкидали уламки стін своєї тюрми. Якщо якимось Щурам і вдалося пережити Велике Свербляче Бомбардування, то їх все одно більше не бачили, бо всі вони позаповзали у темряву тріщин світу, де їм і місце.

Сорая Видр на зелено-золотому килимі приземлилася біля сірої булочної, аж тут з'явився Лука зі своїми приятелями.

— Луко Халіфо, — сказала вона, а Лука навіть не запитав, звідки вона знає його ім'я, — ти зробив Чарівному Світові велику послугу. Чи хотів би ти мене про щось попросити? Ти вгадав моє ім'я, і лишень за це я б мала виконати три твої бажання, ти ж поки що загадав тільки одне. А от за ідею Сверблячих Бомб навіть не знаю, як тобі і дякувати! Подумай про найбільше, найважливіше своє бажання, яке тільки можеш загадати, а я подумаю, чи зможу тобі чимось у цьому допомогти.

Перш ніж Ніхтотато зміг його зупинити, Лука почав швидко говорити, розповідаючи цій дивовижній юній дівчині, що мала таке ж ім'я, як і його мама, чому він прибув сюди у Світ Чарів, що й навіщо хотів тут зробити. Під кінець його невеликої промови очі Образцеси Видр розширилися, її рука піднеслася до рота.

— Може, кажу це передчасно, — промовила вона, і в її голосі з'явилися нотки благоговіння, — але боюся, що ти просиш про неможливе.

Потім вона усміхнулася пустотливою усмішкою і як дитина плеснула в долоні.

— Викрасти Вогонь Життя, цього ще ніхто не робив у всій історії Чарівного Світу! Ну, це було б

найбільш Непощтивим Вчинком Усіх Часів! Це було б обурливим, але дивовижним. Коротше кажучи, це було б цілком Нечуваним, а тому кожній справжній Видрі слід у цій справі надати посильну допомогу. Мої воїни з ВПСВ, себто Військово-Повітряних Сил Видр, мають повернутися додому, але, Луко Халіфо, Крадію Вогню, я, королівна Видр, зроблю все що в моїх силах, аби допомогти тобі у підготовці цього страхітливого, але й дуже шляхетного і дуже небезпечного, а також абсолютно захопливого!.. злочину.

— Я дуже поспішаю, — промовив Лука хоробро, — а ти маєш цей швидкий килим. Чи змогла б ти перевезти мене через усі Рівні й доставити до так потрібного мені Вогню, а потім відвезти назад до місця, звідки я починав свою подорож?

— Ну, Річка — дуже довга й оманлива, — сказала Образцеса Сорая, — замислено киваючи головою. — А тобі все ще треба пройти Туман Часу, де ти нічого не бачитимеш, відтак — Великий Застій, коли Річка заверне в болота й ти не зможеш рухатися далі, потім — Неминучий Вир, коли Час постійно кружлятиме, а ти не знатимеш, як звідти вибратися, а ще Трильйон і Одне Роздоріжжя, коли Річка стане лабіринтом, а ти, поза сумнівом, заблукаєш у заплутаних водних шляхах і не зможеш знайти хоча б одного струменя, що був би справжньою Стежкою Часу. Ну що ж, — сказала вона голосом, з якого Лука догадався, що рішення ухвалено. — Я піду з тобою. Є щонайменше чотири етапи, чи як ти там їх називаєш, «Рівні», і я допоможу тобі їх пройти. Але потім усе все ж буде, як буде.

— А чому ти не можеш відвезти мене аж до місця призначення? — бовкнув Лука дуже розчаровано.

— Тому, мій любий Луко, — відповіла Образцеса Видр, — що цей летючий килим, наданий мені давним-давно самим Царем Соломоном, може робити багато дивних речей, але він не зможе пролетіти крізь Великі Кільця Вогню.

5

Стежка до Трьох Вогняних Памрушок

Якщо ви ще не літали на чарівному килимі, то, мабуть, нічого не знаєте про морську хворобу. Летючий килим, пересуваючись у повітрі, робить повільні хвилеподібні, коливальні рухи, але не такі, ніби він летить на повітряних хвилях, а так, ніби сам килим став шовковим повітрям, що підіймає вас усе вище й відвозить, куди вам потрібно. Шкода, але це щира правда, що вашому шлункові такий вид подорожі може й не сподобатися, принаймні якийсь час. І якщо ви ніколи ще не подорожували летючим килимом у товаристві із зденерованим ведмедем, що танцює, і навіть із ще більш зденерованим собакою, що розмовляє, а ще зі Слоно-Качкою та Слоно-Селезнем, які вперше літають за все своє нелетюче життя, вже не кажучи про надприродну істоту, що має вигляд, діє і розмовляє як ваш тато, а також зі стародавньою королівною, яка має вигляд, діє і розмовляє як сімнадцятирічна дівчина, а на додаток іще з амфібним судном, яке називається «Арго», тоді вам треба собі лишень уявити те замішання, що запанувало на обклавку зелено-золотого *Решама*, коли він знявся і взяв курс на Тумани Часу. Летючий килим збільшився до розмірів, необхідних для перевезення всіх своїх пасажирів і вантажу, а це тільки збільшило хитавицю під час польоту.

Картина, варто зауважити, була не з приємних — хаотичною і галасливою. Лунали стогони і завивання, бурчання і гарчання, а також інші характерні звуки, які видають слони (а також качки), коли вони незду-

жають. Ведмідь Собака не переставав казати: якби ведмеді захотіли літати, вони б відростили крила, а також зізнавався, що ведмеді, сидючи на килимах, думають про ведмежі шкури, якими застеляють підлогу, проте всі слабування спричиняв все ж таки летючий килим; а собака Ведмідь безупинно щось схвилювано лепетав, перекочуючись по килимі, і його монолог звучав приблизно так: *Я ж бо випаду, їй-богу. Тримай-те мене, бо я випаду. Я зараз випаду, ні доволі, я зараз випаду, будь-якої миті. Я вже випадаю.* Насправді килим, щойно хтось із пасажирів надто сильно нахилився над його краєм, одразу загортався досередини й знову повертав пасажирів у безпечне місце.

А Слоно-Птахи безперестанку питали одне одного, чого вони взагалі потрапили на килим. У сум'ятті під час від'їзду з Ретроспекторату вони якимсь дивом потрапили на облавок килима разом з «Арго», але щось не пригадували, аби вони висловлювали згоду на своє перебування на килимі.

— Якщо ми чогось не пам'ятаємо, то такого й не було, — промовив Слоно-Селезень. Вони почувалися викраденими, такими, яких силою втягнули в пригороду, до котрої вони не мали жодного стосунку і яка, очевидно, була надзвичайно небезпечною, до того ж вони боялися випасти з килима.

Авжеж, Образцеса Сорая познущалася з них досхочу, вона це вміла робити, називаючи їх малятами, дівчатками і бевзями, а також ні-рибою-ні-м'ясом; вона казала їм, що вони страхопуди й нікчеми, страхополохи, легкодухи й квачі, а також що вони — запарені (цього слова Лука не знав, але легко міг здогадатися про його значення). Вона кликала їх «ціп-ціп», даючи їм зрозуміти, що вони боягузи, а найгірше було, коли вона зневажливо «пікала», наче до якихось мишей.

Ніхтотато переносив політ на килимі без жодних проблем, упевнено стояв за спиною Образцеси, тому Лука сповнився рішучості якнайшвидше й собі

твердо стати на ноги. Перегодя це йому вдалося, і він перестав падати; за якийсь час уже всі четверо звірів також твердо стояли на всіх дванадцятьох лапах, а тоді нарешті стогони й бурчання припинилися, всі заспокоїлися і вже ніхто, по суті, не слабував.

Лука, як тільки зміг підвестися й утримувати рівновагу на летючому килимі, відчув страшенний холод. Килим саме підносився вище й летів швидше, і в нього зуб на зуб не попадав. А от Образцеса Сорая, здається, нітрохи не потерпала від холоду, хоч і була вдягнена в легку сукню, яка, як виявилось, була пошита з павутини та крилець метеликів; також не мерз Ніхтотато, який стояв за її спиною в Рашидовій яскраво-червоній сорочці з короткими рукавами і мав досить безтурботний вигляд. Ведмідь Собака завдяки своєму хутру також непогано почувався, а Слоно-Селезень і Слоно-Качка закуталися в пухнасте пір'я — їм також не було холодно, а от собака Ведмідь весь тремтів, від чого Луці ставало ще холодніше. «Хто б міг подумати, — розмірковував Лука, — що ця витівка з польотом вилеється у численні практичні проблеми». Образцеса, коли побачила, що він змерз як цуцик, почала його діймати.

— Здається, — сказала вона, — ти думав, що килим має центральне опалення та інші вигоди. Але, дорогенький, це тобі не сучасний м'який міжміський довговорсовий килим. Намотай собі на вус, це — *антикварна річ*.

Однак припинивши дразнити Луку, Сорая плеснула в долоні — і дубова скриня, якої Лука досі не помічав на облявку летючого килима, відчинилася, й звідти випурхнуло дві тонких шалі. Одна шаль полетіла в руки Луки, а друга огорнула Ведмеда. Лука закутався у шаль — і відчув себе як у тропіках, йому стало жарко, і він вже волів прохолодного повітря.

— Людям не вгодиш, — промовила Образцеса, читаючи його думки, а тоді відвернулася від нього, аби приховати свою приязну усмішку.

Луці було тепло, його не мучила хитавиця, тож він почав милуватися чудовими краєвидами, що розкинулися перед його очима. Летючий килим проносився над руслом Річки Часу. Обабіч Річки розкинувся Світ Чарів, і син казкаря милувався місцями, знайомими йому з татових оповідей. Місцевість була всяяна містами, і Лука з дедалі більшим хвилюванням і дедалі більшим калатанням серця впізнав їх усіх: Хваб — Місто Мрій, Умід-Наґар — Місто Сподівань, Замуррад — Смарагдове Місто, Баадал-Гарг — Надхмарне Місто-Фортеця. Десь далеко на сході піднімалися блакитні гори Країни Втраченого Дитинства, а на заході розташувалася Невідкрита Країна, а ген там удалині було Місце, де Ніхто не Жив. З хвилюванням Лука впізнав дивовижну архітектуру Будинку Ігор і Дзеркальної Зали, а за ними — Райські Сади Гулістна й Бостан, найдивовижнішу Країну Уявних Істот Перістан, де пері, добрі феї, вступали у двобій із злорадними людоджерами-велетнями — *девами* й *бгуттами*. «Ох, як мені хочеться, аби килим летів повільніше», — подумав Лука, адже це був світ, який він малював олівцями і фарбами, відколи себе пам'ятав, — світ, який, здавалося, був навіть ліпший, ніж його власний світ.

Тепер, високо над землею, він осягнув велич Світу Чарів і колосальну довжину Річки Часу; Лука також збагнув, що не дістався б до потрібного місця, якби покладався лишень на пам'ять Слоно-Птахів і на їхню тяглову силу. Летючий Килим Царя Соломона на шаленій швидкості наближався до пункту призначення, тож, незважаючи на передчуття великої небезпеки, його охопило збудження, адже завдяки Образцесі Видр неможливе стало трішки можливішим. І тут він побачив Тумани Часу.

Спочатку вони були білою, хмаристою масою на небокраї, але їхня справжня велич розкрилася після того, як килим улетів у цю білу масу. Тумани тяглися, наче якась м'яка стіна, через увесь світ, від небо-

краю до небокраю, охопивши й проковтнувши русло Річки, окутавши чарівні краєвиди й затуливши небо. За мить-другу вони закривають усе поле зору Луки, і тоді вже не залишиться Чарівного Світу, а будуть лишень В'язкі Тумани. Лука відчув, як оптимізм і збудження покидали його, а натомість у глибину його живота заповзало щось холодне й тривожне. Відчув на своєму плечі руку Сораї, але не заспокоївся.

— Ми досягли Межі Пам'яті, — оголосив Ніхтотато. — Твої гібридні м'ясо-рибні друзі «море й суша» далі не змогли б тебе транспортувати.

Слоно-Птахам це дуже не сподобалося.

— Ми не звикли до того, — промовила Слоно-Качка з величезною гідністю, — аби нас називали словами з меню.

(А це вже заговорив справжній Ніхтотато, збагнув Лука, істота, якої він не любив, і для цього він мав усі підстави. Його справжній тато ніколи б такого не сказав.)

— Також, — промовив Слоно-Селезень, — хочу вам нагадати стародавнє прислів'я з приводу того, що треба робити, коли досягаєте Меж навіть слонячої Пам'яті.

— І що треба робити? — запитав Лука.

— А щоб тебе качка копнула, — сказала Слоно-Качка.

Не встигла вона промовити останнього слова, як одразу з Туманів Часу полетіла черга снарядів, тож килимові довелося реагувати на них блискавично, то знижуючись, то підіймаючись, ухилиючись то праворуч, то ліворуч. (Звірі й Лука знову втрачали рівновагу, знову котилися по килиму, знову лунали ведмежі, собачі і слоно-качині прокльони й стогін.) Здавалося, снаряди були зроблені з тієї ж речовини, що й Тумани. Це були білі Туманоядра, завбільшки з великі м'ячі.

— Вони можуть завдати нам шкоди, навіть якщо зроблені з туману? — запитав Лука. — А що сталося б, якби одне з них влучило у когось із нас?

Ніхтотато лишень захитав головою.

— Не слід недооцінювати Зброю Часу, — сказав він. — Якщо Туманоядро поцілить у тебе, то вмиє зітре твою пам'ять. Ти не пам'ятатимеш свого життя, своєї мови і навіть як тебе звати. Ти перетворишся на порожню шкаралупу, будеш нічим, словом, тобі — гаплик.

Лука замовк. Якщо це під силу Туманоядру, думав він, то що станеться з ними в Тумані Часу? Вони не мають вибору. Він просто з'їхав з глузду, коли надумав проникнути крізь захисні лінії Чарівного Світу й досягти Серця Часу. Він, звичайний хлопчисько, поставив перед собою недосяжну мету. Якщо він і далі втілюватиме свої наміри, то під загрозою опиниться не тільки власне життя, але й життя його приятелів. Він не мав права цього робити; але, з другого боку, він не має права зупинитися, бо зупинка означатиме втрату надії на татове одужання, хай би якою примарно була ця надія.

— Не переживай ти вже так, — промовила Сорая Видр, перериваючи його болісні думки. — Ти ж не один. Май віру у великий Летючий Килим Царя Соломона Мудрого.

Настрій Луки трохи поліпшився, проте тільки трохи.

— Хтось знає про наше прибуття? — поцікавився він. — Хіба не тому прилетіли ці снаряди?

— Не обов'язково, — промовив Ніхтотато. — Гадаю, своїм наближенням до Туманів Часу ми спровокували приведення в дію автоматичної системи оборони. Зрештою, юначе, ми ось-ось зламаємо Правила Історії. Коли ввійдемо в Тумани, то залишимо позаду світ Живкої Пам'яті й рухатимемося до Вічності; себто, — продовжував він, побачивши сум'яття на обличчі Луки і здогадавшись про необхідність пояснення, — ми рухаємося до таємної зони, де не цокає жоден годинник, де Час зупинився. Тому нікому з нас не варто туди потикатися. Це можна пояснити в такий спосіб. Коли якась комаха потрапляє в зону

твого тіла, коли вона починає рухатися навколо тіла й ти почуваєшся ненайкраще, твоє тіло починає виділяти антитіла, і вони борються з комахою аж до її знищення, після чого твоє самопочуття поліпшується. За цього стану справ, боюся, ми — комахи, тому нам слід очікувати... протидії.

Колись шестирічний Лука бачив по телевізору кілька зйомок планети Юпітер, надісланих на Землю маленьким безпілотним космічним зондом, який, фактично, повільно падав на поверхню газового гіганта. Щодень зонд наближався до планети, і вона здавалася дедалі більшою. На зображеннях було чітко видно повільних рух газів, зміну кольорових шарів, зародження різноманітних смуг і вирів, а також дві Плями — більшу і меншу. Під кінець зонд почав притягуватися гравітаційним полем планети і зник назавжди, за уявленнями Луки, тихо «ляпнувши» на її поверхню з таким собі всмоктувальним звуком, після чого Юпітер по телевізору більше не показував. Мірою того як летючий килим *Решам* наближався до Туманів Часу, Лука помітив, що їхня поверхня, як поверхня Юпітера, була сповнена різного роду рухів. Тумани пливли, крутилися у вирах, переливалися різнокольоровими, дуже заплутаними візерунками; наближаючись до Туманів, Лука побачив, як білий колір розщеплювався на безліч ніжних відтінків. «Ми — зонд, — думав він, — і то не безпілотний, а пілотований, і кожної секунди він може *ляпнутися* — і все. Кінець передачі».

Тумани наближалися до них, оточували їх зусібіч, засліплювали, аж тут летючий килим беззвучно увійшов у газоподібну білизну, проте Тумани Часу до них не торкалися, оскільки килим був оснащений невидимим щитом, силове поле якого дозволяло утримувати Тумани на певній відстані. Сидячи під невидимою захисною оболонкою бульки, а саме це обіцяла Сорая, — *май віру в килим*, казала вона, подорожні розпочали свій Перехід.

— О боже, — вигукнула Слоно-Качка, — ми входимо у забуття. Для Птаха Пам'яті — це просто трагедія.

«Це так ніби осліпнути, — думав Лука, — лишень ця сліпота має безліч кольорів і відтінків з цятками й спалахами — таке можна побачити за повіками із заплющеними очима». Він знав, що глухота може наповнити голову статичними і всякими іншим звуками, тож сліпота, можливо, також наповнює голову всіляким непотребом. Однак ця сліпота була іншою; вона була *цілковитою*. Йому пригадалося Ніхтотатове запитання: «А що було до Вибуху?», й одразу він усвідомив, що ця білизна, ця відсутність геть усього навколо могла бути відповіддю на нього. Це навіть не можна було назвати місцем. Це було тим, що було, коли не було нічого. Тепер він уже добре знав, що мають на увазі люди, коли говорять про речі, загублені в Туманах Часу. Це лишень образний вислів, а от Тумани — це не просто слова. Це те, що було, коли ще не було слів.

Білизна не була порожнечою; вона рухалася, безупинно кружляла навколо килима, наче та юшка, зварена з нічого. Ніщо-Суп. Килим летів так швидко, як тільки міг, себто насправді дуже-дуже швидко, але здавався нерухомим. У бульці не відчувалося вітру, а ззовні бульки не було на що дивитися, тож враження руху зникло. «Здається, — думав Лука, — ніби килим завис усередині Туманів і назавжди залишився у підвішеному стані». Лишень він подумав про це, як у нього з'явилося це відчуття. Вони не рухалися. Тут у Дочассі вони пливи за течією, забуті, загублені. Як же Слоно-Качка назвала це місце? *Забуттям*. Місцем цілковитої непам'яті, неістотності, небуття. *Лімбо*, як кажуть релігійні люди. Місце між Небом і Пеклом.

Лука почувався самотнім. Хоч його важко було назвати самотнім, адже поряд з ним стояли його приятелі й друзі, однак він почувався страшенно самотнім. Йому хотілося до мами, він сумував за братом, але найбільше він прагнув татого пробудження. Йому хотілося побачити свою кімнату, своїх друзів, свою вулицю, свою околицю і свою школу. Йому хотілося, аби його життя знову стало таким, яким воно було раніше. Тумани Часу клубочилися навколо килима, а Луці в їхній близькій ввижались якісь пальці — довгі, як вусики рослин, що тяглися до нього, аби схопити його і задушити. Геть самотній у Туманах Часу (хоч насправді не зовсім один), він почав розмірковувати над тим, що він зробив на землі. Він порушив перше правило дитини — *не розмовляти з незнайомцями*, а тоді буквально дозволив незнайомцеві забрати себе з безпечного дому до найменш безпечного місця, яке він коли-небудь бачив. Отже, він був телепнем, і тепер йому доведеться заплатити за свою необачність. А хто ж цей незнайомец? Він сказав, що його ніхто не *відряджав*, але *викликав*. Ніби людина, що вмирає, — у Туманах Часу Лука нарешті спромігся вимовити це слово, але тільки про себе, в думках, — ніби його тато, що вмирає, міг викликати свою смерть. Він уже й не знав, вірити в таке чи ні. Якою ж дурницею з його боку було податися в цю блакить, в цю близьку з людиною — *істотою*! — якій він не вірить і не довіряє? Луку завжди вважали дуже розсудливим хлопцем, але він спростував цю думку, от і все. Він уже й не знав, хто з хлопців міг бути ще менш розсудливим.

Лука скося глянув на ведмедя й собаку. Ніхто з них не промовив і слова, проте в їхніх очах він прочитав страх перед обіймами холодної самотності. Здавалося, їх покидають розказані ними ж історії про своє життя. Можливо, вони ніколи не були тими людьми, можливо, то були тільки їхні мрії, банальні мрії про своє шляхетне походження; адже хто не хоче бути

принцом? Тут у білій пустці правда їхніх оповідей почала вивітрюватися, і вони знову стали звичайними звірами, що прямують назустріч незвіданому.

Нарешті наступили зміни. Білизна потрохи рідшала. Вона вже була не такою суцільною, але скидалася на густі хмари в небі навколо літака, а попереду вже щось було — так! Отвір. Знову з'явилося забуте відчуття польоту, так ніби килим мчав до світла зі швидкістю ракети — до світла, яке тепер було зовсім поряд, вже зовсім близько, і нарешті *rrraaazzz* — і вони потрапили у яскравий сонячний день. Всі на облявку *Решама* раділи, хто як умів, а Лука, торкнувшись щік, відчув, що вони були мокрими від сліз. Він почув уже знайоме *гзень-гзелень*, і на лічильнику в горішньому лівому куті його поля зору з'явилася цифра «3». Від збудження він навіть не побачив кнопки збереження.

— Ти не помітив, — сказала Сорая, — але все добре. Я зберегла цей Рівень.

Він поглянув униз і побачив Великий Застій. Річка з цього боку Туманів Часу розтеклася величезним Болотом, що простяглося в усі напрямки, куди сягнеш оком.

— Як гарно, — сказав він.

— Просто чудово, — відповіла Сорая, — якщо тільки ти шукаєш саме таку красу. Внизу можеш потрапити на алігаторів і велетенських дятлів, можеш побачити пахучі кипариси й м'ясоїдних рослин-росичок. Ти спочатку заблукаєш, а тоді Великий Застій спокусить тебе сонною лінівістю, бажаннями залишатися там назавжди, ти знехтуєш як своєю метою, так і колишнім життям, тобі просто захочеться полежати під деревом. Пахощі Застою виняткові, але аж ніяк не безневинні. Вдихни ту красу, задоволено усміхнися й ляж горілиць на щучник-траву... і назажди станеш болотяним бранцем.

— Дякувати богу, є ти й твій летючий килим, — сказав Лука з вдячністю. — День, коли я зустрів тебе, був найщасливіший у моєму житті.

— Або ж найсумніший, — сказала Сорая, — бо все, що я можу зробити, так це доставити тебе якомога ближче до твоїх майбутніх небезпек.

Приємна думка.

— Але навіть не думай, — додала Образцеса, — натискати золоту кнопку збереження. Ось вона там на краю Застою, але якби ми хотіли сісти й натиснути на неї, то мусили б удихнути на-добрий-вечір-зілля, заснули б, і все б на тому скінчилося. Це не обов'язково робити. Можна зберегти рівень укінці Стежок-Роздоріжжя, і тоді попередній рівень також збережеться.

Порада пропустити кнопку збереження не дуже сподобалася Луці, бо якщо він з якихось причин утратить життя, то чи не доведеться йому переходити Великий Застій ще раз?

— Не переймайся тим, — сказала Сорая, — а подумай ось про що. — І вона показала простісінько перед собою. Вдалині він розгледів край низького плаского хмаристого утворення, що начебто повільно оберталося.

— Під ним — Неминучий Вир, — сказала Сорая. — Коли-небудь чув про Ель-Нін'йо?

Лука нахмутив чоло.

— Тепла пляма в океані, але ж?

Образцеса була вражена.

— У Тихому океані, — промовила вона. — Він просто величезний, завбільшки з Амріку, приходять кожних сім-вісім років і геть чисто змінює погоду.

Лука знав про це або ж, точніше, згадав про це, коли почув від Образцеси назву Ель-Нін'йо.

— А нам що до того? — запитав він. — Ми ж бо не підлітаємо до Тихого Океану.

Сорая знову показала пальцем у тому ж напрямку.

— Це, — сказала вона, — Ель-Т'ємпо. Також завбільшки з Амріку, також виникає кожних сім-вісім років, саме над Виром, і тоді з Часом коїться щось неймовірне. Якби ти потрапив у Вир, де обертається

Час, то застряг би там назавжди; все шаленіє в полоні Ель-Тьємпо.

— Але ми надто високо, аби він нас захопив, правда? — стривожився Лука.

— Залишається тільки сподіватися, — відповіла королівна Сорая й попросили хвилинку уваги. — Аби уникнути непередбачуваних тимчасових вибриків явища під назвою Ель-Тьємпо, — оголосила вона, — я згортаю килим до найменших розмірів, які дозволять нам усім продовжити політ, включно з «Арго», авжеж, скільки б він не важив. Я підйму килим якомога вище й реактивую щити, аби було тепло й ви мали досить повітря.

Це вже серйозно. Всі зібралися в центрі килима, що обгородив їх своїми краями. З'явилося силове поле, і Сорая додала:

— Мушу повідомити, що я востаннє вмикаю захисні щити, бо в іншому разі килимові не вистачить потужности на дорогу додому.

Тут Луці захотілося запитати, де міститься джерело енергії килима і як воно поповнюється, але з її виразу обличчя він зрозумів — це не найкращий час для розумних запитань. Вона не зводила очей з Ель-Тьємпо, що наближався, адже під ним перебував Неминучий Вир. Килим почав підійматися вгору.

Ось вона, лінія Кармана, край атмосфери Землі, простіше кажучи, лінія, над якою нема достатньої кількості повітря для підтримки летючого килима. Справжня межа нашого світу, за якою приблизно на висоті шістдесяти двох миль, або ж ста кілометрів, над рівнем моря починається відкритий космос. Ці відомості були одними з тих непотрібних відомостей, що застрягли в голові Луки з огляду на його велике зацікавлення науковою фантастикою, відеоіграми та науковими фільмами; а справді, думав він, зрештою, вони не такі вже й непотрібні, адже вони підіймаються саме туди. Решам злітав усе вище і вище, небо почорніло й замерехтіли зорі, а вони, незважаючи на

захисну дію силового поля, відчували жаский холод Вічності, похмура ж порожнеча космосу виявилася зовсім незахопливою.

Значно нижче, може, *десь миль за сорок* під ними, вихорився Неминучий Вир, утворюючи різні Часові цикли, а над ним — підступний Ель-Тьемпо; і навіть якщо вони були від небезпеки настільки далеко, наскільки це було можливим, все одно вони перебували під подвійною загрозою, оскільки значно нижче, може, *десь миль за сорок* під ними, вихорився Неминучий Вир, утворюючи різні Часові цикли, а під ним — підступний Ель-Тьемпо; і навіть якщо вони були від небезпеки настільки далеко, наскільки це було можливим, все одно вони перебували під подвійною загрозою, оскільки значно нижче, може, *десь миль за сорок* під ними, вихорився Неминучий Вир, утворюючи різні Часові цикли, а під ним — підступний Ель-Тьемпо; і навіть якщо вони були від небезпеки настільки далеко, наскільки це було можливим, все одно вони перебували під подвійною загрозою, оскільки значно нижче, може, *десь миль за сорок* під ними, вихорився Неминучий Вир, утворюючи різні Часові цикли, а під ним — підступний Ель-Тьемпо; і навіть якщо вони були від небезпеки настільки далеко, наскільки це було можливим, все одно вони перебували під подвійною загрозою, оскільки значно нижче під ними — і тут килим вирвався з часової круговерті з таким ривком, після якого навіть Ніхтотата покотився по килимі.

Лишень Сорая залишилася стояти.

— З однією проблемою ми вже впоралися, — сказала вона, але на вигляд їй уже не даси сімнадцять, раптом усвідомив Лука, тепер вона, здавалося, мала сто сімнадцять років, тисячу сімнадцять років, а от сам він щохвилини ставав молодшим, а собака Ведмідь перетворився на цуцика, тоді ж бо як ведмідь Собака став дуже слабким і кволим. Навіть у Ніхтотата виросла довга аж до колін сива борода. Якщо це

триватиме й надалі, усвідомлював Лука, то вони можуть забути про Вогонь Життя, тому що Ель-Тьемпо знищить їх просто тут і просто тепер, хай би коли настало це *тепер* у цій зоні перемішаних років.

Килим Царя Соломона знову виправдав сподівання. Він підіймався і підіймався, все вище й вище, борючись з часовими пастками під собою. Через досить тривалий і хвилюючий проміжок часу настала мить істини, себто та мить, якої Лука вже майже не сподівався дочекатися, коли *Решам* вирвався з темних, невидимих обіймів Ель-Тьемпо.

— Ми вільні, — вигукнула Сорая, а її обличчя знову зробилося чудовим молодим обличчям, і Ведмідь уже не був цуциком, і Собака мав вигляд сильного й дужого ведмедя. Вони перебували саме в zenіті своєї подорожі, під самісінькою лінією Кармана, тож Лука вдивлявся в глибини космосу з якимсь благоговійним страхом, мабуть, знову воліючи відчути під ногами тверду землю. Дуже скоро килим почав знижуватися, залишивши Ель-Тьемпо з Виром далеко позаду. Однак дістатися до кнопки збереження, хай би де вона була, він не мав можливості. Тому ризики лишень зростали. Якщо з якихось причин у кінці наступного рівня Лука не зможе натиснути на золоту кнопку, то йому доведеться проходити цей рівень знову, а без захисних щитів килима, цього йому не зробити. Проте часу на такі думки він не мав. Попереду чекало на нього Роздоріжжя з Трильйон і Однієї Стежки.

Вони наближалися до верхніх плес Річки Часу. Широка, лінива нижня Річка залишалася далеко позаду, а також і підступна середня. Мірою того як вони наближалися до витoku Річки в Озері Мудрости, течія Річки мала б сповільнюватися й ставати дедалі вужчим потоком. Поза сумнівом, так і було, але тепер довкола неї з'явилися незліченні потоки, потоки, що впадали й витікали один з одного, які з

висоти пташиного польоту мали вигляд міріад пасом у вишуканому рідкому гобелені. Який із цих потоків був Річкою Життя?

— Для мене вони всі однакові, — признався Лука. А Сорая і собі призналася:

— На цьому рівні почуваюся дуже невпевнено, — сказала вона трохи присоромлено. — Але не переймайся! Я доставляю тебе до кнопки збереження! Це обіцянка Видри!

Лука жахнувся.

— Ти хочеш сказати, що ти обіцяла мені перестрибнути через чотири рівні, але не була впевнена щодо останнього рівня? Але ж ми навіть не зберегли пройденого шляху, і якщо тобі не вдасться пройти цей рівень, то ми пропали, нам доведеться проходити останні два рівні заново?..

Образцеса не звикла до критики, її обличчя спалахнуло, між нею та Лукою могла виникнути справжня сварка, якби хтось не закашляв, прочищаючи горло, що й відвернуло їх від суперечки. Пролунало пирхання — і вони сердито обернулися в протилежний одне від одного бік, аби побачити, що відбувається.

— Даруйте мені, — пирхнув Слоно-Качка, — а чи не забули ви чого важливішого?

— Чи *когось* важливішого? — промовив Слоно-Селезень. — Фактично, когось двох важливіших.

— Нас, — пояснив Слоно-Селезень.

— Хто ми такі? — допитувався Слоно-Селезень.

— Ми ж не шпалери у вітальні, а уславлені Птахи Пам'яті у Світі Чарів?

— Може, ми назва страви «Море-Суша» в меню? — не вгавала Слоно-Качка, кинувши спопеляючий погляд в сторону Ніхтотата. — А чи, може, ми провели все своє життя, плаваючи і ловлячи Рибоверті в Річці Часу...

— ... *п'ючи* з Річки Часу, *читаючи* Річку Часу...

— ... і в підсумку знаємо Річку Часу, як рідну Маму, якою, до певної міри, вона і є, в будь-якому

разі знаємо її значно краще, ніж якась там Образце-са з Країни Видр, якою Річка навіть *не* протікає?

— Хочу сказати, — завершив Слоно-Селезень з тріумфом, — якщо ми не зможемо відрізнити справжню Річку від цих Трильйонів Підробок, то ніхто, дороженькі, не зможе.

— Тоді будь ласка, — промовила Сорая до Луки, зухвало приписуючи собі всі заслуги. — Я ж бо сказала, що про все подбаю.

Лука вирішив не суперечити їй. Зрештою, килим належить їй.

Слонячий хобот — незвичайний орган. Він може занюхати воду ще за десятки миль. Він буквально відчуває небезпеку, може навіть визначити, добра чи зла людина наближається, він також чує страх. Він відрізняє запахи на величезних відстанях: запахи рідних і друзів, а також солодкий запах дому.

— Опустити нас донизу, — сказав Слоно-Селезень, і летючий килим, знову розширившись до більших розмірів, полетів униз до лабіринту водних шляхів. Обидва Слоно-Птахи стояли попереду з хоботами, піднятими високо вгору, але зігнутими донизу на кінчиках. Лука бачив, як рівночасно сіпалися кінчики: ліворуч, праворуч і знову ліворуч. Здавалося, хоботи танцюють один з одним. Чи насправді вони могли занюхати Річку Часу серед стількох інших запахів, які, поза сумнівом, вводили їх в оману?

Під час танцю хоботів Слоно-Птахів їхні вуха також напружено працювали, відстовбурчувалися і слухали шепіт Річки. Рухома вода не мовчить. Струмки жебонять, потоки торохтять, а велика, повільна річка говорить про поважніші речі. Великі річки розмовляють на низьких частотах, надто низьких для людського вуха, надто низьких навіть для собачого вуха, аби розібрати її слова; а от Річка Часу розповідає свої історії на найнижчих частотах, і лишень вуха слонів можуть почути її пісню. Очі Слоно-Птахів були заплющені. Слонячі очі — маленькі й сухі

— далеко не бачать. У пошуках Річки Часу зір їм був непотрібен.

Минав час. Летючий килим проносився над Роздоріжжям Трильйона й Однієї Стежки, повертаючи то в один, то в інший бік. Сідало сонце. Всі були голодними й спраглими, аж тут скриня Сораї видала безліч закусок і напоїв. «Добре, що хоч Слоно-Птахи мають пташиний апетит, а не слонячий, — подумав Лука, — бо слони їдять безперестанку, тож могли спорожнити навіть Образцесину скриню». Подовшали вечірні тіні. Слоно-Птахи мовчали. З настанням ночі у Луки надія ледь жевріла. Ось так, може, й закінчатся його пригоди, коли всі його сподівання підуть на дно у водному лабіринті. Може...

— Сюди! — вигукнула Слоно-Качка, а Слоно-Селезень підтвердив:

— Однозначно сюди, за якихось три милі.

Лука швидко постав між ними. Їхні хоботи випрямилися, показуючи напрямок. Килим знизився над Роздоріжжям, а тоді додав швидкості. Під ними миготіли дерева, кущі й річки. А тоді раптом Слоно-Качка вигукнула:

— Стоп! — і вони були на місці.

Уже сутеніло, і Лука не міг зрозуміти, чим ця річка відрізнялася від інших, але в глибині душі дуже сподівався, що Птахи Пам'яті мали рацію.

— Ще нижче, — сказав Слоно-Селезень. — Для певності нам треба її помацати.

Килим знижувався і знижувався, аж поки не завис на водною гладдю. Слоно-Качка занурила кінець свого хобота у річку і за мить переможно його вийняла.

— Авжеж! — вигукнула вона, і з криками радості обидва Слоно-Птахи зістрибнули з летючого килима у віднайдену Річку Часу.

— Ми дома! — кричали вони. — Жодних сумнівів! Саме так!

Вони оббризкали одне одного струменями річкової води й одразу втихомирилися. Річка Часу за-

слуговує на дбайливе поводження з нею. Це тобі не іграшка.

— Упевнений, — промовив Слоно-Селезень, — на сто відсотків. — Він злегка вклонився. Собака Ведмідь, який також дуже пишався своїм носом, просто був уражений і, мабуть, трохи засоромлений, що це не він знайшов Річку. Ведмідь Собака також був уражений і збентежений, сердився й не вітав Птахів Пам'яті. Ніхтотато, здавалося, заглибився в свої думки й мовчав.

— Дякую вам пані і панове, тварини зі звичайними носами, а також надприродні особи, які, правду кажучи, трохи страшнуваті, — досить красномовно висловився Слоно-Селезень. — Дуже вам дякую. Аплодувати не треба.

У певних місцях ніч у Світі Чарів може бути навіть жвавішою, ніж день. У Перістані, себто в Країні Уявних Істот, вночі виповзають велетні-людожери, або ж *бгутти*, й намагаються викрасти сплячих пері⁴. У Місті Снів, себто у Хвабі, вночі оживають сни всіх його мешканців, тож на вулицях зав'язуються любовні романи, починаються сварки, з'являються чудовиська, жахи, радість; так, усім цим і повняться темні вулички цих місцин, а іноді ваш сон під кінець ночі перестрибує в голову когось іншого, тоді ж бо як сон з тієї іншої голови може закінчитися, хай би яким це здавалося парадоксальним, у вашій голові. А в Країні Видр, як розповідала Сорая Луці, після заходу сонця й до самого світанку всі поводяться якомога нечемніше, бурхливіше і брутальніше. Видри дуже багато їдять, дуже багато п'ють, а тоді ще й крадуть автомобілі своїх найкращих друзів, ображають своїх бабусь і кидають камінням у бронзове обличчя статуї Першого короля країни Видр, увіковченого на коні, що стає на диби, біля воріт палацу.

⁴ Пері — в перській міфології добра фея.

— Ми поводимося негоже, так, це правда, — зітхнула вона, — але в душі ми добрі.

Ніч на Роздоріжжі Трильйона й Однієї Стежки була спокійною до моторошности. Жоден кажан не пролетів на тлі повного місяця, жоден ельф не шмигнув у кущах, жодна меґера не таїлася, аби перетворити сумирного подорожнього на камінь. Німа тиша було просто страхіливою. Жоден цвіркун не цвіркотів, не лунав жоден голос над водою, жодна тварина не блукала в пошуках їжі. Сорая, побачивши, що довколишній спокій дещо вибив Луку з колії, намагалася впорснути в обстановку трохи нормальности.

— Допоможи мені скласти килим, — скомандувала вона і цілком по-видрівському додала: — Якщо тільки руки ростуть у тебе звідки треба і ти не забув, що таке ввічливість.

Вони спустили «*Арго*» на Річку й зійшли на його облавок. Птахам Пам'яті вже не потрібно було його тягти, бо із цим завданням легко міг упоратися *Решам*. Але навіть чарівний килим радів кількогадинному перепочинку, коли Сорая на палубі «*Арго*» заходилася складати його на ніч. Лука взявся за кінці шовкової тканини і виконував її накази, а тоді, на своє превелике здивування, побачив, як килим складався, складався, складався, наче повітряний. Нарешті він склався у прямокутник не більший за носову хустинку, і всі предмети, що були на ньому, зникли.

— Ось так, — промовила Сорая, кладучи килим у кишеню. — Дякую, Луко, — а тоді схаменулася й додала: — Проте я могла й сама впоратися.

Звірі вже спали. Ніхтотато, який ніколи не спав, поводився по-людському, наче сильно втомившись, відпочивав: присів напочіпки на носі «*Арго*», обхопив руками ноги, а голову опустив на коліна, так і не знявши капелюха-панамі. Лука зрозумів, що його татові полегшало, бо Ніхтотато став трохи прозорішим, ніж напередодні. «Ось чого він такий утомле-

ний, — подумав Лука. — Що здоровіший мій тато, то слабший цей Ніхтотато».

Лука добре знав, що не слід покладати надто великі сподівання на таку щасливу переміну. Він не раз чув, як хворі люди спочатку почуваються ліпше, а тоді приходять до своєї... до свого кінця... Він також був дуже втомленим, але такої розкоші як сон не міг собі дозволити.

— Ми пливемо далі, — сказав він Сораї. — Чому всі поводяться так, наче час не підпирає нас?

На небі з'явилися зорі й розпочали танець, який танцювали тієї ночі, коли заснув Рашид, а Лука не міг визначити, добрий це знак чи лихий.

— Пливімо далі, — просив він. Підійшла Сорає, обійняла його аж ніяк не зневажливо — і за мить він уже спав у неї на руках.

Лука прокинувся рано-вранці ще до світанку, але був не першим, хто розплющив очі. Птахи Пам'яті й звірі все ще спали, проте Ніхтотато нервово ходив туди й назад («Добрий чи недобрий це знак», — думав Лука). Сорає дивилася кудись далеко за небокрай, і Лука, якби не знав про її безстрашність, сказав би, що вона чогось боїться. Він підійшов до неї, і вона чомусь взяла й потиснула йому руку.

— У чому річ? — запитав він, а вона лишень захитала головою, нічого не кажучи. А тоді тихим голосом промовила:

— Мені не треба було сюди тебе привозити. Не для тебе це місце.

Лука нетерпляче відповів:

— Усе гаразд. Уже недалеко. Залишилося тільки знайти кнопку збереження.

— А тоді що? — запитала Сорає.

— А тоді, — і тут Лука затнувся, — ми пройдемо наступний рівень.

— Я ж тебе попереджала, що килим не зможе пролетіти крізь Великі Кільця Вогню, — сказала Со-

рая. — А Чарівне Серце й усе інше, що тобі так потрібне, розташоване за Великими Кільцями. Всі наші старання намарно. Добре, що ми хоч сюди дісталися. Я мушу забрати тебе назад.

— А ці Кільця Вогню... — почав було Лука.

— Навіть не питай, — відповіла вона, — вони — велетенські й непрохідні, от і все. Гросмейстер подбав.

— А коли ти сказала Гросмейстер...

— Це неможливо, — вже вибухнула вона, і на її очах з'явилися сльози. — Шкода, але це не під силу нікому.

Ніхтотато ж мовчав довший час, однак тут надумав утрутитися:

— У такому разі, — сказав він, — хай хлопець сам переконається. До того ж він має шістсот п'ятнадцять життів і ще одне. А ще собаку й ведмедя.

Сорая вже було розкрила рота, щоб заперечити, проте Лука заметушився на палубі «Арго»:

— Вставайте! Вставайте! — вигукував він, і звірі неохоче виконували його прохання. Потім він повернувся до Сораї й з притиском сказав:

— До кнопки збереження. Будь ласка.

Вона згідно кивнула головою.

— Роби як знаєш, — сказала вона й вийняла з кишені летючий килим.

Лука зауважив, що на кожному розі килима були сталеві кільця (але чи були вони напередодні, перед складанням *Решама?*), й тепер «Арго» був прив'язаний мотузками саме до цих кілець. Слоно-Качка й Слоно-Селезень по черзі сиділи на килимі й спрямовували їх лабіринтом річок уздовж справжньої Річки Часу. Хоч килим летів дуже швидко, проте дорога була неблизькою, тож Лука неймовірно зрадів, коли нарешті побачив золоту Кулю кнопки збереження, яка наче невеликий буй раз по раз вигулькувала з води. Визнаючи заслугу Птахів Пам'яті як провідників, він попросив їх натиснути на Кулю,

тож Слоно-Качка стрибнула у Річку й ударила головою по золотій сфері. Цифра в правому горішньому куті поля зору Луки змінилася з «3» на «4», «5», а потім і на «6»; але він на це не звернув уваги, бо в ту мить, коли Слоно-Качка вдарила по кнопці збереження, змінився геть усенький світ.

Усе стало темним, але то не була ніч. Це була якась штучна, чорна, чарівна темрява, яка мала злякати подорожніх. Відтак прямо перед ними з гучним ревом піднялася з темряви у небо гігантська вогняна куля й перетворилася на величезну вогняну стіну.

— Вона простягається навколо Чарівного Серця, — прошепотіла Сорая. — Це тільки її передня частина. Себто перше Кільце. Потім пролунав другий і третій рев, кожен наступний був гучнішим, ніж попередній, а тоді постало ще два велетенські вогняні кільця — друге вище, ніж перше, а третє вище, ніж друге, до того ж вони могли рухатися вгору і вниз навколо першого, а всі троє разом утворювали потрійний непрохідний бар'єр, наче три неосяжні пампушки в небі. Колір вогню, а він був червоно-помаранчевий, швидко почав блякнути, аж поки не став майже білим.

— Це найгарячіший вогонь, який тільки може бути, — сказала Сорая Луці. — Білий вогонь. Тепер ти розумієш, про що я тобі казала?

Лука розумів. Якщо ці вогняні пампушки оточують Чарівне Серце — Потік Слів, Озеро Мудрости, Гору Знань і таке інше, тоді пошуки можна припиняти.

— Цей вогонь, — почав він без великих сподівань, — цей вогонь, з яких складаються Кільця, це не той самий вогонь, що й Вогонь Життя?

Ніхтотато заперечно похитав головою.

— Ні, це звичайний вогонь, який спопеляє все, до чого він торкається. Вогонь Життя — це єдиний вогонь, який не руйнує, але творить і відновлює.

Луці забракло слів. Він стояв на палубі «Арго» в цілковитій темряві й пильно дивився на вогняні язи-

ки. Обабіч нього мовчки стояли собака Ведмідь і ведмідь Собака. А тоді без жодних попереджень вони почали реготати.

— Ха-ха-ха! — аж гавкав собака Ведмідь, потім упав і став качатися на спині, дригаючи лапами в повітрі, — ха-ха-ха-ха-ха!

Ведмідь Собака заходився на палубі танцювати джигу, від чого «Арго» спочатку накренилося в один бік, а потім у другий.

— О-го-го-го, — ревів він. — Якби я цього не бачив, я б не повірив. Уся ця метушня... це ж бо він?

Сорая не могла нічого второпати, і навіть Ніхтота-то мав приголомшений вигляд.

— Чого це ви, дурні бестії? — допитувалася Образцеса Видр.

Собака Ведмідь став на лапи, задихаючись від сміху.

— Поглянь, — вигукнув він. — Це ж бо Увні. Ось що воно таке. Це не що інше, як величезний неосязний Увні.

— Про що ти кажеш? — запитала Сорая. — Я нікого там не бачу!

— Увні, — хихотів ведмідь Собака. Гросмейстерів Уславлений Вогонь Неймовірних Ілюзій. У-В-Н-І, Увні! Ми так його називали в цирку. Отже, за всім цим стоїть капітан Аар! Як тільки ми раніше не здогадалися!

— Ви знаєте Гросмейстера? — важко дихаючи, запитала Сорая.

— Теж мені Гросмейстер! — відповів собака Ведмідь. — Якщо в Реальному Світі він був шахраєм, то і в Чарівному — шахрай. Ці фантастичні захисні вогняні кільця, яких ви так боїтеся, ніякі не вогняні!

— Увні — це *ілюзія*, — пояснив ведмідь Собака. — Це таке собі «шаманство»! Такий фокус. Там нічого нема.

— Зараз ми вам покажемо, — сказав собака Ведмідь. — Ми знаємо, як він робиться. Висадіть нас на берег, і ми зупинимо цю дурницю раз і назавжди.

Ніхтотато застережливо підняв руку.

— А ви переконані, — запитав він, — що капітан Ааґ з цирку — це той самий Гросмейстер і в Чарівному Світі? Звідки вам знати, що Великі Вогняні Кільця є несправжніми, навіть якщо в цирковій ілюзії вони були обманом?

— Погляньте, — сказав різко Лука, дивлячись на небо. — Звідки вони взялися?

Кружляючи в небі над їхніми головами, у спалахах велетенських вогняних язиків з'явилося сім грифів з рюшевими комірцями навколо шиї, наче європейські вельможі на старих картинах або ж циркові клоуни.

Це знову вивело собаку Ведмеда і ведмеда Собаку з рівноваги.

— Ха-ха-ха, — реготав ведмідь Собака, зістрибнувши з «Арго» на берег.

— Дзьобаті прихвосні старого Ааґа щойно зіпсували його фокус — вони пролетіли крізь Вогонь.

— Ха-ха-ха, — реготав собака Ведмідь. — Ви лишень погляньте. Всі бачили?

Після чого обидва побігли до Великих Вогняних Кілець і зникли у полум'ї.

Закричала пронизливо Сорая, Лука затулив руками рота; Кільця вмить зникли, стало світліше, а Ведмідь і Собака вже бігли назад, задзеленчав лічильник, і в горішньому правому куті поля зору Луки з'явилася цифра «7», а тоді з'явилося Чарівне Серце, осяяне Світанком Днів.

Чарівне Серце, а ще верхи на драконисі капітан Ааґ.

6

Углиб Чарівного Серця

— **Ц**е також ілюзія? — сміливо запитав Лука капітана Ааґа. — Черговий надокучливий фокус?

Капітан Ааґ, мабуть, хотів засміятися, проте вишло у нього щось схоже на ричання.

— Безпека, — сказав він, — це не Ілюзія. Безпека — це Основа всякого Світу. На превеликий жаль, нас, себто тих, хто працює в галузі Безпеки, часто неправильно розуміють, постійно недооцінюють і нерідко ігнорують ті, чий спокій і цінності ми захищаємо, проте ми продовжуємо займатися своєю справою. Підтримання Безпеки, хочу тобі сказати, юний пане-товаришу, це Невдячна Справа; все ж таки Безпеку необхідно підтримувати. Ні, безпека — це не обман. Це важка Ноша, і вона звалилася на мене. На щастя, я працюю не сам, а з вірним Вогняним Жукком, — тут Лука побачив, як маленький зрадницький вогник завис над плечем Ааґа, — який, долаючи всі перешкоди й труднощі, завжди квапиться сповістити про наближення злодіїв, ось так, і він не є результатом якоїсь шахрайської витівки чи спритності рук. Такий Жук — це Дитя Чесноти. Ось, візьміть для прикладу кровожерливу дракониху Дуринду — це також не витвір чиєїсь фантазії, і ви скоро в цьому переконаєтеся.

Ааґ був чоловіком дуже злим і волосатим, тож його підфарбовані хною кучері стовбурчилися на голові, наче розгнівані оранжеві змії; був він також чоловіком із волосатим підборіддям, тож його червонувато-брунатна борода їжачилася вусібіч, ніби

промені роздратованого сонця; був він чоловіком з бровами — цими сварливими рудими кущами, які завивалися вгору і випиналися вперед над парою чорних очей, що палали; був він чоловіком з вухами, порослими волоссям — довгим, жорстким, такими собі темно-червоними пасмами, що стирчали як спіралі з обох його м'ясистих органів слуху. Червоне як кров волосся виднілося з-під комірця Ааґової сорочки, а також з-під манжетів його піратського сурдута, а Лука навіть думав, що все капітанове тіло вкрите пишним волоссяним заростом, як поле урожаєм. Сорая, також з вогняним волоссям, прошепотіла на праве вухо Луки, що через Гросмейстерову волосату надмірність іде недобра слава про всіх рудоволосих.

Волосся свідчило про силу Ааґової люті. Лука бачив, як воно розвівалося, наче погрожувало. Чому він був такий сердитий? Мабуть, через прокляття Луки й подальший розвал цирку. Але тепер той цирк був, по-перше, лишень далеким відгомоном Реального Світу, дрібною іграшкою Сторожа воріт до Чарівного Серця, а по-друге, його волосся росло впродовж тривалого часу, тож капітан Ааґ мусив бути навіженим упродовж усього свого життя, а якби виявилось, що він — безсмертний, то мусив би бути несамовитим від початку Часу.

— Колись його звали Менетіус, — прошепотів Ніхтотато на ліве вухо Луки, — колись він був Титаном Гніву, аж поки Цареві богів не увірвався терпець через його несамовитість, тож Цар убив його ударом блискавки й укинув у пекло. Згодом йому було дозволено повернутися на цю скромну посаду, тепер він простий швейцар, і, на жаль, треба визнати, перебуває у найпаскуднішому гуморі.

Сім грифів зависли в повітрі над Ааґом і дракониhoю, ніби гості на бенкеті, насолоджуючись життям. Ааґ якийсь час мав грайливий настрій.

— В інших місцях, у таких, як Реальний Світ, — говорив він зі спини дракониhi, ніби сам до себе,

дивлячись удалечінь із замисленим виразом обличчя, — трапляються такі страхітливі створіння, як Єті, Снігова Людина, Нестерпне Дитя, себто створіння, які я називаю *страховиськами в просторі*. Вони завжди однакові. Тоді ж бо як тут, де ви не маєте бути і де ви дуже скоро не будете, наші страховиська можуть ставати страховиськами навіть через якийсь час; тут вони — одне страховисько, а за якийсь час — інше. Візьмімо Дуринду, насправді її звати *Джалдібадал*; ця Чарівна Хамелеониха, стара добра Джалді, якщо захоче, також може змінюватися але зазвичай — ліниве й нікчемне створіння. Давай, Дуриндо, продемонструй свої вміння, чому б тобі не зробити цього? Нема куди квапитися, все одно їх засмажимо на твоєму вогні. А грифи зачекають.

Дуринда, а точніше перетворювачка Джалдібадал видала звук, що дуже нагадував втомлене зітхання зміюки, й почала видозмінюватися, здавалося, із великою нехиттю, спочатку на велетенську металеву свиню, а тоді на гігантську неохайну Хижу Жінку з хвостом скорпіона, а тоді на Страхітливу Карбункулиху (дзеркальна істота з діамантом, що світився з її голови), а після того із зловісною покірністю знову на Драконику.

— Вітаю, Дуриндо, — сказав капітан Ааґ насмішкувато, в його чорних очах горіла ненависть, а його густа борода палала навколо обличчя рудим полум'ям люті. — Чудове шоу. А тепер, о ледача тварюко, давай підсмаж живцем цих злодіїв, поки я ще не втратив самовладання.

— Якби сестри мої були, ми б тебе давно забули, — прошипіла у відповідь Дуринда голосом досить таки солоденьким і досить таки в риму, — нам би було дуже гарно, ти б горів у пеклі справно.

— Хто її сестри? Де вони? — запитав Лука Ніхтотата стишеним голосом; але тут Дуринда дихнула вогнем на «*Арго*» — і весь світ запалав. «Дивна ця справа із втрачанням життя, — думав Лука. — Зда-

ється, ми б мали якість відчуття. Проте — жодних». А тоді він помітив, що лічильник у горішньому лівому куті його поля зору показав цифру на *п'ятдесяти* життів меншу. «Треба думати швидше, — зрозумів він, — або ж у мене не залишиться шансів». Він опинився знову на тому самому місці, де був до спалення, а разом з ним Ведмідь і Собака. Мешканці Світу Чарів не зазнали ушкоджень, хоч Сорая голосно поскаржилася:

— Якби мені схотілося засмагнути, — казала вона, — я би пішла на пляж. Поверни той вогнемет в інший бік.

Ніхтотато оглядав свій трохи обпалений капелюх-панаму.

— Це не добре, — бурчав він. — Мені ще потрібний цей капелюх.

БББАААБББАААХХХ! Ще один вибух вогню драконихи — і знову п'ятдесяти життів нема.

— Заради бога, — викрикнула Сорая, — хіба ти не знаєш, що летючі килими зроблені з делікатного матеріалу?

Слоно-Качки були дуже засмучені:

— Пам'ять — ніжна квітка, — скаржився Слоно-Селезень. — Вона не переносить спеки.

Усе швидко наближалось до критичної точки.

— Аби Дуринда корилася Ааговим наказам, — шепотів Ніхтотато, — Ааліми ув'язнили її сестер у крижану тюрму в крижаній країні Сніфельгайм.

БББАААБББАААХХХ! «Це ж бо сто п'ятдесят життів за якусь хвилю, залишилося тільки чотириста шістдесят п'ять», — думав Лука, коли збирався до купи, а коли знову оглянувся, то Сорай з її летючим килимом уже не було. «Вона покинула нас, — подумав він. — Ми пропали».

І тут ведмідь Собака поставив Джалдібадалі запитання:

— Ти щаслива? — запитав він, а страховисько лише здивовано витріщило очі.

— А чого ти питаєш? — запитала у відповідь Дуринда, забувши від збентеження про риму. — Я от от спалю вас дотла, а ти мене питаєш про такі речі, як щастя. Тобі що, не все одно? Ну, припустимо, я щаслива, то що, тебе це потішить? А якщо я нещаслива, то що, ти співчуватимеш мені?

— Ну, ти хоч маєш достатньо їжі? — наполягав на своєму ведмідь Собака. — Бо, дивлюся, в тебе ребра аж світяться.

— Це не мої ребра, — викручувалася Дуринда. — Це, мабуть, скелети тих нещасних, яких я недавно зжерла.

— Я знаю, — сказав ведмідь Собака, — що він морить тебе голодом, так само як він морив голодом звірів у цирку. Худий дракон — це ще гірше, ніж худий слон.

— Ану поквася! — заревів капітан Ааґ зі спини Дуринди. — Давай, не бався з ними, кінчай їх.

— У Реальному Світі ми повстали проти нього, — сказав собака Ведмідь, — він не міг нічого вдіяти, і там йому настав гаплик.

— Підсмаж їх! — кричав капітан Ааґ. — Підрум'янь їх! Спечи їх! Спали їх! Знищи їх! Підірви їх! Приготуй на обід ведмежих ковбасок! Собаких котлеток! Хлопчачого м'яся! Приготуй же їх мерщій і сідаймо їсти!

— Це все через моїх сестер, — сказала сумно Собаці Дуринда. — Я не маю вибору і мушу робити те, що він скаже.

— Ти завжди маєш вибір, — промовив ведмідь Собака.

— Скажи, — долинув з неба голос, — скажи, де тепер твої сестри?

Усі, хто був на палубі «Арго», поглянули вгору, і там високо над їхніми головами побачили королівну Сораю з країни Видр на чарівному килимі Царя Соломона *Решамі*, що збільшився до розмірів, аби на ньому помістилися три величезні тремтливі чудо-

виська, щойно визволені з крижаної тюрми, надто промерзлих, аби літати, надто хворих, аби перетворюватися, але живих і вільних.

— Багут-Сара! Бадло-Бадло! Гйара-Джинн! — радісно вигукнула Дуринда. Три врятовані перетворювачки спромоглися лишень на слабкий, але щасливий стогін у відповідь. Капітан Ааґ на спині Дуринди запанікував не на жарт.

— С-с-с-покірно, — промовив він затинаючись. — Пам'ятайте, я лишень виконував накази, це все Ааліми, Хранителі Вогню, які ув'язнили цих трьох прегарних панянок у крижані брили, а мені доручили працювати з тобою, Дуриндо, та ще охороняти Ворота до Серця. Зрозумійте, Безпека — це серйозна справа, яка вимагає прийняття жорстких рішень, інколи заради більшого блага може навіть невинний постраждати. Дуриндо, ти ж розумієш, правда?

— Дуриндою мене можуть називати тільки друзі, — промовила Дуринда, — і трохи покрутивши спиною, скинула з себе капітана Ааґа. Він гепнувся саме перед її задимленим носом. — А ти — не мій друг, — додала Дуринда, — для тебе я Джалдібадал. І вже даруй, але я таки не розумію.

Капітан Ааґ підвівся й рушив назустріч своїй долі. Він мав вигляд нещасного пірата — волосся без вогню.

— Останнє слово? — солоденько запитала Джалдібадал. Капітан Ааґ лишень пригрозив їй кулаком:

— Я повернувся! — заревів він.

Проте Джалдібадал захитала кістлявою головою.

— Ні, — сказала вона, — боюся, ти не повернешся. Відтак вона видихнула величезний язик вогню, що обвився навколо капітана Ааґа, а коли дим розійшовся, то від капітана залишилася лишень купка розгніваного попелу.

— Авжеж, — додала вона, коли Ааґ, так би мовити, погас, а його трупа грифів назавжди зникла високо у небі, — у Серці є Сили, які можуть його повер-

нути до життя, якщо захочуть. Але тут у нього немає багато друзів, і, мабуть, це був його останній шанс.

— Вона дмухнула на невелику купу попелу, що лежав під її носом, і розвіяла її на всі чотири сторони.

— Тепер, юний пане, — промовила вона, дивлячись просто на Лука, — а ще пане-Собако і пане-Ведмедю, чим я можу вам допомогти?

Її сестри на летючому килимі залопотіли крилами просто так, для годиться, і собі на радість виявили, що вони знову можуть літати.

— Ми також тобі допоможемо, — сказала Бадло-Бадло, а тоді Багут-Сара та Гйара-Джинн також згідно кивнув головою. Образцеса Сорая від радості аж плеснула в долоні.

— Чудово, — тішилася вона. — Тепер нас ціла армія.

У загальному піднесенні ніхто не помітив, як невеличкий Вогняний Жук чимдуж полетів від них углиб Чарівного Серця, несучись зі свистом, наче лісова пожежа у вітряну погоду.

«Ніхтотато поводитьсь якось дивно», — подумав Лука. Він весь час метушився і безперестанку дряпав обгорілі криси капелюха-панамі. Чогось нервував, ходив то туди, то сюди, потирив руки, висловлювався дуже коротко, якщо взагалі щось казав. Інколи він ставав геть прозорим, а потім знову забарвлювався, і це означало, що Рашид Халіфа у себе вдома у Кагні з усіх сил боровся за життя, і ця боротьба негативно впливала на Ніхтотатів настрої. У голові в Луки роїлися також інші підозри. Може, Ніхтотато просто розігрував його, просто бавився з ним собі на потіху. Хто знає, наскільки спотвореним може бути почуття гумору в такої істоти. Може, він і не сподівався, що Лука дістанеться так далеко, і тепер йому страшенно не подобалося, що вони летіли вже безпосередньо до самого Вогню Життя. Може, він не був щирим і насправді аж ніяк не хотів успішного звершення по-

шуків. Треба бути пильним, думав Лука, аби він не спробував завадити пошукам уже в останню мить. Так, він був схожий на Шаха-Казна-Що, він ходив і говорив, як Шах-Казна-Що, але це не робило його татом Луки. Мабуть, Ведмідь і Собака мали рацію, коли казали, що Ніхтотатові ні на йоту не можна вірити. А може, всередині його його розгорілася війна між ввібраними рисами Рашида і тією істотою, що вбирала ті риси. Може, вмирання і є боротьба між смертю і життям.

«Хто виграє боротьбу — це питання наступного дня, — подумав Лука. — Треба просто перестати думати про нього як про свого тата».

Летючий килим Сораї після короткого приземлення для сходження на облавок подорожніх разом із завантаженим «*Арго*» знову піднявся у височінь. Джалді, Сара, Бадло і Джинн, всі чотири перетворювачки у вигляді драконих летіли в строгому порядку навколо *Решама* — попереду, позаду, праворуч і ліворуч, захищаючи його від можливих нападів. Лука поглянув униз і побачив під собою Річку Часу, що текла десь здалека, з невидимого Озера Мудрости, що в Серці Серця (воно було надто далеко, аби його побачити), і Річка та впадала, а тоді витікала з величезного Круга Круглого Моря, на дні якого, як він добре знав, спав велетенський Черв'як-Дноїдець, що згортався навколо Круга у кільце так, що голова могла потроху гризти хвіст. Поза межами Круга під летючим килимом розкинулися території Нечемних богів, у котрих уже ніхто не вірив, хіба що в старовинних оповідках.

— Вони вже не мають сили у Реальному Світі, — казав, бувало, Рашид Халіфа, сидячи на своєму м'якому кріслі з Лукою на колінах, — тож всі вони давним-давно перебувають у Світі Чарів: стародавні боги Скандинавії, боги Греції і Риму, боги Південної Америки, Шумеру і Єгипту. Саме там вони збавляють свій час, свій безкінечний, вічний час, вдаючи,

що вони все ще божественні, що їм усе ще поклоняються люди, розігруючи без кінця і краю свої старі ігри, ведучи знову і знову свої стародавні війни, при цьому намагаючись забути, що про них насправді ніхто не думає, навіть не пам'ятає їхніх імен.

— Дуже сумно, — зізнався Лука татові. — Виходить, що Чарівне Серце — це такий собі будинок для літніх людей чи, пак, давно вже забутих супергероїв.

— Дивись, тільки їм цього не кажи, — відповів Рашид Халіфа, — тому що всі вони такі пишні, такі моложаві, такі блискучі й досконалі. Святість чи колишня святість передбачає певні привілеї. А всередині Чарівного Світу вони все ще знаходять місце для застосування своєї сили. Їхні удари блискавок і чари не діють лишень у Реальному Світі.

— Не легко, мабуть, їм там ведеться, — сказав Лука, — колись їм поклонялися, їх так довго боготворили, а тоді взяли й викинули, як торішній немодний одяг.

— Особливо для божеств Ацтеків з Мексики, — промовив Рашид, напускаючи страху у свій голос. — Вони звикли до людських жертвоприношень; жерці перерізували горла живих людей, і їхня кров стікала у кам'яні кубки богів. Тепер ті незатребувані боги не мають що пити, для них нема крові. А ти чув про вурдалаків? Більшість із них — це кровожерливі, довгозубі, безсмертні боги Ацтеків. Гуйцілопочтлі! Тезкатліпока! Тлагуйзкалпантекугтлі! Макуйлкоз-какуауттлі! Ітзлаколіуткві-Іксквімілі...

— Досить, та годі вже, — благав Лука. — Не дивно, що люди перестали їм поклонятися. Видно, не могли запам'ятати їхніх імен.

— А може, через їхню нечемність, — сказав Рашид.

Лука нашорошив вуха. Думка про нечемність богів була досить дивною. Хіба боги не повинні бути зразком для людей, що поклоняються їм?

— Тільки не в Стародавні Дні, — сказав Рашид.
— Ці Давні, а тепер Безробітні боги поводитися так само погано, як і люди, ба навіть гірше, бо будучи богами, вони могли поводитися погано із значно більшим розмахом. Вони були егоїстичними, грубими, настирливими, марнославними, злісними, розбещеними, нестямними, зловтішними, ненажерливими, пожадливими, лінивими, безчесними, хитрими, дурними, і все це набуло найбільшої міри через їхню надзвичайну силу. Коли вони були пожадливими, то могли проковтнути місто, а коли були сердитими, то могли втопити світ. Коли були настирливими й втручалися в життя людей, то розбивали серця, викрадали жінок, розпочинали війни. Коли були лінивими, то хоч тисячу років, а коли жартували, то люди від їхніх жартів страждали й умирали. Іноді бог, знаючи про слабке місце іншого бога, переслідував його, як вовк здобич, а тоді вбивав.

— Може, й добре, що вони відійшли, — казав Лука, — бо завдяки їм Чарівне Серце стало незвичайним місцем.

— Більш незвичайного нема у всесвіті, — відповів Рашид.

— А як щодо богів, у яких люди все ще вірять?
— запитав Лука. — Вони також у Чарівному Серці?

— От тобі й на, — сказав Рашид Халіфа. — Вони все ще разом з нами.

Спогади про Рашида потрохи розсіялися, а Лука побачив, що він летить над фантасмагоричним краєвидом, усіяним поламаними колонами й статуями, поміж якими ходили, бігали і літали герої казок і легенд. Он там! Були дві велетенські камінні ноги без тулуба — останні відлуння Озимандія, Царя над Царями. А до них припадала велетенська бридка тварюка, схожа на Сфінкса чоловічого роду й до того ж плямиста, себто чоловік з тілом гієни та її огидним сміхом, що силою свого екстатичного сміху зносив будинки й храми, пагорби й дерева, повз які прохо-

див. А он там! Так, он там! — була справжня Сфінк-синя! Так, це була вона! Лев з Жіночою Головою! Тільки погляньте, як вона зупиняє подорожніх і хоче заговорити з ними...

— Шкода, — казала Сорая, — що вона й далі надокучає всім тією самою загадкою, хоча відповідь на неї вже знають геть усі. Їй би щось нове придумати.

Під ними ішло велетенське яйце на довгих, кольору жовтка, ногах. Пролетів крилатий єдиноріг. Чудернацьке створіння, що складалося з трьох частин — крокодила, лева й гіпопотама, прокладало свій шлях до Круглого Моря. Увагу Ведмедя привернув бог в личині собаки.

— Це Ксолотл, — попередила Сорая. — Тримайся від нього подаль. Це бог нещастя.

Собака Ведмідь був дуже розчарований.

— І чого це Нещастя ходить собакою? — скаржився він. — У Реальному Світі вірний собака — це навіть дуже велике щастя для його господаря. Не дивно, що боги нещастя відійшли в минуле.

Лука не міг не помітити занедбаного стану Чарівного Серця. Єгипетські піраміди похилилися, повалене велетенське дерево ясена з трьома коренями, що тяглися аж до неба, лежало в скандинавському секторі. Якщо он ті луки — справжні Єлисейські Поля, де назавжди поселилися душі великих героїв, то чому їхня трава така чорна?

— Розруха та й годі, — промовив Лука, а Сорая лишень сумно кивнула головою.

— Чаклунство зникає із всесвіту? — продовжила вона. — Нас більше не потребують, або так думають усі ті, що захоплюються Високим Розрізненням Екрана, але мають занижені очікування. Одного дня ви прокинетесь, а нас не буде, і тоді ви побачите, як це жити без думки про Чари. Час не стоїть на місці, і тут ми безсилі. А чи не хотів би ти, — промовила вона, трохи повеселівши, — побачити Бій Красунь? Думаю, саме час.

Килим почав спускатися до великого павільйону з сімома золотими куполами у формі цибулин, що виблискували у вранішніх сонячних променях.

— Нам би краще не потрапляти на очі цих богів і богинь, — запропонував Лука. — Навіщо їм знати, що ми тут. Як не крути, ми все ж таки злодії.

— Вони вас не бачать, — відповіла Сорая, — Вони — сліпі для Реального Світу. Ви не існуєте для них, так само як вони не існують для вас. Ви можете підійти до будь-кого з богів і богинь, голосно крикнути їм у вухо й навіть смикнути їх за носа, а вони нічого не чутимуть або їм здаватиметься, що їх укусила муха. На своїх найближчих сусідів, ну, таких як я, вони не звертають уваги. Ми не є частиною їхніх історій, тож вони просто на нас не зважають.

«Якесь місто привидів, — думав Лука, — а всемогутні колись боги — це сновиди чи якісь власні відлуння. Якийсь міфічний тематичний парк під назвою Країна Богів, де нема відвідувачів, а ми прийшли, щоб поцупити їхню найціннішу річ». До Сораї ж він промовив:

— Якщо вони нас не бачать, то чи не легше нам буде викрасти Вогонь Життя? Тоді треба поквапитися і зробити це якнайшвидше?

— У Серці Серця, яке, до слова, розташоване у Круглому Морі, де Озеро Мудрости купається у Вічному Світанку, — промовила Сорая, — справи стоять цілком інакше. Там нема цих недоумкуватих богів, що ходять як сновиди. Там — Країна Аалімів, Трьох Дзьо, які наглядають за всім Часом. Вони є Безпосередніми Хранителями Вогню, і вони не пропустять нікого й нічого.

— Три Дзьо? — запитав Лука.

— Дзьо-Гуа, Дзьо-Гай і Дзьо-Айга, — відповіла Сорая, а тоді перейшла на шепіт. — Що Було, Що Є і Що Буде. Минуле, Теперішнє і Майбутнє. Володарі Всіх Знань. Ааліми: Трійця Часу.

Золоті бані у вигляді цибулин уже були під ними, проте Лука думав лишень про Вогонь Життя.

— Тоді як нам обійти тих Дзьо? — прошепотів він, і вона розвела руками, стенаючи плечима й сумно усміхаючись.

— Ти ж бо знав від самого початку, — промовила вона, що цього ще ніхто й ніколи не робив. Але я маю одного знайомого, що завжди тут ховається; він, може, й допоміг би. Він дуже обережний, але тут його найлегше знайти. Дуже любить Бій Красунь.

Вона приземлила летючий килим за хащами рододендрону, досить високими, аби заховати «*Арго*».

— Тут мало хто підходить до рододендрону, — сказала вона Луці, — всі думають, що він отруйний. Якби поблизу були якісь Єті, вони б його вмиють об'їли, авжеж, але це не якась тобі мерзенна країна Снігової Людини, тому для «*Арго*» — це надійний прихисток.

Вона згорнула килим, поклала його до кишені й попрямувала до будівлі з куполами у вигляді цибулин. Чотири перетворювачки стали залізними свинями й, гучно дзенькаючи, подріботили поряд із Сорасю, Ніхтотатом, Лукою, Птахами Пам'яті, собакою Ведмедем і ведмедем Собакою до Павільйону Боїв, звідки долинали гучні розгнівані голоси — голоси богинь, що билися.

— Що за безглуздя! — сказала Сорая. — Вони б'ються за титул найвродливішої, ніби це має якесь значення. Богині краси — просто нестерпні. Їм лестили тисячоліттями, їх пестили тисячоліттями, жертвували заради них своїм життям смертні й безсмертні, а в результаті ти просто не віриш у те, що саме вони мають на це право. Вони хочуть володіти всім найкращим, а якщо найкраще має хтось інший, тоді що? Вони переконані, що саме вони заслуговують найкращого більше, ніж хтось інший, буде це самоцвіт, чоловік чи палац. Але тепер вони на звалищі власної слави, їх уже ніхто не обожнює, чоловіки

більше не вмирають через любов до них, тож їм нічого не залишається, як битися одна з одною за корону, за безглуздий титул *найвродливішої з усіх*.

«Але ж це ти найвродливіша з усіх, — хотілося сказати Луці. — Подивись, як розвивається твоє руде волосся, а які гарні твої очі, твоє обличчя; воно подобається мені, навіть коли ти ображаєш людей, і не дуже подобається, коли ти сумуєш». На жаль, він був надто соромливий, аби сказати ці бентежні слова вголос; до того ж почали лунати схвальні вигуки — все гучніші й гучніші, так що вона все одно б нічого не почула.

Натовп у павільйоні складався з фантастичних героїв казок і легенд, які ще кілька днів тому могли би приголомшити Луку, але тепер уже не здавалися йому надто дивними. «Он там фавни з рогами, цап'ячими вухами й цап'ячими копитами, а он там горді кентаври тупають ногами, — думав він і дивувався, наскільки він звик до Чарівного Світу. — Чоловіки з крилами, це що, *ангели*? Ангели дивляться, як б'ються жінки? Тут щось не так. Мабуть, вболівальники — це нижчі верстви різних угруповань богів, себто слуги богів, діти богів, тваринки богів, яким захотілося вранішньої розваги.

От уже й перша богиня вилетіла зі змагання. Вона пронеслася догори ногами попри голову Луки з несамовитими криками, перетворившись з блідої напудреної красуні на кшталт гейші в огидну довгозубу каргу, а тоді знову стала гейшею. Вона розтрощила двостулкові двері, аж загуло за нею.

— Здається, це була японська *расецу* Кішімоджін, — сказав Ніхтоато з виглядом знавця боїв богинь (бої богинь вочевидь поліпшили йому настрої). — *Расецу* — більше демон, ніж богиня. Бачили, як вона перевтілювалася? Її щось недолюблюють у товаристві, тому вона завжди перша претендентка на виліт.

Лука якийсь час ще чув голос Кішімоджін, що від-

далялася від павільйону і своїм тонесеньким голоском проклинала геть усе і вся:

— *А щоб ваші голови порозколювалися на сім частин, як квіти васильків.*

— Це так зване прокляття Арджаки, — пояснив Ніхтотато зі знанням справи. — Просто страхітливе в Реальному Світі, але до зворушення недієве проти цих грізних жінок.

Лука бачив дуже мало з того, що відбувалося на майданчику, проте не хотів просити когось із приятелів підняти його вище. Він бачив, як над головами натовпу літали блискавки й під гучні вибухи освітлювали павільйон. Він бачив хмари метеликів і зграї птахів, які, мабуть, також чубилися між собою.

— Тут у кутку майданчика йде запекла боротьба між місячною богинею стародавніх шумерів Мілітою та ацтекською королевою-вампіром Ксочікветзалою, — коментував Ніхтотато. — Їм обом не подобається, що їх супроводжують метелики й пташки, ну, богині краси є богинями краси, завжди хочуть бути унікальними! Тому вони нападають одна на одну без попереджень, до речі, як і їхні крилаті друзі. Зазвичай панночки вибивають одна одну з боротьби й залишають майданчик для більш управних.

Ось вивели з ладу римську богиню кохання Венеру, тож пішла вона з зали, похитуючись і весь час прикладаючи відірвані руки.

— Римляни тут не у великій пошані і мають низький рейтинг у Чарівному Серці, — перекрикував шум Ніхтотато. — По-перше, вони безхатки. Їхні послідовники ніколи не кличуть їх на Олімп чи Валгаллу, а тому вони тиняються околицями, наче якісь волоцюги. До того ж усі знають, що римлянки — це імітація греків, а кому хочеться дивитися другосортний рімейк, коли можна безкоштовно подивитися на оригінал?

Лука ж кричав, що й не думав про існування в них якоїсь божественної ієрархії.

— Хто очолює рейтинг? — заволав він. — Хто з екс-богів — Топ-Боги?

— Гаразд, я розкажу тобі, хто з них найкрутіший, — кричав Ніхтотато. — Безперечно єгиптянки. У битвах найчастіше перемагає їхня дівчина Гаттор.

Однак цього разу саме грецька кіпріотка Афродіта була останньою богинею, що втрималася на ногах. Коли вавилонська Іштар і королева валькірій Фрея так віддухопелили одна одну, що обидві зомліли в ринзі для боротьби в намулі, фаворитка букмекерів корововуха Гатгар (така ж перевертень-перетворювачка, як Джалді та її сестри, але значно вправніша, бо могла перетворитися навіть на хмару чи камінь) припустилася помилки, лишень на мить перекинувшись на фігове дерево, яке Афродіта взяла та й заламала. Тому Афродіта, зрештою, підійшла до великого Дзеркала, яке було Останнім Арбітром з питань Краси, і поставила широко відоме запитання: «*Дзеркало, Дзеркало на Стіні...*» ну і так далі. І саме Афродіта одержала від Дзеркала підтвердження «Так, ти найвродливіша», ну, як це у них і заведено.

— Що ж, — сказав Ніхтотато, — непогано розім'ялися, а завтра все почнеться заново. Їм тут нема що робити. Вони ж не можуть сидіти вдома й дивитися телевизор або ж займатися спортом у спортзалі.

Тим часом Афродіта пройшла крізь натовп граційно, але дещо механічно, наче робот, махаючи рукою. В якусь мить вона була за кілька кроків від Луки, і на її очах, що дивилися у безкінечність, він чітко розгледів щось схоже на плівку. «Ось чому вона не бачить нікого з Реального Світу, — подумалося йому. — Її очі спрямовані в себе».

Він оглянувся в пошуках Сораї, проте вона кудись запропастилася.

— Мабуть, стало нецікаво, — сказав Ніхтотато. — Знайдемо вже надворі.

Коли входили виходили з Павільйону Боїу, він показав Луці ще кількох незвичайних глядачів. Ассирій-

ський Гумбаба був геть голим кістлявим велетом з рогатою головою і лев'ячими лапами. За хвіст йому правила жива гадюка з маленьким роздвоєним язичком.

— Так це ж бо його прутень, — зауважив Лука із задоволенням. — Гадюка-прутень. Я ще такого не бачив. А одразу за цим чудернацьким видовищем стояла група середньоазійських Борамезів, схожих на ягнят, ноги яких були зроблені з двох різновидів довгого м'ясистого коріння — коріння солодкої картоплі і пастернаку. «Відбивні з ягнят і два овочі, — подумав Лука. — Гаму-гаму! З них була б дуже смачна й поживна страва. В натовпі також можна було побачити триголових тролів і дуже багато розчарованих валькірій, які сподівалися, що саме їхня діва Фрея підніметься на вершину рейтингу.

— Ні-чо-го, — казали вони одна одній своїм мелодійним, флегматичним, добродушним нордичним голосом. — *Зав-тра бу-де та-кож день.*

Сорая чекала на краю чагарнику рододендрону з невинним виглядом, що було дуже дивним як на неї, і Лука одразу здогадався: вона щось затіяла.

— У чому річ? — почав було він, але потім змінив тактику. — Гаразд, — продовжував Лука. — Але ми втрачаємо час. Треба рухатися.

— Колись давним-давно було собі індіанське плем'я Караоке. Вони не мали вогню, весь час сумували, їм було холодно, і вони не співали пісень.

— Мені не до казок, — сказав Лука, проте Сорая не зважала на нього й продовжувала: — Вогонь видобуло добродушне створіння на ймення Екоарак, — не вгавала вона, і Луці довелося визнати, що той замріяний, музичний голос був таки прегарний, такий самий, як у його мами, що заспокоював і голубив, — але воно захвало той вогонь у музикальній скриньці й передало її на збереження двом відьмам, наказавши в жодному разі не віддавати його людям з Караоке...

— Сподіваюся, ти щось маєш на думці, — перебив її Лука дещо грубувато, проте Образцеса лишень усміхнулася, так як це вона любила, по-видрівському. — Койот⁵ вирішив викрасти той Вогонь, — сказала вона. Собака Ведмідь повеселів:

— Це оповідь про героїчного собаку прерій? — запитав він обнадійливо. Проте Сорая на нього не зважала.

— Він узяв з собою Лева, Великого Ведмедя, Мале-го Ведмедя, Вовка, Білку й Жабу. Розташувалися вони між наметом відьми та селом племені Караоке й чекали. Койот сказав одному індіанцеві з племені Караоке напасти на намет відьом. Коли той так і вчинив, відьми вибігли з мітлами й погналися за нападником. Койот зайшов усередину, відкрив носом скриньку, вхопив жаринку й побіг. Коли відьми побачили його з вогнем, то забули про індіанця й погналися вже за Койотом. Він біг, як вітер, а коли втомився, то передав запалену скалку Левові, який добіг до Великого Ведмедя, а той до Мале-го Ведмедя і так далі. Нарешті Жаба проковтнула вогонь і пірнула в річку, а Відьми не змогли за нею пірнути під воду, тому Жаба спокійно виплигнула на другий берег річка й виплюнула Вогонь на сухий хмиз у селищі племені Караоке, вогонь розгорівся, затріщав хмиз, полум'я піднялося високо до неба — і всі зраділи. Невдовзі повернувся індіанець, який заліз у намет відьом (коли вони ганялися за Койотом) і викрав уже музичну скриньку, тож відтоді в селищі племені Караоке було тепло і всі співали пісень, а чарівна музична скринька не переставала грати популярних пісень.

— Гаразд... Д... Д, — сказав Лука із сумнівом, — дуже гарна оповідка, але...

З-за кущів рододендрону вийшов Койот, набундючений, наче той герой вестерну, готовий до всякої несподіванки.

⁵ Койот — у легендах багатьох індіанських племен хитрун, ошуканець, а також герой і творець.

— *Buenas dias, малий,* — сказав він розв'язано. — *Моя добра знайома, ну, Образцеса, сказала, що тут комусь потрібна допомога. Здається, ти хочеш попросити про щось дуже серйозне,* — він хмикнув упевнено, але якось трохи пришепелувато. — *Послухай, Викрадачу Вогню. Ніхто ліпше від мене не розбирається в цій справі, ну, може, ще один хлопець, гарний хлопець був, але після того, що тут з ним сталося, він уже не зможе. Він не зможе допомогти. Наївся страху.*

— І що сталося? — запитав Лука, хоч насправді йому було байдуже.

— *Прикували його,* — сказав Койот навпростець. — *Прикували його до скелі. Si, secor. Viggали його на поталу безжалісного Орла. Той орел цілими днями дзьобав йому печінку, а тоді та печінка за ніч у якийсь спосіб завдяки З-Дзьо знову відростала, а той Орел знову прилітав і знову дзьобав печінку, і так він міг чавкати ту печінку аж до кінця віку. Розповідати далі?*

— Ні, дякую, — промовив Лука, думаючи вже не вперше, що це завдання йому геть не до шмиги. Проте голос його пролунав значно впевненіше, ніж він себе počував. — Також, — продовжував він, — правду кажучи, я маю недобрі передчуття. Мені весь час кажуть, що Вогонь не викрадали ще жодного разу за всю історію Світу Чарів. І тепер ти стверджуєш, буцім ти, Койоте, його вже викрадав, й очевидно, цей твій друг, про якого ти розповідав, також викрадав. То де ж правда? Може, мені брехали, а викрадення Вогню не така вже й складна справа?

Відповіла Сорая:

— Мушу дещо пояснити. Ніхтотатові треба було це зробити на самому початку. Та й мені також. Тепер ти почуваєшся скривдженим. А правда ось яка. Світ Чарів набирив різних форм у різні часи й у різних місцях, і він має дуже багато різних назв. Змінювалося його розташування, його географія і його закони мірою того, як історія Реального Сві-

ту мінялася з плином віків. Справді, кілька разів і в кількох місцях раніше вдавалося Викрадачам Вогню таки втекти з Вогнем Богів. Але нікому не вдавалося цього зробити, відколи Чарівне Серце стало таким, як воно є в цьому місці й у цей час. Ось така правда. Зрештою, Ааліми — завжди поряд, а від Минулого, Теперішнього й Майбутнього неможливо втекти, правда? Однак протягом тривалого часу вони доручали управління речами тогочасним богам, таким самим колишнім богам, яких ти щойно бачив, себто неефективним менеджерам, які не завжди справлялися зі своїм завданням. Тепер же Ааліми самі взяли за управління. Все перелопатили. Вогонь Життя під надійним захистом. Три Дзьо знають все на світі, Дзьо-Гуа знає найменшу дрібницю з Минулого, Дзьо-Гай може розгледіти навіть найтоншу шпарину в Сучасному, а Дзьо-Айга може передбачати Майбутнє. Відколи вони почали опікуватися Вогнем, нікому не вдавалося його викрасти.

— Ага, — промовив Лука геть розбитий, бо дізнавшись, що Ніхтотато, Сорая та всі інші приховували від нього інформацію про успішне Викрадення Вогню, трохи було обнадіявся. Якщо Койот зміг з цим упоратися, подумав було він, то чому б йому цього не зробити. Але короткий спалах надії після пояснення Сорай згас, ніби залите водою багаття. Він покірливо обернувся до Койота:

— Яку допомогу ти можеш надати?

— *Ця прегарна пані дуже прихильно до тебе ставиться, і вона мені колись зробила послугу, —* промовив Койот, енергійно жуячи краєм рота. — *Вона каже, що в цій країні я міг би стати твоїм провідником, що я б із задоволенням зробив. Каже, що тоді може знадобитися carrera de distracciyn. Себто, відвернення уваги. Каже, аби я зібрав своїх хлопців і з їхньою допомогою відвернув від тебе увагу, коли ти спробуєш зробити нечуване. Хоче, аби я відвернув*

від тебе увагу З-Дзьо, коли ти зважишся на смертельно небезпечний крок.

Однак те, що наступної миті сказала Сорая, вмить обезнадіяло Луку.

— Я не зможу тебе туди відвезти, — сказала вона.

— До країни Аалімів. Як тільки вони побачать, що летючий килим Царя Соломона Розумного вторгся у їхній простір, як тільки вони відчують його... — і тут вона кивнула головою на Ніхтотата з виразом огиди на обличчі, — а повір, вони відчують його, тоді *таке* почнеться... Вони відчують, що пахне смаженим, і накинуться на нас з усім шаленством, а я не настільки сильна, аби з ними мірятися силами. Тому знайшла Койота. Ви з ним щось придумаете.

— Я йду з тобою, — сказав віддано собака Ведмідь.

— Я також іду, — сказав ведмідь Собака захриплим голосом старшого брата. — Кому ж треба про тебе подбати.

А от Птахи Пам'яті лишень незграбно човгали лапами з перетинками.

— Ми не дуже знаємося на такій справі, ну, на викраденні вогню, — промовила Слоно-Качка. — Ми просто багато пам'ятаємо, от і все. Ми ті, що добре пам'ятаємо. — А Слоно-Селезень додав ніяково:

— Ми завжди пам'ятатимемо про вас.

Слоно-Качка мало не спопелила його поглядом.

— Він хотів сказати, — почала вона, грубо підштовхнувши свого приятеля ліктем, — що ми разом з королівною Сорасєю чекатимемо на ваше повернення.

Слоно-Селезень прокашлявся.

— Знаєте, — сказав він, — я просто обмовився. Я хотів сказати, що ми чекатимемо на вас.

Ніхтотато присів напочіпки й подивитися Луці просто у вічі.

— Так, вона каже правду, — сказав він, сильно розсердивши Луку тим, що говорив найсерйознішим

і найдобрішим голосом Рашида Халіфі. — Я не можу піти з тобою. Туди я не можу піти.

— Але дотепер ви мені говорили щось цілком інше, — промовив Лука сердито. — Обоє ви. Як же тепер я без вас упораюся?

А от перетворювачка Джалдібадал промовила твердо:

— Ти ж маєш ще нас.

Сестри Дуринди вже повністю оклигали від крижаних мук і радо кивали головами, а вуха залізної свині аж почали брязкати об її голову.

— Ми Сердечні створіння, — сказала Бадло-Бадло, принаймні так здалося Луці, що це була Бадло-Бадло, бо після всіх їхніх перетворень він уже й не пам'ятав, хто є ким серед чотирьох сестер.

— Правильно, — промовила, може, Багут-Сара. — Три Дзьо нас не підозрюватимуть.

— Великі спасибі, — сказав Лука зі щирою вдячністю, — але може б ви перекинулися знову на драконих? Дракони, якщо справа дійде до боротьби, більше нам допоможуть, ніж металеві свині. Закінчилася чотириразова трансформація, і їхнє різне забарвлення дуже втішило Луку, бо тепер перетворювачок було легко розрізнити за кольорами: Дуринда (Джалді) була червоною драконихою, Бадло — зеленою, Сара — блакитною, а Гйара-Джинн — перетворювачка, що могла перекинутися в одинадцять створінь, себто найбільша з них, була золотою.

— Тоді вирішено, — сказав Лука, — Ведмідь, Собака, Джалді, Сара, Бадло, Джинн і я — всі семеро вирушаємо до Серця Серця.

— Називай мене Дуриндою, — сказала Дуринда. — Тепер ми — друзі. Мені завжди не подобалося моє справжнє ім'я.

Койот виплюнув рештки свого обіду й прочистив горло.

— Ти, здається, малий, декого забув? Чи ти на-вмисно хочеш мене дійняти привселюдною своє від-

мовою від моєї допомоги, хоч вона й від усієї душі? Ти тут нікого й нічого не знаєш, а я знаю тут усіх і все.

Лука насправду розгубився. Цей Койот був приятелем Образацеси, тому йому можна вірити, думав Лука, але чи його участь така вже й необхідна? Може, найкраще буде, якщо вони просто підкрадуться до потрібного місця й не відвертатимуть уваги Аалімів у жодному напрямку, навіть у неправильному?

— От скажіть мені одну річ, — промовив він, накинувшись на Ніхтотата, якого він дедалі більше починав не любити, — скільки рівнів мені потрібно ще пройти? Мій одноцифровий лічильник у правому горішньому куті показує цифру «сім»...

— «Сім» — просто чудово, — сказав Ніхтотато. Сім — дуже добре, вражаюче. Але ти не пройдеш Восьмого Рівня, допоки не викрадеш Вогню Життя.

— Давайте відверто, поки я не зроблю того, чого ніхто ніколи не робив, у крайньому разі, у форматі Чарівного Світу, — зауважив Лука сердито, — і в рамках Правил чинної Гри.

— А Дев'ятий Рівень — це найдовший і найскладніший рівень, — додав Ніхтотато, — це такий рівень, коли тобі доведеться весь час повертатися назад до Початку, а тоді вскочити у Реальний Світ і при цьому залишитися неспійманим. Ти триматимеш у руках цілий Світ Чарів, і цей же Світ Чарів, між іншим, тебе також ловитиме. Ось такий Дев'ятий Рівень.

— Красно дякую, просто чудово, — сказав Лука.

— Нема за що, — промовив Ніхтотато холодним, суворим голосом. — Я лишень хочу нагадати, що ти сам цього прагнув. Я дуже добре пам'ятаю, як ти сказав «Ходімо». А може, я помиляюся?

Ні, тато Луки такого не міг сказати. Це говорила істота, яка хотіла висмоктати татове життя. Лука ще більше, ніж раніше, почав підозрювати, що всі ці пригоди були таким собі Ніхтотатовим гаєнням часу на користь своєї темної справи. Треба *гяти*.

— Ні, — промовив Лука. — Ви не помилися.

І тут він почув гучний шум.

Дуже, дуже, дуже ГУЧНИЙ шум.

Сказати, що шум був гучний — це все одно, що назвати цунамі великою хвилею. Аби описати гучність цього шуму, подумав Лука, йому б довелося сказати, наприклад, таке: «Якби Гімалаї склалися зі звуку, а не зі скель та криги, то цей шум був би заввишки з Гору Еверест, а якщо не заввишки з Гору Еверест, тоді однозначно заввишки з один із восьми тисяч п'яти тисяч піків». Від Рашида Халіфі, який не був скелелазом, однак любив різні переліки, Лука довідався, що на Землі є чотирнадцять восьми тисячників, і, якщо починати з найвищого, вони розташовувалися в такій послідовності — Еверест, К2, Канченджанга, Лотс, Макалу, Чо-Ойу, Дгаулагірі, Манаслу, Нанга-Рабат, Аннапурна, Гашербрум І, Розмитий Максимум, Гашербрум І і чудова Ксиксабангма-Фенг. Виявляється, не так уже й легко визначитися, яке місце з чотирнадцяти найгучніших звуків посідає цей звук, думав Лука, проте однозначно він входив у трійку найгучніших. Себто десь так на рівні Канченджандги.

Звук лунав, лунав і лунав, тож Луці довелося затуляти вуха руками. У Чарівному Серці почалося справжнє стовпотворіння. Юрми бігли у всіх напрямках, ті, хто міг літати, злітали в повітря, ті, хто вмів плавати, втікали до води, вершники ж бігли до своїх коней. «Якась загальна мобілізація», — подумав Лука, а тоді враз збагнув, що це був за звук. Це був заклик братися до зброї.

— Гра змінилася, хлопче, — Койот підбіг до Луки і кричав йому просто у вухо. — *Тепер тобі не обійтися без допомоги. Такого гвалту тут не чули вже століттями. Великий Шум. Сигнал Вогняної Тривоги.*

— Мабуть, той Вогняний Жук здійняв тривогу, — одразу здогадався Лука, картаючи тепер себе за те, що забув про маленького язикатого вогника, найменшого працівника Безпеки у Світі Чарів, але, як виявилось, дуже небезпечного.

— Він крутився над плечем капітана Ааґа, а тоді зник. І чому ми не звернули на це уваги, а тепер за нашу недбалість нам скрутять карки.

Нарешті сирена Вогняної Тривоги стихла, проте істерична метушня навколо них лишень набирала сили. Сорая потягла Луку за кущі рододендрону.

— Коли лунає Вогняна Тривога, то це означає дві речі, — сказала вона. — По-перше, Ааліми знають, що хтось хоче викрасти Вогонь Життя. А по-друге, всі мешканці Чарівного Серця шукатимуть незваних гостей аж до відбою, який дадуть тільки після того, як злодія буде схоплено.

— Ти хочеш сказати, що зараз усі шукають мене? — промовив перелякано Лука. — І Ведмедя з Собакою?

Почувши це, собака з ведмедем також заховалися в кущах рододендрону. А Сорая кивнула головою.

— Так, — сказала вона, — ти маєш лишень один вихід. Тобі треба відмовитися від свого плану, сісти на *Решам*, а я полечу якомога вище і якомога швидше й постараюся доставити тебе до Відправного пункту, допоки вони вас не знайшли, бо в іншому разі, якщо вони вас упіймають, то можуть назавжди термінувати всіх вас трьох на місці, не питаючи про причини вашого перебування тут і не пояснюючи причин таких рішучих заходів. Або ж віддадуть вас під суд і проведуть довічну термінацію дещо пізніше. Ну що, Луко Халіфо, пригоди закінчилися.

Лука мовчав добру хвилю. А тоді сказав:

— Ні.

Сорая ляснула себе по лобі долонею.

— І це він мені каже! «Ні» каже він. Що ж, зухвала відповідь. Але спочатку скажи мені, що ти хочеш робити, хлопче. Ні, ні! Давай я здогадаюся! Ти хочеш помірятися силами з усіма богами й чудовиськами Чарівного Серця за підтримки собаки, ведмедя і чотирьох драконих, що становитимуть твою ударну силу, і ти збираєшся викрасти те, чого ніколи не ви-

крадали впродовж сотень років, а тоді ти дістанешся додому? Як? Я чекатиму на тебе у визначеному місці, а тоді підвезу тебе, куди скажеш, так? Авжеж, обов'язково. Ну що ж, уперед. Здається, такий план справді спрацює.

— Ти майже вгадала, — промовив Лука, — але я ще маю Койота, який допоможе відвернути від мене увагу.

— *Зажди, чіко*, — промовив Койот стривожено.
— *Зажди хвилинку. Хіба я тобі не казав, що гра змінилася? Пропозиція вже не діє.*

— Послухай, — питав Лука, — а що роблять злодії, коли звучить сигнал Вогняної Тривоги?

— *Ну, вони втікають. Цього не робили вже сотні років, а вони думають, що це їм удасться. Колись навіть того Титана... його ж схопили і прив'язали до скелі, а тоді старезний гриф почав дзьобати...*

— Ти казав, що орел.

— *А яка різниця, який був птах? Не сумнівайся, печіночку він добре дзьобав.*

— Ну що ж, — сказав Лука рішуче, — втеча не допоможе, хіба що втікати туди, де найменше нас чекають. Отже, пролунав сигнал Вогняної Тривоги, і ми втікаємо туди, де нас найменше чекають?

Лишень Ніхтотато відповів на запитання Луки.

— До Вогню Життя, — сказав він. — до Серця Серця. До небезпеки. Правильно.

— Саме туди ми й вирушаємо.

7

Вогонь Життя

Увесь Світ Чарів перебував у стані підвищеної бойової готовності. Єгипетські божества, несамовиті скорпіоно- і ягуаролюди, величезні одноокі циклопи, що пожирали людей, кентаври, що грою на сопілках принаджували подорожніх в ущелини, де потім їх збиралися ув'язнити між скелями, асирійські скарбо-німфи із щирого золота й самоцвітів, які своїми дорогоцінними тілами могли легко спокусити злодіїв і заманити їх в отруйні мотузяні тенета; летючі грифони зі смертельними кігтями, нелетючі василіски, що люто дивилися вусібіч страхітливими очима, валькірії на конях-хмарах високо в небі, мінотаври з бичачими головами, повзучі жінки-гадюки; величезні птахи Рух — ще більші, ніж той, якого Синбад Моряк приніс до гнізда — злетіли по тривозі й безперервно шугали над землею, полюючи на порушників спокою. У Круглому Морі після сигналу тривоги з води повилазили всі сирени й співали солодких пісень, віщуючи загибель зловмисникам. Неймовірно великі створіння, завбільшки з острови — кракени, зарагани й потворні скати — нерухомо лежали на морській поверхні; якби який зловмисник трохи забавився, відпочиваючи на спині однієї з таких бестій, то вона б одразу пірнула й утопила б його або, ще гірше, повернулась би до нього пащею з гострими трикутними зубами і проковтнула б його, гарненько пошматувавши. Але найбільшого жаху наганяв велетенський глибоководний Черв'як-Дноїдець, який був сліпий і тепер, піднявшись з мовчазних глибин, ревів, погрожуючи зжерти всіх негідників,

що спровокували сигнал Вогняної Тривоги і порушили його двотисячилітній сон.

Серед безладу у Світі Чарів постали у всій своїй величі боги Вогню, що стали на захист Вібгйору — Єдиного Мосту до Серця Серця — райдуги, що з'єднувала роз'єднане Море й дозволяла ступати на землю Аалімів лише привілейованим особам. Аматерасу, японська богиня сонця, також вилізла зі своєї печери, де вона вже два міленіуми сердилася на свого брата — бога бурі, і стояла тепер, тримаючи в руці чарівний меч Касанагі, а промені сонця списами вилітали з її голови назовні. Біля неї також стояло вогняне дитя Кагутсуші, що своїм вогняним народженням убило Ізанамі Божественну, себто свою матір. Також стояв Сартр з вогняним мечем, а недалеко його приятелька Сімара, також із смертоносним вогняним мечем. Ірландський Бел. Полінезійська богиня Магуйка з вогняними нігтями. І кульгавий Гефест, коваль Олімпу, зі своїм римським побратимом-двійником Вулканом. А ще Інті з племені Інків — Сонце з Людським Обличчям і кровожерливий Танатіут з племені Ацтеків — колишній Правитель П'ятого Світу, в жертву якому кожного року приносили по двадцять тисяч людей. А над ними, гей би на височезній колоні, піднісся у небо зі своєю могутньою зброєю наготові, себто сонячними дисками, сокологоловий єгипетський бог Ра й пронизливими пташиними очима шукав злодіїв, а на його плечі сидів птах Бену, така собі сіра чапля, або єгипетський фенікс. Усі ці найбільші колоси сторожили Міст із захмареними чолами й вбивчим блиском в очах.

Мешканці Чарівного Серця вільно гасали Мостом в обох напрямках, безперестанку полюючи; стало зрозумілим, що зловмисникам за таких заходів безпеки не вдасться прошигнути повз соколині очі бога Ра. Тож Луці, який сховався зі своїми приятелями в кущах рододендрону, здавалося, що чагарник рідшає і робиться дедалі менш надійною схованкою.

Серце калатало дуже швидко. Обстановка ставала вочевидь загрозливою.

— Добре, що екс-боги, — почала Сорая заспокоїливо, — застрягли у своїх минулих історіях. Думаю, Вогняний Жук, доповідаючи Аалімам, сказав: *хлопчак, собака й ведмідь*, але після сигналу Вогняної Тривоги всі почали шукати Звичайних Підозрюваних.

— А хто такі Звичайні Підозрювані? — хотів знати Лука. Він перейшов на шепіт і йому хотілося, аби Сорая також стихила свій голос.

— Ну, це колишні викрадачі Вогню за часів тих богів і в тих місцях, де ці боги колись були богами, — сказала Сорая, махнувши рукою в повітрі. — *Ти ж бо розумієш. Чи...* — засумнівалася вона, вертаючись до своєї старої манери говорити, — може, й не знаєш. Може, й тато не приділяв твоєму навчанню належної уваги. А може, він і сам не знав. — А тоді зауваживши невдоволений вираз обличчя Луки, вона пом'якшила голос і стала лагіднішою. — Алгонкинські індіанці мали Кролика для викрадення Вогню, — сказала вона, — а про Койота ти вже знаєш. Бобер і Нанабожо, що міг поставати в різних подобах, зробили те саме для інших племен. Скажімо, до невдалої спроби вдався Опосум, але Бабуся-Павук все ж таки викрала Вогонь для племені Черокі в глиняній урні, — тут Сорая зробила паузу. — Щось схоже тобі також знадобиться.

В руках вона тримала невеличкий глиняний горщик. Лука заглянув досередини. На гілках у горщику лежало півдюжини чорних картоплин.

— Це, — почала Сорая, — один із найвідоміших Горщиків з країни Видр, у ньому лежить кілька славних Картоплин з країни Видр. Як тільки Вогонь Життя торкнеться їх, вони одразу спалахнуть, а от загасити їх буде дуже нелегко. — Тут Сорая накинула шкіряний ремінець горщика Луці на шию. — На чому я зупинилася? — Якусь мить вона пригадувала,

а тоді сказала: — Ага, Мауї, для тебе Мауї-тікіткі-а-Таранґа, викрав Вогонь з нігтів богині вогню Ма-гуйки й віддав їх полінезійцям. То ж вона найбільше тепер остерігатиметься саме його. Ну й так далі.

— Але ти не сказала про Першого Крадія, — промовив Койот. — Найстарший і найбільший. Цар Па-горба. Він був для нас прикладом. Викрав вогонь для всього людства.

— Титан Прометей, — сказала Сорая, — був братом, хоч як це дивно, твого покійного приятеля капітана Ааґа. Вони між собою не ладнали. Терпіти один одного не могли. Як-не-як, але три мільйони чотириста тисяч років тому наш Старий Друзяка справді став першим Викрадачем Вогню. Але після того з ним таке сталося, що навряд чи хтось повірить у його повторну втечу з Вогнем.

— Став слабкодушним, — пригадав Лука.

— Ну, я не зовсім так казав, — промовив Койот. — Навіщо мені наговорювати на великих. Титан нікуди більше не пхає свого носа. Відколи Геркулес прикінчив того орла.

— Чи грифа? — запитав Лука.

— Чи грифа. Ну, нікого з нас у той час ще не було, аби сказати напевно, а Старий Друзяка язиком не плеще.

— Одне добре, — зашепотіла Сорая Луці на вухо, — що в метушні вам легше наблизитися до Моста, якщо бігтимете до нього й вдаватимете, ніби самих себе шукаєте.

— Вони шукатимуть мене разом зі спільниками, — промовив Койот. — Але ми розділимося. Біля мене буде напrawdę гаряче. Вони поженуться за мною. А тоді настане твоя черга діяти. — І він побіг вистрибом, нічого більше не сказавши.

Якоїсь миті Лука відчув, що нема Ніхтотата. Ще хвилю тому він тинявся біля них, слухав їх, вертів капелюхом-панамом, а тоді раз — і його ніде нема. «Хотів би дуже знати, що в нього на думці, — мір-

кував Лука. — Мені аж ніяк не подобається його зникнення». І тут йому на плече поклала руку Сорая.

— А він тобі що, так потрібен? Рушай без нього, — сказала вона. А Дуринда, червона дракониха, запропонувала свій варіант, тож Лука незабаром викинув Ніхтотата з голови.

— Колись давним-давно наша сестра Гйара-Джинн допомогла королеві Коней втекти зі Сніфельгайма, — промовила червона дракониха, киваючи на свою золоту сестру. — Авжеж. Звали того Коня Жвавий, і був він величезним білим восьминогим конем, що мав, так би мовити, по дві ноги в кожному кутку й був безпідставно ув'язнений Аалімами, так само як мої сестри, аж поки їх звільнила своїми могутніми чарами королівна Сорая. Три Дзьо вирішили, що в усьому Часі для восьминогого диво-коня нема місця. Ось так, взяли й вирішили без жодних обговорень, ніби якісь тирани; не взявши до уваги нічиїх почуттів, у тому числі й Жвавого. Так, вони бувають жорстокими, свавільними й норовистими, хоча люблять називатися Трьома Неминучими Істинами! Драконівський вогонь Джинн звільнив Жвавого, адже її подих гарячіший за мій, Бадло чи Сари, й окрім іншого її подих виявився настільки гарячим, що розтопив Вічну Кригу, а ми на таке не спроможні. За це Король Коней зробив їй розкішний подарунок, наділивши даром перевтілення на випадок нагальної потреби. Жодний з богів не наважиться переслідувати Жвавого, Короля Коней, коли він переходитиме через Вібгйор. Ми прив'яжемо кожного з вас — тебе, Луко, твого собаку й ведмедя між кожною парою його ніг, а ще одна пара ніг залишиться для тебе, королівно Сорая, ну, звісно, якщо ти захочеш...

— Ні, — відповіла сумно Сорая. — Навіть зі складеним Летючим Килимом Царя Соломона, боюся, Луко, тобі не допоможе присутність Образцеси Видр. Мене вже аж нудить від тих холодних, задушливих, каральних, неблаганних, згубних старих

Дзю; вони не мають Часу для мене. Вам буде тільки гірше, коли вони дізнаються, що я на вашому боці. Моя нога більше не ступить на землю Серця Серця. Не маю жодного бажання лежати у Сніфельгаймі на Крижаному Простирадлі. Але я чекатиму на вас і за потреби швидко доставляю вас у безпечне місце разом із вогняною Картоплею у Горщику Видр.

— Ти зробиш таке? — запитав Лука золоту дракониху. — Ти використаєш одноразове перевтілення, аби допомогти мені? Навіть не знаю, як тобі дякувати.

— Ми — боржники королівни Сораї, — промовила Гйара-Джинн. — Їй дякуй.

«Хто б міг би собі уявити, — казав про себе з жалем Лука, — що я, Лука Халіфа, маючи лишень дванадцять років, перетинатиму великий міст Вігйор, цей найрозкішніший міст у всьому Світі Чарів — міст, повністю збудований з райдуг і причесаний західним вітром, найніжнішим з усіх вітрів, що легенько зринає з уст самого Зефіра, і єдине, що я зможу бачити й відчувати, — це колючу шерсть внутрішніх стегон велетенського коня. Хто б міг подумати, що поряд походжатимуть найвидатніші дійові особи в історії Небаченого Світу — колись обожнювані, колись всемогутні божества, з якими я виростав, про яких, лежачи в ліжку, щовечора чув від тата, який міг годинами розповідати про меч Кусанагі, про ексбогів Тонатіуга, Вулкана, Сартра і Бела; а ще про птаха Бену, Верховного Ра; а тепер я не міг ні сам поглянути на них (хоча б кутиком ока), ні їм дозволити поглянути на себе. Хто б міг повірити, що я, Лука, в'їжджатиму в Сад Досконалих Парфумів, що оточує Озеро Мудрости і є місцем найприємніших запахів у всьому Бутті, і задихатимусь від кінського запаху.

Він чув звуки, яких ніколи раніше не чув: крик сокола, шипіння змії, рик лева, палахкотіння сонця, а ще воєнні погуки богів, що були поза межами уяви й

майже нестерпними. Перетворювачка Гйара-Джинн у подобі Короля Коней тихо й радісно іржала, біла вісьмома копитами (себто Король Коней тихо й радісно іржав, бив вісьмома копитами), а незвані гості, сховані між її (а наразі його) ногами, хиталися й щулилися від страху. Лука навіть не хотів думати про самопочуття Ведмедя й Собаки. Між ногами під конем уже не лишалося достатньо місця для собаки й ведмедя. Безумовно, їхній гідності було завдано шкоди, й Лука дуже переживав, що не хто інший, як він був причиною їхнього сорому. Він також наражав їх на велику небезпеку, але намагався про це не думати, бо мусив скористатися найменшою нагодою й зробити найважливішу справу.

«Я просто зловживаю їхньою любов'ю і вірністю, — думав він. — Здається, у світі взагалі нема такої речі як стовідсотково добра справа, цілковито правильна дія. Навіть ось це завдання, за яке я взявся з найкращих спонукань, вимагає «не надто добрих» рішень або ж навіть «неправильних».

Він знову собі уявив обличчя королівни Сораї і Птахів Пам'яті в час прощання з ним. Їхні погляди зволожували сльози, вони боялися втратити його назавжди. Але про це також не треба думати. Він доведе безпідставність таких побоювань. Якщо хтось чогось ніколи не робив, то це означає лишень те, що хтось колись все ж таки це зробить. *«Який я став цілеспрямований, — міркував він. — Я думаю тільки про одне. Я — стріла, що летить до цілі. Ніщо не змусить мене відхилитися від обраного курсу».*

Десь високо в небі над його головою Дуринда, Бадло і Сара летіли у своїх драконівських подобах. Вороття назад не було. Семеро осіб зі злочинним наміром у серці перетнули внутрішні межі святилища Аалімів. Під ними розпростерлася країна, сповнена всіляких див, проте часу для огляду визначних місць вони не мали. З самого дитинства, з тієї миті, коли Рашид Халіфа почав розповідати свої історії, Лука

не переставав дивуватися Потоку Слів, що падає на Землю з Моря Оповідок, розташованого на невидимому другому Місяці. Як же той потік виглядав, яким чином він лився з космосу? Як хотілося йому на все це поглянути! Звісно, потік з ревом падає в Озеро Мудрости. Проте Рашид завжди казав, що Озеро Мудрости — повсякчас спокійне і незворушне, бо Мудрість може ввібрати навіть найгучніший Водоспад Слів без найменшого збурення. На Озері — завжди світанок. Довгі бліді пальці Перших Променів Сонця спокійно спочивають на поверхні води, а срібне сонце виглядає з-за небокраю, проте не піднімається. Так захотілося Аалімам — вічно жити на Початку Часу. Лука заплющував очі, й перед ним поставало все те, про що розповідав татів голос, і тепер, коли він самовидцем перебував на місці татових оповідок, його не покидало відчуття великого розчарування через неможливість хоч би разок глянути на всі ті дива.

«А де подівся Ніхтотато? Його ніде не видно», — думав Лука, і з кожною хвилиною, що минула, в ньому росло переконання: хай би де він був, але замислив він щось недобре. «Я впевнений, що під кінець мені таки доведеться йому подивитися у вічі, — думав Лука, — і це буде нелегко, але якщо він вважає, що я віддам йому тата просто так, то він глибоко помиляється». А тоді ніби щось його вдарило, ніби хтось добряче штурхнув його кулаком — його пронизала найстрашніша у світі здогадка. *А чи не зник Ніхтотато тому, що Рашид Халіфа вже... вже... вже назавжди... відійшов, відійшов, бо Лука не встиг урятувати його... А чи не щезла та примара, яка забирала татову силу, тільки тому, що досягла своєї мети? Невже все, що він тепер робить — намарно?* Лука затрусився всім тілом, очі сповнилися сліз і почали нестерпно пекти, смуток стискав серце й накопився великими тремтливими хвилями.

Раптом щось сталося. Лука відчув у собі переміну. Відчув, як ним опанувала потужна сила, потужніша,

ніж його натура, якась незвичайна сила волі — дужча, ніж його власна, і вже та нова сила відмовлялася прийняти найгірше. Ні, Рашидове життя не завершилося. Такого не може бути, тому що не може бути. Воля, сильніша за власну волю Луки, відкинула таку можливість. Вона не дозволяла Луці здаватися, не дозволяла опускати руки, не дозволяла зіщулюватися перед лицем страху. Нова сила, що охопила його єство, додавала йому наснаги та відваги, так потрібних на завершальному етапі втілення його задуму. Здавалося, він сам не при собі, ніби та сила надходить звідкись збоку, проте він також знав, що це його внутрішня сила, що це його власна сила і його власна рішучість, його власна відмова визнавати програш — його власна сила волі. Оповіді Рашида Халіфі, численні казки Шаха-Казна-Що про юних героїв, що знаходили в собі додаткові сили навіть у набагато скрутніших обставинах, також готували його до випробувань.

— Ми не знаємо відповідей на складні запитання про те, хто ми такі і на що ми спроможні, — казав, бувало, Рашид, — допоки нам будуть поставлені ці запитання. Тоді й тільки тоді ми знаємо: можемо ми відповісти на них, чи ні.

А на додачу до Рашидових оповідок прикладом для Луки завжди був його старший брат Гарун, який знайшов відповідь на таке запитання колись давно, просто так на Морі Оповідок. «Як мені хочеться, аби мій брат був тут зі мною, — думав Лука, — але його нема, а його голосом говорить ведмідь Собака і намагається опікуватися мною. Я зроблю так, як зробив би він на моєму місці. Ні, я не відступлю».

«Ааліми заkostenіли у своїх поглядах і не люблять, коли хтось намагається розхитати їхній човен, — казав одного вечора Рашид Луці. — Їхні погляди на Час — стрункі і жорсткі: вчора, сьогодні, завтра, цок-цок-цок. Вони як ті роботи марширують під цо-

кіт секунд, що минають. Що Було, Дзьо-Гуа, живе в минулому; Що Є, Дзьо-Гай, просто є тепер; і Що Буде, Дзьо-Айга, належить місцю, куди ми не можемо піти. Їхній Час — це тюрма, а вони тюремники, а секунди й хвилини — це стіни тієї тюрми.

Мрії — це Аалімові вороги, тому що в мріях Закони Часу зникають. Ми знаємо (а чи ми знаємо, Луко?), що Аалімові Закони не кажуть правди про Час. Час наших почуттів не такий самий, як час годинників. Ми знаємо, що коли ми захоплені тим, що робимо, то Час летить дуже швидко, а коли нам нудно, то Час уповільнює свій плин. Ми знаємо, що в моменти великого збудження чи очікування, в момент дива Час може застигати.

Наші мрії — це справжні істини, як і наші фантазії та знання нашого серця. Ми знаємо, що Час — це Річка, не годинник, і що він може плисти в інший бік, і тоді світ стає більш відсталим, а не менш відсталим, а також Час може стрибати в протилежний бік, коли вмишть усе змінюється. Ми знаємо, що Річка Часу може петляти, вигинатися й відносити свої води назад у вчора або ж вперед у післязавтра.

Є місця на світі, де ніщо ніколи не відбувається, і Час застигає. Серед нас є й такі, що залишаються сімнадцятирічними впродовж усього свого життя, вони ніколи не старіють. А є такі, що стають жалюгідними старими шістдесятирічними чи сімдесятирічними бідолахами зі свого дня народження.

Ми знаємо, що закохані часу не помічають, а також знаємо, що Час може повторюватися і можна в одному дні застрягти на все життя.

Ми знаємо, що Час — це не тільки Він Сам, але також один із аспектів Руху й Простору. Уяви собі, що два хлопці, скажімо, ти і твій недруг Щуроїд, обоє носите годинники, що йдуть синхронно, й обидва не відстають і не поспішають. Тепер уяви, що той лінивий Щуроїд сидить на тому самому місці, скажімо, упродовж ста років, а от ти ніколи не відпочиваєш,

завжди бігаєш — до школи, назад, знову і знову, і так упродовж ста років. Укінці століття ваші годинники далі йтимуть ідеально — не поспішатимуть і не відставатимуть, але твій годинник порівняно з його годинником відставатиме на шість чи сім секунд.

Серед нас є такі, що вчаться жити лишень нинішнім днем. Для таких людей Минуле зникає, а Майбутнє втрачає смисл. Є тільки Теперішнє, а це означає, що два Ааліми — понад норму. Серед нас є також такі, що потрапили в пастку днів, що минули, в пастку пам'яті про втрачену любов або ж про будинок дитинства, або ж у пастку пам'яті про якийсь страшний злочин. Дехто з людей живе лишень заради кращого майбутнього; для таких минуле перестає існувати.

Я розповідаю людям правду про Час, кажу, що Аалімові годинники брешуть. Тож, природно, Ааліми — мої смертельні вороги, і це дуже добре, бо само собою зрозуміло, що їхнім смертельним ворогом є я».

Перетворювачка Гйара-Джинн уже не мчала галопом, перейшла на крок, потім цілком зупинилася й почала змінюватися. Велетенський восьминогий кінь зробився меншим, шерстяний покрив зник, його замінила гладка блискуча поверхня; запах коня вивітрився, а ніздрі Луки наповнилися дещо менш приємним запахом свинарника. Нарешті вісім ніг стали чотирма, тож Лука, Ведмідь і Собака зісковзнули зі своїх мотузок і гепнулися тепер уже з невеликої висоти, правда, на кам'янисту поверхню. Єдине можливе впродовж життя перетворення Гйари-Джинн на Короля Коней закінчилося, й вона знову стала олов'яною свинею. Проте Лука не звертав уваги на таку суттєву перемену, бо в цю мить він з відкритим ротом уп'ялився в те, що так прагнув побачити. Він стояв біля підніжжя широкого масиву Гори Знань, а за кілька футів від підніжжя Гори у блідо-срібних променях Світанку Дня, який

ніколи не ставав ранком, розкинулося Озеро Знань з кришталево чистою водою. Прохолодні тіні лягали на воду й ніжно голубили-погладжували її поверхню. Це була якась душевно-примарна картина, вона водночас непокоїла і була занепокоюною, а в повітрі ледь вчувалася музика — мелодійний кришталевий передрзвін — легендарна Музика Сфер, що звучала під час зародження Світу. Розповіді про Озеро та його мешканців, які Лука часто чув від Шаха-Казна-Що і знав їх напам'ять, спочатку були вражаюче точними. Під водною гладдю можна було побачити табуни маленьких риб-розумників, яскраво забарвлених вискочок і дещо сумніших глибоководних проноз. Над самою гладінню озера літали птахи-мисливці, великі з пеліканячими носами вченюги й лисі, бородаті, довгоносі гуру. В товщі води виднілися водорості з довгими вусяками, що росли на самому дні озера й називалися розсудливістю; Лука також упізнав невеликі групи островів Теоріїв з їхньою дикою, неймовірною рослинністю, густими хащами й вежами Філософіслів із слонової кістки, а ще з голими Фактами. Вдалині ж виднівся такий омріяний Лукою Потік Слів, це диво з див, величний водоспад, що обрушувався з вершин хмар і пов'язував Світ Чарів із Місяцем, де було Море Оповідок.

Вони обхитрували всіх мисливців і прибули до сумно відомого Південного Фасаду Знань без великих проблем, але тут над Лукою нависла значно складніша перешкода, ніж він собі уявляв, — Гора із суцільної скелі — рапата стіна чорного каменю, на якій не могла втриматися жодна рослина. «Якщо там не змогла прорости найменша травинка, то як мені туди видертися, — розмірковував занепокоєний Лука. — Що це за гора?»

І він знав відповідь. Це була Чарівна Гора, і вона вміла себе захистити.

— Знання — це і втіха, і мінне поле, це визволення й пастка, — казав, бувало, Рашид. — Дорога до

Знань весь час міняється й переміщується так само, як міняється і переміщується життя. Одного дня вона відкрита й доступна для всіх, а наступного вона вже перекрита й під охороною. Дехто з людей сходить на неї легко, ніби на порослий травою пагорб у парку. А для інших — це неприступна Стіна.

Лука почухав потилицю, як це любив робити тато. «Думаю, що я — один з тих інших, бо гора нітрохи не схожа на порослий травою пагорб у парку». Якщо називати речі своїми іменами, то на таку Гору без спеціального спорядження й належної підготовки не видерешся, а Лука не мав ні першого, ні другого. А десь вище над ним, на вершині того камінного світу у храмі палахкотів Вогонь Життя, але підказки щодо розташування потрібної печери не було в кого запитати. Його головні радники залишилися позаду. Королівна Сорая з країни Видр не наважилася переходити Райдужного Моста, а ще менш надійний (але страшенно поінформований) Ніхтотато, вочевидь, вирішив (*хай би під яким там приводом!*) припинити надавати допомогу Луці.

— Мені хочеться нагадати, — почувся м'який голос Дуринди, — що ти все маєш, а я на цьому наголошую, ще й *крилату* підтримку.

Дуринда, Бадло й Сара вже були в драконівських подобах, а Джинн незабаром також драконізувалася.

— Чотири драконихи допоможуть швидко дістатися Храму Вогню, — промовила Дуринда, — якщо тільки хтось із чотирьох швидких драконих знають, де той Храм шукати.

— Лишень приблизно, — скромно промовила Бадло.

— Думаю, що знаю, — сказала Сара, і це прозвучало ще менш переконливо.

— У будь-якому разі, — доречно зауважила Джинн, — поки ми ще не вирушили, натисни... *теє*.

Тим — виявилася срібна куляста ручка у камінній стіні Південного Фасаду.

— Вона дуже схожа на кнопку збереження, — промовив Лука, — але чому вона срібна, а не золота?

— Золота кнопка — в Храмі, — сказала Дуринда. — Принаймні ти збережеш уже пройдене. І будь обережний. Відтепер кожна помилка вартуватиме тобі сотню життів.

«От і маєш, — подумав Лука, натискуючи на срібну кнопку. — У мене майже не залишилося права на помилку. Із чотирмастами шістдесятьма п'ятьма життями можна щонайбільше дозволити собі чотири помилки». Хоч Дуринда і запропонувала доставку до цілі повітрям, що дуже люб'язно з її боку і до того ж досить практично, проте Лука пам'ятав татові слова про Гору Знань.

— Якщо хочеш досягти вершини тієї Гори і знайти там Вогонь Життя, то останній відрізок шляху мусиш підійматися без сторонньої допомоги. Висоти Знань підкоряються тим, хто має на них право. Мусиш добряче попрацювати. Ти не зможеш піднятися на Вершину обманним шляхом. — А потім він ще казав якісь дуже важливі речі, але *що саме*, Лука не міг пригадати.

— Біда в тому, — думав він, — що коли тобі кажуть щось важливе, ти завжди зморений і засинаєш.

— Дуже тобі дякую, — сказав Лука Дурельосі, — думаю, мені самому треба розгадати цю загадку й самому туди дістатися. Я був би неправий, якби полетів на твоїй спині.

Не знати чому, але вислів *«я був би неправий»* наче застряг у його голові. Ті слова весь час крутилися в нього на думці, знову і знову, ніби програвалися на сильно подряпаній платівці чи ввійшли у штопор. *Я був би неправий. Я був би неправий. Що таке «я був би неправий»?* Авжеж, *«було би помилкою»*, саме так зазвичай кажуть, але також може бути...

— Лівий, — промовив він уголос. — Ось відповідь. Я йшов праворуч, і потрапив у Світ Чарів. Тепер, якби пішов ліворуч, то знайшов би потрібну дорогу.

Лука пригадав дражливі застереження брата Гаруна, який наразі був дуже-дуже далеко. *Дивись, не звертай на стежку ліворуч. Ось що казав Гарун. «Але мені не подобається, коли мене дражнять, — нагадав собі Лука, — тому, може й, слід робити все навпаки. Так! Я все ж таки не робитиму, як радив брат, бо правомислячі люди на знають, що таке ліворуч, а ця прихована стежка — саме та стежка, що приведе мене до мети».*

Зрештою, його мама Сорая стала б на його бік. *«Можливо, все ти маєш робити навпаки, так як ти кажеш, і ліворуч — це правильно, і ми, може, й помиляємося, коли кажемо тобі йти праворуч».* Ось що вона казала, й цього йому було більше ніж достатньо.

— Я йду з тобою, — промовив віддано собака Ведмідь.

— Я також, — промовив ведмідь Собака, але з меншим ентузіазмом.

І тут Лука пригадав важливу частину із того, що казав йому Рашид Халіфа про Гору.

— Для того, щоб піднятися на Гору Знань, потрібно знати, хто ти є. — Тоді сонний Лука, а це було дуже давно і в дуже далекому домашньому ліжку, не до кінця збагнув ці слова.

— А хіба не всі знають це? — запитав він. — Ну, я — це я, правильно? Ти — це ти?

Рашид погладив його по голові, що завжди заспокоювало й від чого дуже хилило на сон.

— Люди думають, що вони є тими, ким насправді вони не є, — сказав він. — Вони думають, що вони талановиті, коли вони бездарі; думають, що вони сильні, коли вони просто забіяки; думають, що вони добрі, коли насправді вони злюки. Люди весь час обдурюються й не знають, що вони дурні.

— Ну, я — це все ж таки я; інакше не може бути, — сказав Лука і заснув.

- Он він! Краде вогонь! Утікає!
- Це ж бо Койот! З жаринкою в зубах!
- Дивись! От як вивертається, хитрує!
- Лови! Та ж вони його не спіймають! Лови Койота!
- Він як блискавка!
- Лови злодія! Він з Вогнем!

Лука вийшов зі своїх марень і побачив, як Койот з вогнем у роті на якусь мить вигулькнув з тіні біля підніжжя Гори Знань, завернув до віддаленого боку Гори і тоді помчав значно швидше, ніж, на думку Луки, койоти могли бігати. От він уже біг по кам'янистому ґрунті в протилежному від Райдужного Мосту напрямку, заманюючи своїх переслідувачів за Озеро у Дику Пустелю — подалі від можливого маршруту втечі Луки. Це була напівпустеля, більше відома як Пустеля Часу, з великими ділянками засушливих земель, якими дуже давно пронісся вірулентний спалах Ледащобур'яну. Бур'ян, раніше невідомий у Світі Чарів, поширювався дуже швидко, спочатку заглушив і знищив усе рослинне життя, за винятком кількох стійких кактусів, а тоді дивовижним чином самознищився, наче не знав, що із собою робити, і не мав бажання про це дізнатися. Він байдуже лежав на землі, аж поки не зів'яв остаточно, залишивши пустелю, всіяну черепами давно мертвих створінь. З-під каміння виповзали змії, в небі кружляли орли-кані, а відомо ж, що боги, які звикли до розкоші та достатку, не любили заходити в зону, де, за словами Рашида Халіфи, повітря рухалося повільно, безцільно дув бриз, викликаючи лінь, сонливість і недбалість. Наважилися наздоганяти Койота в Пустелі лишень кілька піднятих по тривозі божеств, тож лови звіра виявилися довгими, непевними й нецільсьпрямованими. Койот, здавалося, мав імунітет до різної летаргії в повітрі. «Дика Пустеля — це його природне середовище, — подумав Лука, — тож ті

боги ще за ним попобігають». Почалася естафета з відвернення уваги. По Койотових слідах з певним інтервалом побігли Лев, Великий Ведмідь, Малий Ведмідь, Вовк, Білка і Жаба. «Чи вплине Пустеля Часу на них, — питав сам себе Лука, — а чи Койот, може, винайшов якусь протиотруту?» Тепер це мало велике значення. Адже розпочалася естафета з відвернення уваги.

Тут Лука почув у своїй голові Койотів голос: *«Поштовхову ногу вперед і біжи собі на славу»*. Всі, хто був біля нього, захвилювалися — і драконихи, і собака, що гавкав, і ведмідь, що ревів, а Дуринда казала:

— Тепер або ніколи, хлопче. Якщо не знайдеш дороги ліворуч, то ми перевеземо тебе повітрям, а там уже сам шукай щастя. Вперед! Настала мить істини!

— А хто ті страховиська, що ганяються за Койотом? — запитав Лука.

— Якщо не поквапишся, — Дуринда панічно прокашляла горло, — то дуже скоро вони поженуться за тобою. Сатурн бігає швидко, а він лютий і навіжений, ніби смертний. Між іншим, він їсть дітей. Зі своїми вже розправився. А той бородатий зі змією навколо шиї — це Зурван, перський бог часу, і раджу тобі не наближатися до тієї кусючої змії! А он там Дагда, он той ірландський здоровань з величезною палицею! І ще Ксюгтегтлі, хоч зазвичай він бродить лишень уночі. І навіть Лінг-пао Тьєн-тсун — для цього випадку вони забрали його з Серпанкової бібліотеки. Дивись, з яким завзяттям вони ловлять Злодія, коли ж побачать, що у пащі Койота звичайний вогонь, а не Вогонь Життя, то зрозуміють, що їх обдурюють, і з подвійною люттю поженуться за справжнім Викрадачем Вогню. Якщо знаєш, як видертися на Гору без сторонньої допомоги, тоді — вперед.

Однак вирішити щось робити й робити щось — це дві великі різниці, і це Лука зрозумів дуже швидко. Він насправду не знав, як йому спіткнутися на ліву ногу, аби перенестися у Зворотний Вимір, в якому

весь світ, серед іншого Світ Чарів, трансформувався б у Планету Навиворіт, рідний дім ліворуких, варіант Планети Земля для шульг. Він намагався падати, стрибати й качатися ліворуч; він намагався перечепитися власною ногою; він просив Ведмедя й Собаку збити його з ніг ліворуч; і нарешті, заплющивши очі, він намагався відчутти, як Лівий Світ штовхає його в ліве плече так, щоб, упираючись, він упав ліворуч. Ніщо не допомогло. Численні падіння мали своїм наслідком синяки на плечі та стегні і побиту й подряпану ліву ногу.

— Це поза межами мого розуміння, — зізнався він майже у повному відчаї.

— Щодо Ліворукої Стежки, — сказала м'яко Дуринда, — тобі просто треба повірити, що вона — саме там.

Цієї миті тріумфально вибухнув сигнал Вогняної Тривоги й оголосив про захоплення Крадія Вогню, а тоді, пролунавши двічі, — про відновлення пошуку. Дуринда зірвалася з місця, щойно почула перший сигнал, а як повернулася, то розповіла, що коли вогонь перейшов від Койота до Лева, а тоді далі по естафетному ланцюжку аж до Жаби, то відважна амфібія проковтнула його й пірнула у Кругле Море, після чого розлючений Черв'як-Дноїдець одним жадібним махом, проковтнувши жабу, припинив *carrega de distracciyn*. Чотири секунди потому Черв'як-Дноїдець виплюнув укриту слиною Жабу й заревів на все горло, оголошуючи всьому Світові Чарів, що викрадення Вогню було Звичайним Шахрайством.

— Вони йдуть сюди, — ніяк не могла відсапатися Дуринда, — злі як чорти, і якщо не хочеш летіти з нами, то хоч утікай. Біжи чимдуж.

«Так, здається, треба втікати, — подумав Лука. — Зрештою, я також біг і того разу, коли спіткнувся вперше і зробив чарівний крок праворуч». Однак закони механіки Чарівного Світу дуже непрості; звичайну фізику не назвеш легкою. А що казав з цього

приводе Рашид? «Час — це не тільки Він Сам, але також один із аспектів Руху і Простору». Ось у чому річ, хіба ні? «Отже, це означає... — розмірковував Лука, — якщо на Ч впливає Р і П, тоді, ага... звідси випливає — хіба не так? — звідси випливає, що П, себто Простір, включаючи Простір між Праворуким і Ліворуким Виміром, повинен..., мабуть, так... бути аспектом Ч і Р, тобто Часу і Руху. Або ж, як це сказати, різниця полягає в тому, скільки тобі потрібно часу для твого руху, або ж, іншими словами, як швидко ти біжиш.

Задрижала земля.

— Це землетрус? — запитав Лука.

— Ні, — відповіла сумно Дурінда. — Значно гірше, ніж землетрус. Це кілька сотень розлючених богів рухаються з величезною швидкістю. Чотирьом драконшам такої юрби не зупинити.

Ведмідь Собака з несподіваною рішучістю зробив крок уперед.

— Іди! — сказав він Луці. — Іди вже. Ноги в руки — і пішов, *bhag jao*, вшивайся. Встав і пішов. Ми з ведмедем на якийсь час їх затримаємо.

— Як? — насмішувато запитала Дурінда.

— Покажемо їм те, що найкраще вміємо, — сказав ведмідь Собака. — Ти готовий, Ведмедю?

— Готовий, — сказав собака Ведмідь.

Часу на дискусії не було. Він повернувся ліворуч, нахилив ліве плече донизу, зробив лівою ногою крок уперед і так зірвався з місця, наче від цього залежало все його життя. Правду кажучи, саме від цього й залежало його життя.

Він біг не озираючись. Чув позаду себе гул, дедалі гучніший; гул наближався, відтак зробився оглушливим, наче звук від тисячі реактивних двигунів, що ревли біля його барабанних перетинок; відчув, як захиталася, ніби охоплена нестримним жахом, під ногами земля, яка, до речі, вже й так тремтіла; побачив, як над головою стемніло небо, а крізь хмари

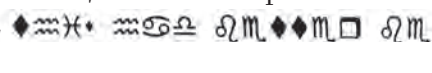
почали бити сліпучо-білі блискавки. «Гаразд, ці боги — великі мастаки на всілякі видовища, — підбадьорював себе він, аби не занепасти духом, — але треба пам'ятати, що вони — ніякі не боги. Вони — циркові звірі або замкнені у клітку тварини в зоопарку». Але дещо менш упевнений голос шепотів йому на ліве вухо: «Так, може, воно й так, але навіть у зоопарку не треба стрибати до лев'ячого лігва». Він відігнав від себе цю думку, трохи схилив голову й побіг ще швидше. В його голові бриніла порада Дуринди. *«Щодо Ліворукої Стежки, тобі треба просто повірити, що вона — саме там»*. І раптом шум наче стих, земля більше не дрижала, йому здалося, що він не біжить, але пливе швидко-швидко, а тоді перед ним відкрилася прірва.

— За Горою Знань, — казав, бувало, Рашид Халіфа, — якщо тобі аж так уже не пощастить, ти знайдеш Бездонну Яму, відому як Безодня Часу. І тут, між іншим, риму придумати нескладно. Ти кажеш слово *час*, воно римується зі словом *спас*, а те римується зі словом *квас*. А от коли летиш ти вниз — безодню бачиш — так, так, вже не до рим тобі, юначе.

Тим часом громохке стадо екс-богів прибуло до Гори Знань і виявило там найбільших зірок Великих Вогняних Кілець уже колишнього цирку капітана Ааґа, що преспокійно собі чекали, як і личить досвідченим артистам, а тоді дуже ввічливо жестами попросили публіку сісти. Собака-співак Ведмідь і ведмідь-танцюрист Собака зайняли вихідні позиції разом з бек-вокалом із перетворювачок — квартету величезних металевих свиней. Група мала настільки незвичайний вигляд, що колишні божества зупинилися як укопані. Верховний бог Ра підніс руку, і в лавах усіх колишніх богів — єгипетських, асирійських, скандинавських, грецьких, римських, ацтекських, інкських та всіх інших — запанувала тиша, хоч іще лунали поодинокі верески, суперечки та прокльони.

Циклопи випадково штуркнули один одного в око, вогняні мечі богів вогню підсмалили волосся самоцвітних німф, а василіск якось нехотячи витріщився на грифона й перетворив його на камінь. Найбільше чулося нарікань від богинь краси, себто Афродіти, корововухої Гаттор і всіх решта. Виявилося, що надприродні істоти найнижчого рангу, скориставшись своїм перебуванням у натовпі безсмертних, почали мацати зади красунь ніби-ненароком-але-навмисно. Так само мінотаври наступали на ноги красунь. А красуні *нітрохи* не оцінили божеств з головами гадюк з конкуруючих міфологічних традицій, які норовили зазирнути їм під тоги. Будь ласка, пропустіть, вимагали вони, майте хоч трохи поваги. Все, тс-тс-тс, затихніть. Он стоять артисти, вже готові розпочати.

— , сказав Ра, .

— Що це *take*? — запитав собака Ведмідь.

— Він розмовляє ієрогліфами, — пояснила Дуринда, — і він каже «Гаразд, можна починати».

— Починай танцювати, — прошепотів собака Ведмідь ведмедеві Собаці. — І танцюй так, як ти ще ніколи не танцював.

— А ти співай, — рикав ведмідь Собака до собаки Ведмедя, — співай так, наче на кону твоє життя.

— Фактично, так воно і є, — хором відповіли Дуринда, Сара, Бадло і Джинн.

— Між іншим, наше також, — додала Дуринда. — Ну все, ні пуху ні пера.

Тож ведмідь Собака почав танцювати, спочатку ледь човгаючи ногами, тоді став відбивати ритмічну чечітку, а тоді африканський танець «гумового чобота», після чого так розпалився, що втяв бродвей-стайл і нарешті цвях програми — запальну карибську джубу. Публіка наче збожеволіла. Вона наслідувала кожен його рух; коли тупала його нога, то тупали ноги екс-богів; коли плескали його руки, так само плескали руки забутих богів; а коли він закружляв у

джубі, то виявилось, релікти можуть ще присісти в бугі-вугі! Верховний бог Ра плескав разом з іншими:

— ,☆□◆ ○☞&ℳ ○☞ □☞◆◆ ◆☞◆ ◆□
 ♫ℳ◆ ◆□ ☞■☞ ☞☞■ℳℳ☞, — заревів він, а
 Гйара-Джинн перебрала: «Ти змусив мої штани за-
 хотіти піти до танцю».

Ведмідь Собака захитав здивовано головою.

— Але ж він не має штанів, — зауважив ведмідь Собака.

— Лишень невелика пов'язка на стегнах, яка не дуже щось і прикриває, — погодився собака Ведмідь, — але давай не переч.

— Тепер твоя черга, — сказав ведмідь Собака собаці Ведмедю, — давай трохи плоских лестошів. Немало часу сплило, відколи хтось поклонявся цим стариганам як годиться. — Відтак він прочистив горло й вибухнув мелодійним завиванням, проспівавши низку найсолодших для богів Вавилону, Єгипту, Скандинавії, Греції та Риму од-імпрровізацій на тему таких дещо легковажних пісеньок, як «Коли я мріяв про Іштар», «Ця прегарна Фрей⁶», «Многая літа Мемфісу на Нілі», ну і так далі. Виставу, задається, сприймали дуже добре, а тоді він затягнув свій хіт, коли драконші перетворилися на металевих свиней і охали.

— Ви — святі, — співав собака Ведмідь, а свині всі разом: — Ох (дзень), ох (дзень), ох (дзень).

— «Мої розкішні боги,
 Воздам я вам хвалу!
 Бо справді вас люблю!
 Я вас боготворю!
 Воздам я вам хвалу,
 Я вас люблю, мої боги...»

— Ох (дзень), ох (дзень), ох (дзень).

— Мої солодкі боги...

— Ох (дзень), ох (дзень), ох (дзень).

— Мої боги...

⁶ Фрей – скандинавська богиня родючости.

Раптом спів собаки Ведмедя перебило сердите ревіння, й одразу вдарило золоте світло. Верховний бог Ра вирвався з чарів музики, піднісся високо в небо, сліпуче сяючи від люті, й кулею полетів на вершину Гори Знань. Усі решта екс-богів знялися за ним, створивши найвеличніше феєрверкове видовище у світовій історії. Собака Ведмідь мав невітшний вигляд.

— Я втратив публіку, — промовив він сумно. Ведмідь Собака заспокоював його.

— Тут твоєї вини нема. Там щось сталося, — промовив він. — Може, навіть щось приємне. Треба сподіватися, Луці вистачило часу.

Повз них промчав галопом величезний восьминогий кінь, сердито фиркаючи.

— Тепер ходімо зі мною, — сказав він, — ви — арештовані. Це був Жвавий, Кінь над усіма Кіньми, і дивився він на них не так щоб дружелюбно. — Ти й твої сестри, — звернувся він до Гйара-Джинн та інших перетворювачок, — також арештовані. Пізніше вирішимо, що з вами робити, державна зрада, хочу нагадати вам, — серйозний злочин.

Коли Лука побачив перед собою римовану Безодню Часу, він не вповільнив бігу, бо тепер він, нарешті, відчув якийсь примарний потиск на своєму лівому плечі, який свідчив, що Ліворукий Вимір був уже *справді тут, справді поряд з ним*, тож він побіг навіть швидше і на самому краю Безодні кинувся ліворуч...

... і впав у Бездонну Яму, і коли він летів крізь темінь, то розлетівся на мільйон блискучих шматочків. Коли ж отямився, лічильник показував на сто життів менше, і він знову побіг до Безодні; знову кинувся ліворуч, і знову падав у темряві, а тоді розвалювався на фрагменти.

Утретє з ним знову сталася та сама історія. Цього разу, коли блискучі шматки зібралися докупі і він

побачив, що загалом утратив три сотні життів, а в його активі залишилося лишень 165 життів, то не тямив себе від люті.

— Ну що, жалюгідний Луко Халіфо, — картав він себе, — якщо ти зайшов так далеко, але не можеш прийти до розуму, то заслуговуєш Остаточної Термінації, яка спіткає тебе вже з хвилину на хвилину.

Тут його стежку біля самого краю Безодні справа наліво перетнула білка й зникла в повітрі. «О господи, — подумав Лука, — я навіть не знав, що є ліворукі чи то пак лівоногі білки, але якщо такі є, то це була одна з них, тому можна лишень диву датися, як легко, без зайвих зусиль вона перестрибнула у ліворуку стежку. Очевидно, треба лишень вірити, що тобі без найменших труднощів все ж таки вдасться туди вскочити, і для цього треба мати велике бажання». І Лука, так само як білка, просто повернувся ліворуч та зробив крок і, навіть не спіткнувшись, ступив у ліворуку версію Чарівного Світу...

... в якому *Гора була цілком інакшою!* Насправді, то була навіть не Гора, а низький зелений пагорб, порослий дубами, в'язами, платанами й тополями, а ще квітучими кущами, над якими бриніли бджоли, тріпотіли крильцями колібрі та співали жайворонки; з бундючним виглядом ходили по траві пагорба, наче які принци, чубаті помаранчеві одуди, а неподалік ліворуч вилася вгору стежка, якою Лука міг легко зійти на вершину пагорба.

— Мене ніколи не покидала думка, що в Ліворучому Світі житиметься мені ліпше, ніж у Праворучому, і якщо я знайду туди дорогу, — думав щасливий Лука, — і там буде дверна ручка, то, можу закласти-ся, вона повертатиметься ліворуч. Ну що ж, здається, навіть Знання вже й не така висока Гора, якщо світ для різноманітності тут влаштований так, аби нам, шульгам, було зручніше.

Руда білка чекала його на низькому пні, лускаючи горіхи.

— Вітання від королівни Сораї, — промовила вона, поклонившись для годиться. — Мене звати Рататат. А ще таке. Її Величність Образцеса вважає, що тобі потрібна провідниця.

— Вона всюди має друзів, — захоплено вигукнув Лука.

— Ми, руді, любимо гуртуватися, — промовила Рататат, сяючи від задоволення. — А дехто з нас (що-правда, я не люблю вихвалитися) є давніми — о так! — членами Почесного загону таємних співробітників, якщо хочеш, глибоко законспіровані «сплячі» агенти, що ховаються у Засідках Видр і готові двадцять чотири години на добу сім днів на тиждень бути активованими за першою вказівкою Образцеси. Хоч я і люблю потеревенити на Теми Видр, мені здається, що ти таки поспішаєш. Отже, — не вгавала вона, помітивши, що Лука вже було відкрив рота, аби щось сказати, — давай, поки є можливість, все ж таки зійдемо на цю так звану Гору.

На гору він вибіг мало не вистрибом, настільки великою були його рішучість і радість. Спочатку він плигнув Ліворуч з Гори Труднощів на Пагорб Легкоаааааааааасті, а звідти до Вогню Життя вже палицею докинути. Невдовзі він мчатиме щодуху додому, аби всипати Вогню в татів рот, і тоді Рашид Халіфа обов'язково Прокинеться й розповідатиме нові історії, а його мати Сорая співатиме.

— Ти знаєш, — сказала Рататат, — що там є охорона.

— Охорона? — Лука зупинився як вкопаний і ледь не зойкнув, бо він уже сподівався на безперешкодний доступ у Ліворукому Вимірі, авжеж, тут не повинно бути перешкод! З нього витікало щастя, наче кров з глибокої рани.

— А ти гадав, що Вогонь Життя залишать непризволяще, еге? — запитала Рататат строго, наче повчаючи загальмованого студента.

— У цьому Чарівному Світі також є Боги Вогню?
— запитав Лука і, відчувши, що бовкнув дурницю, аж почервонів. — Ну, так, повинні бути, але, може, вони на даний момент перебувають десь в іншому місці, ну, охороняють Райдужний Міст або шукають... мене?

— Так, є Боги Вогню, — сказала Рататат, — і є Охоронці Вогню.

На сьогоднішній день, пояснила білка, завдання з охорони Вогню Життя покладено на Охоронних Духів, найпотужніших у всіх мертвих світових релігіях, ще відомих як міфи. Плямисті Цербери: грецький п'ятнадцятиголовий пес, що колись охороняв вхід до підземного царства; Анзу, шумерський демон з мордою і лапами лева та з орлиними кігтями й крилами; відрубана, але все ще жива голова скандинавського велетня Міміра, який охороняє вогонь уже так довго, що й вріс у Гору й навіть став частиною самої Гори Знань; супердракон Фанфір, завбільшки з чотирьох драконих разом узятих, але в сотню разів потужніший; а ще пильний страж Аргус, пастух із сотнею очей, який бачить геть усе й нічого не пропускає. Ось якими були ті п'ять сторожів, і кожен із них — лютіший за іншого.

— Так, — сказав Лука, сердячись на самого себе, — мені слід було цього чекати. Ти все знаєш, тоді скажи, як мені дістатися до потрібного місця?

— За допомогою підступности, — промовила Рататат. — Маєш таку? Рекомендується саме така риса. Гермес, приміром, одного разу обманув Аргуса Панопійського, підступно співаючи йому коліскових пісень, аж поки не заплющилися всі його сто очей і він не заснув. Авжеж, для того щоб украсти Вогонь Життя, тобі треба бути підступним, хитрим, пронозливим, спритним і потаємним типом. Ти не такий?

— Ні, — невтішно відповів Лука й сів на трав'яний пагорб. — Шкода, але я не такий.

Коли пролунав той голос, небо потемніло; над головою зібралися чорні грозові хмари, і в них спалахували блискавки.

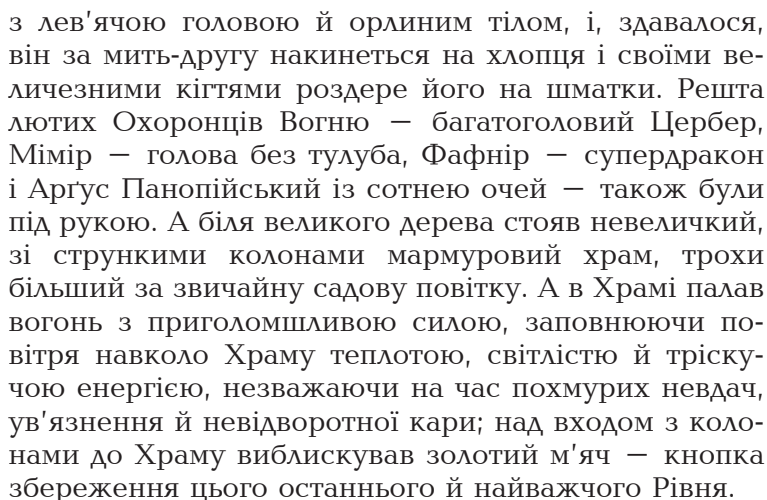
— *ḥmḥ ḥm*, — промовив страхітливий голос, що лунав десь із глибини хмар, — *ḥmḥ ḥm ḥmḥ ḥm*.

— Ну, це означає, що твій останній крок, — перекладала Рататат крізь зуби, що дрібно цокотіли, — буде дещо складнішим.

Коли боги, як той рій шершнів, знялися в небо й полетіли на Гору Знань, сигнал Вогняної Тривоги сповістив відбій по всьому Серцю Чарів, і це означало, що Крадія Вогню було схоплено. Собака Ведмідь і ведмідь Собака, яких повезли нагору на спині Короля Коней, почувши тріумфальну сирену, спохмурніли. Дуринда та її сестри летіли поряд із сильно підібганими хвостами.

— Ну, тепер, на превеликий жаль, гру закінчено, — сказала Дуринда Ведмедеві й Собаці, лишень підтвердивши їхні побоювання. — Кінець, пора зливати воду.

Цієї миті увесь рій богів різко смикнувся ліворуч, а тоді, на превеликий подив Ведмедя й Собаки, розірвав собою небо, ніби воно було паперове, і ринувся в інше небо, повне грозових хмар. Король Коней та його бранці крізь величезну прогалину у небі потягнулися за роєм у Ліворукий Світ, і Ведмідь із Собакою вперше побачили трансформовану версію Гори Знань, про яку майже одразу подумали як про наймиліший у світі пагорб, незважаючи на загрозливе чорне небо та свій занепалий дух. На вершині Знань розкинулася встелена квітами лука з розлогим ясенем посередині. Хоча дерево було дуже миловидим, однак називалося воно Деревом Жаху, а під його гіллям стояв Лука Халіфа з рудою білкою на плечі та ще з Горщиком Видр на шиї, а поряд з ним насторожі стовбичив Анзу, шумерський демон грому

— То палахкотить Вогонь Життя, — тихо заревів ведмідь Собака собаці Ведмедю на вухо. — Такий собі простий будиночок в кінці такої грандіозної подорожі; але як близько ми були до мети, як жаль...

Тут його різко перебив собака Ведмідь.

— Навіть не думай, — гавкнув він, — таке мені казати. — Але глибоко в душі він був з ним згоден.

Почався суд.

– , – заревів Верховний бог Ра, який, здається, узяв на себе керівництво ходом суду.

— *Maam*⁷! — заревів натовп богів йому у відповідь, точніше кажучи, заревіли, заволали, защебетали, засичали, залежно від того, якими вони були богами.

—   — кричав Ра.

— Маат було зруйновано, і тепер треба її відновити, — підтакувала божественна юрба.

—

⁷ Маат – у єгипетській міфології богиня правди, справедливості і космічного порядку, донька Ра.

— Ми відновимо Маат.

— Що таке Маат? — запитав Лука білку Рататат.

— Хм, — почала Ратата, піднявши брови й крутячи по-професорськи свої вуса.

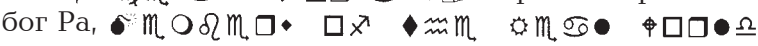
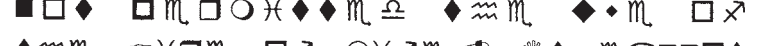
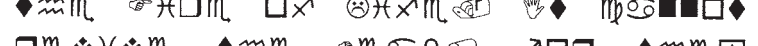
— Ну, це — божественна музика Всесвіту — о так! — побудова Світу, природа Часу, основа всіх Сил, а їхнє порушення — це злочин...

— Коротше можеш? — попросив Лука.

— Гаразд, — сказала Рататат дещо розчаровано.

— Ну, словом, Ра каже, що оскільки було порушено порядок, то тепер над порушниками необхідно вчинити акт правосуддя.

І тут Лука відчув, як його охопило якесь невимовне роздратування. Як тільки сміє ця ватага «колишніх» його судити? Хто вони такі, аби йому вказувати, що він не повинен був рятувати татове життя? Саме цієї миті йому на очі потрапили арештанти — улюблений собака з ведмедем та вірні перетворювачки, а їхній вигляд лишень додавав до його роздратування. «А ці надприродні пенсіонери таки нахабніють, — подумав він. — Я ще їм покажу, хто є хто».

— — ревів Верховний бог Ра,

70□5♦ 6●□■м 8≡м 7✕□м □✕
 6✕✕м 0♦♦♦ ■□♦ 70□□♦♦ ♦≡м 0□♦■5
 6□6 6■5 м■♦м□ ♦≡м 0м6●
 7□□●56 6■5 6м♦ ≡м□м ✕♦ 6
 7 ✕ □ м 8 ≡ ✕ м ✕ ♦ ♦ ≡ □ □ ● 6 ■ ♦
 □□м7✕♦м●6 ♦□ ♦6&м ✕♦ 670□♦♦
 ♦≡6♦ ✕□□0✕55м■ ✕□□■✕м □6 7■
 м6660□●м 0♦♦♦ 0м 065м6'

— Мені перекладати? — неохоче запитала Рататат.

— Так, — наполог Лука.

— На щастя для тебе, — сказала Рататат, легко зітхнувши, — я маю чудову пам'ять і добру вдачу. Але тобі це не сподобається. «Раз і назавжди, — почала вона, — членам Реального Світу треба показати, що їм не дозволено користуватися Вогнем Життя. Він не може оживляти Мертвих, бо вони записані в Книгу Мертвих і вже є не Істотами, а лишень Словами. Тим, хто вмирає, Вогонь дарує життя, а здоровим він може принести довголіття або ж навіть безсмертя, що є виключним правом Богів. Вогонь Життя в жодному разі не може перетнути кордону і потрапити до Реального Світу, а ми впіймали Злодія, який саме збирався переправити його через заборонену межу. Тож суворе покарання буде їм доброю наукою.

— Та невже? — сказав Лука. І в його грудях спалахнув вогонь його внутрішнього єства й заблищав надією в очах. Незнана внутрішня сила, що нуртувала в ньому від зникнення Ніхтотата, знову здійснюлася й додала так потрібної йому наснаги. «Тапер, — усвідомив він, — я точно знаю, що сказати». А тоді він з такою гучністю окликнув присутніх богів, що ті аж перестали ревіти, шипіти, щебетати, ржати й видавати інші дивні, але звичні для себе звуки, стихли й слухали.

— Тепер моя черга говорити, — кричав Лука, звертаючись до зібрання надприродних істот, — і повірте мені, я маю що сказати про всі ці дурниці й раджу вам слухати мене уважно, слухати ретельно, бо від цього залежить як ваше, так і моє майбутнє. Річ у тому, що я знаю про цей Світ Чарів дещо таке, чого не знаєте ви... *це не ваш Світ!* Не належить він також Аалімам, хай би ким вони були, хоч би в яких вони ховалися засідках. *Це Світ мого тата.* Я переконаний, існують інші Чарівні Світи, вимріяні іншими людьми, такі як Країни Чудес, Нарніаси, Середні Супутникові Орбіти та їм подібні, може, є навіть самовимріяні світи, і я не сперечатимуся з вами, якщо ви скажете, що є й такі, але цей світ, шановні боги й богині, людожери і кажани, чудовиська й бестії, — це світ Рашида Халіфи, славного Океану Думок, легендарного Шаха-Казна-Що. Від старту до фінішу; від Першого Рівня до Дев'ятого й навпаки; цілком і повністю, від а до я — все його.

Саме так усе склав він докупи, він надав усьому своєрідної форми і законів, а тоді привів усіх вас сюди, де ви й живете, він навіть мріяв про вас усе своє життя. Причиною влаштування Світу саме в такий спосіб є те, що Праворукий і Ліворукий Світ, Нічийний Світ, а також Світ Безглуздя — це світи його уяви! Я знав про нього, тому й зміг спіткнути-ся праворуч, зробити крок ліворуч і дістатися аж сюди, бо про все це я чув безліч разів, коли лягав спати, снідав чи обідав, а також коли чув про все це на виставах у місті Кагні та по всій країні Аліфбей, а ще коли він шепотів мені на вухо свої маленькі таємниці. Тому до певної міри це також і мій Світ. А гірка правда у тому, що коли я не зможу принести йому Вогонь Життя, перш ніж буде запізно, то закінчиться не тільки його життя. Все тут також закінчиться; я не знаю, що точно станеться з вами, проте знаю достеменно, що ви позбудетеся цього зручного Світу, в якому живете, цього місця, де мо-

жете й далі вдавати, що ви щось означаєте, хоча насправді всім на вас просто начхати. За найгіршим сценарієм розвитку подій ви зникнете остаточно й повністю — *раз* — і вас нема, ніби й не було, бо правду кажучи, не так уже й багато людей, крім Рашида Халіфи, переймаються продовженням вашої історії. Скільки людей знають про Саламандру, що живе у Вогні, або про Сквонка, настільки сумного, що аж розчинився в сльозах через свою огидність?

Тож прокидайтеся, любі друзі, й пийте каву! Ви вимерли! Вас немає! Як боги і чудові створіння ви припинили своє існування! От ви кажете, що Вогонь Життя не може перетнути межі Реального Світу? А я вам скажу, що у разі якщо він не буде в найстисліші терміни доставлений одному представникові Реального Світу, ви пропали. Ваші золоті яйця підсмажать, а з вашої чарівної гуски зварять юшку.

— Ух ти, — прошепотіла Рататат йому на вухо. — Як вони тебе слухають!

Ціла армія скасованих божеств від подиву аж віддих затамувала. Лука, що стояв під Деревом Жаху, добре розумів, що тепер йому треба розвивати свій успіх. До того ж йому було що сказати.

— Хочете, я скажу вам, хто ви тепер? — вигукнув він. — Але почну з того, ким ви не є. Насправді ви — нічийні боги. Ви вже не даруєте життя і не прирікаєте на смерть, не маєте дару спасіння й сили прокляття. Ви нікого вже не перетворюєте на биків і не захоплюєте нічийх смертних дівчат, не втручаєтеся в хід воєн і не граєте в інші ігри, в які ви колись грали. Схаменіться! Погляньте на себе! Замість того щоб продемонструвати реальну Силу, ви проводите якісь Змагання Красунь. Кажу відверто, це свідчить про вашу слабкість. Послухайте мене: тільки через Оповіді ви зможете потрапити в Реальний Світ і знову зажити поваги. Коли розповісти вашу історію належним чином, то люди повірять у вас; не так, як вони колись вірили, поклоняючись вам, але так, як

люди вірять у розповіді — щасливо, схвильовано, бажаючи, аби вони ніколи не закінчувалися. Ви хочете Безсмертя? Лишень такі люди як мій тато можуть вам дати Безсмертя. Мій тато може зробити так, що люди забудуть, що вони забули про вас, і почнуть знову вас обожнювати й цікавитися вашими задумами, почнуть бажати, аби ви ніколи не закінчувалися. А ви хочете мене зупинити. Вам треба благати мене довести свою справу до завершення. Вам слід допомагати мені. Вам слід покласти Вогонь у мій Горщик Видр, переконавшись, що він надійно горить, а тоді ще й відвезти мене додому. Хто я такий? Я — Лука Халіфа. Єдиний ваш шанс.

Це була його найкраща промова, виголошена на найважливішій сцені, на яку тільки ступала його нога; і тут він таки використав кожен грам своїх навиків та вмінь, це правда, але чи вдалося йому перетягти публіку на свій бік? «Може, й так, — занепокоєно думав він, — а може, й ні».

Собака Ведмідь і ведмідь Собака, все ще сидючи на спині Короля Коней, усілякими вигуками та викриками підбадьорювали промовця — «Добре кажеш!» ну й таке інше, але мовчанка богів набувала такого гнітючого й похмурого характеру, що під кінець навіть Ведмідь прикусив язика. Страхітлива мовчанка ставала, наче туман, дедалі густішою, а похмуре небо — ще темнішим, аж поки єдиним світлом, яке міг бачити Лука, став відблиск з Храму Вогню, і в тому мерехтливому відблиску він побачив навколо себе порухи величезних тіней, які оточували Дерево Жаху та хлопця-бранця під ним, що стояв біля шумерського сторожового демона. Усе ближче й ближче кружляли тіні, утворюючи один великий кулак, що стискався навколо Луки, й щомиті, як воду з губки, міг вичавити з нього життя. «От і все, — думав Лука, — моя промова не спрацювала, не справила на них потрібного враження, і тепер — усьому кінець». Йому захотілося хоч би ще

раз обняти свого собаку й ведмедя. Йому захотілося, аби хтось з людей, кого він любив, узяв його за руку. Йому захотілося захотіти виборсатися з цієї халепи. Йому так захотілося...

І тут Гора Знань несамовито затряслася, ніби по її схилах почали стрибати невидимі колоси. Стовбур Древа Жаху розколовся згори донизу, і Древо упало на землю, а відчахнуте гілляччя мало не зачепило Луку та демона-громовержця. Одна гілляка ударила по Голові Міміра, який аж зойкнув від болю. З натовпу переляканих богів і чудовиськ лунало ще більше страдницьких і розгублених криків. А тоді сталося найжахливіше. Наступали миті, геть короткі, а точніше, частки секунд, коли *все цілком зникало*, і Лука, Ведмідь і Собака — трійко цих прибульців з Реального Світу — залишалися підвішеними в приголомшливій, безбарвній, беззвучній, нерухомій, ні в чому нестримній *відсутності*. Відтак Світ Чарів повернувся, проте страхітливе усвідомлення почало приходити до кожного й усіх: Світ Чарів спіткало лихо. Були зрушені його найглибші підвалини, його географія ставала непевною, саме його існування починало робитися якимсь переміжним, себто було воно на межі вмикання й вимикання. А що коли «вимикання» стане довшим? А що коли воно триватиме довше, ніж «вмикання»? А що коли проміжки із «вимикання», себто існування Світу, зменшаться до часточок секунди або ж навіть зникнуть цілком? А що коли все, що розповів їм Крадій Вогню, було щирою правдою, в яку вони до останньої миті відмовлялися вірити, окутані лахміттям своєї колишньої божественної слави та залишками своєї гордині? А що, коли гола, неприкрашена реальність полягає в тому, що їхнє виживання було прив'язане до життя, що згасало, себто до хворої людини, що помирала? Ці питання терзали геть усіх мешканців Світу Чарів, але з голови Луки, який у паніці не знав що робити, не йшло ще простіше і страшніше запитання.

- മു ^{7 8 6} മ, ⁴ മി: 2 1,

உயை, ஸி, ரு, டா, க், டா, ஜயக், ி, கியை, வ, ரு, க்,
க, டா, ிவிடா : வ, ரு, க், க, டா... ிவ.

— Порятуй нас, пане! Але, будь ласка, пане, ми не хочемо жити в звичайних казках. Ми хочемо, щоб нам знову поклонялися! Ми хочемо бути... божественними.

— Пане? — думав Лука. — Такої переміни в тоні я не чекав. — У глибині його душі зажевірла надія й почала боротьбу з відчаєм; тим часом він зібрався на силі й зробив останнє зусилля, промовивши наполегливим і переконливим голосом:

— Як собі знаєте. Для вас усіх — це найкраще, що ви можете зробити.

І тут темрява перестала на нього тиснути; гнів богів відступав; подоланий їхнім же страхом, він розбився на друзки й розсіявся остаточно, а на його місце прийшов неймовірний страх. Хмари гніву розвіялися, повернулася радість, і всі побачили, що прогалина на небі, крізь яку проник рій богів збільшилася вдесятеро; небо тріскалося буквально від небок краю до небок краю; ціла армія міфологічних героїв почала руйнуватися, старіти, морщитися, тріскатися, слабнути, завмирати, втрачати саму спроможність бути. Афродіта, Гаттор, Венера та інші богині краси дивилися на зморщену шкіру рук і верещали:

— Порозбивайте всі дзеркала!

І тут величезна постать єгипетського Верховного бога Ра із соколиною головою впала навколішки, так само як Анзу, а його тіло почало кришитися, як стародавній пам'ятник; приклад Верховного бога Ра наслідували решта богів, у крайньому разі ті з них,

що мали коліна. Низьким, поважним, переляканим голосом Верховний бог Ра промовив:

— ♣♣⊗●● ♦&♣ ♣♦♣.

— Що він каже? — запитав Лука в Рататат, що почала стрибати то вгору, то вниз на його плечі й голосно пищати.

— Він каже, що вони приймають твою пропозицію, тобто, — пищала Рататат голосом, який водночас був і спокійний і нажаханий, — ти можеш забрати вогонь уже зараз. Мерщій! На кого чекаєш? Рятуй тата! Рятуй нас! Не стій! Біжи!

На небі над їхніми головами пронеслися тіні.

— Тільки поглянь на нього! — промовила доброзичливо Образцеса Видр. — А я вже думала, що вірні мені Військово-Повітряні Сили Видр братимуть участь у приреченій на невдачу, але дуже шляхетній операції з порятунку некомпетентного, проте принадного юнака; адже, незважаючи на твою авантюрну вдачу, я не змогла дозволити собі стояти осторонь подій, залишивши тебе на поталу долі лишень зі своєю Почесною представницею Рататат; однак, на мій превеликий подив, беручи до уваги твою хлопчачу нетямучість, тобі й без сторонньої допомоги вдалося зробити дуже багато.

У новому безНадхмарному, але потрісканому небі над Горою Знань була ціла ескадрилья летючих килимів ВПС з великою кількістю гнилих овочів і паперових літачків зі сверблячим порошком напоготові, очолюваних королівною Сораєю на облявку *Решама*, Летючого Килима Царя Соломона Розумного, а також з Койотом, що вміє відвертати увагу, та зі Слоно-Птахами...

— Ми також прибули! — кричали вони донизу. — Ми хочемо не тільки щось пам'ятати, ми хочемо також щось *робити*.

... а також з літнім чоловіком неймовірних розмірів, який був геть голий, а на правому боці він мав численні шрами.

Лука за браком часу нікому нічого не відповідав, не питав він і про голого чоловіка, не обнімав він і Ведмедя з Собакою, які саме зістрибнули з Короля Коней і помчали до нього.

— Мені треба до Вогню, — вигукнув він. — Важить кожна секунда. — Собака Ведмідь одразу відреагував на його слова, на карколомній швидкості він кинувся до Храму Вогню й за кілька секунд повернувся з дерев'яною головошкою між зубами, що світилася найяскравішим, найрадіснішим, найпривабливішим і найоптимістичнішим вогнем, який Луці коли-небудь доводилося бачити; а тоді ведмідь Собака виліз на колону Храму Вогню й величезною лапою з усієї сили влупив по золотому м'ячу над входом. Лука почув *ззеленчання* контрольного сигналу, побачив, як цифра у правому горішньому куті його поля зору змінилася на «8», вихопив зі щелеп Ведмедя яскраву головню і вкинув її до Горщика Видр, після чого Картоплини зайнялися оптимістично-радісним вогнем, і у всіх відлягло від серця.

— Ходімо! — закричав Лука, знову повісивши Горщик собі на шию. Від нього віяло ніжним теплом. А Сорая опустилася нижче, аби Лука, Ведмідь і Собака змогли вистрибнути на Килим Царя Соломона.

— Найшвидший вид транспорту на весь Світ Чарів, — викрикнула вона. — Прощайтесь — і в дорогу.

Дуринда, її сестри й білка Рататат кричали:

— Нема часу! До побачення! Щастя вам! Летіть же!

Вони так і зробили. Килим Сораї пірнув у прогалину неба.

— Ти прибув з Праворукого Світу, тому в той бік ми й повертаємося, — сказала вона. За нею полетіла решта ескадрильї Військово-Повітряних Сил Видр, але Килим Царя Соломона летів на своїй най-

більшій швидкості, тож всі інші килими швидко від-
стали.

— Не хвилюйся, — сказала Сорая своїм найрішучіше бадьорим голосом. — Я поверну тебе додому вчасно. Зрештою, тобі довелося рятувати не тільки тата, а й увесь Чарівний Світ.

8

Навпередку з часом

Небо падало. Вони ж бо летіли крізь діру в небі, а шматки небес відривалися й обрушувалися на Серце Чарів. Лука (знову закутаний у теплу чарівну ковдру Сораї) не відчував сили вітру всередині захисної бульки, утвореної Сораєю навколо летючого килима, але він бачив, як вітер завиграшки виривав дерева з корінням, що розліталося в повітрі, ніби здуте насіння кульбаби, як легко, наче іграшками, жбурляв несамовитими драконами зі шкіряними крилами; а Небо Серпанкової Павутини, найкрихітша ділянка Серця Чарів, яка складалася з п'ятдесяти шарів лисучої павутини, була пошматована на дрібні клапті. «Великого Чистого Королівства», легендарної Бібліотеки Лінг-пао Тьєн-тсун, яка проіснувала тисячі років у Серпанковій Павутині, більше не було. Її старовинні томи літали в повітрі, а відірвані сторінки тріпотіли, як крила птахів.

— Дують Вітри Змін, — вигукнув Слоно-Селезень, а Слоно-Качка з жалем зауважила:

— Наші знання є нічим порівняно з розумом, що руйнується у нас на очах.

Через гучне завивання наче живого вітру Лука майже не чув їхніх слів. Тоді Койот із настовбурченою шерстю пояснив, що то *розгулялися Вітряні Верещаци*, а коли вони починають верещати, то може тріснути навіть світобудова. Питати, ким або чим були Вітряні Верещаци, Луці не захотілося.

Разом з Койотом, Слоно-Птахами, собакою Ведмедем і ведмедем Собакою він напружено сидів на передньому краї летючого килима, спостерігаючи, як повз них проносився звихрений світ. За Лукою в центрі килима із заплющеними очима і з розпростертими руками стояла Сорая, змушуючи Решам розвивати швидкості, яких він ще ніколи не розвивав; а за нею, поклавши їй на плечі руки, щоб передати свою силу, навколішках стояв досі небачений Лукою велетенський літній чоловік, геть чисто голий.

— *Це він, — шипів Койот на вухо Луці. — Старий Друзяка. Перший і найбільший. Почув про твою справу й прийшов на допомогу. Старий Друзяка. Що не кажи. Це дуже добре, хлопче, що він нас уважив.*

Вони вилетіли за межі Серця Чарів — і під ними з'явилися Стежки-Роздоріжжя, чії води кипіли, стрибали, утворювали водяні стіни, а тоді повинню спадали знову долі.

— Отже, це Дев'ятий Рівень, — почув свій голос Лука, а Сорая похмуро відповіла: — Ні, це Кінець Світу.

Неминучий Вир і часова пастка Ель-Тьємпо кружляли дедалі швидше, засмоктуючи матеріал у свої роти з дедалі більшою силою, тому Сораї доводилося тримати килим на небезпечно великій висоті шістдесяти однієї милі над поверхнею Землі — менше, ніж за милю від Лінії Кармана, але настала мить, коли Сорая була змушена тримати летючий килим на небезпечно великій висоті шістдесяти однієї милі над поверхнею Землі — менше, ніж за милю до Лінії Кармана, але настала мить, коли Сорая була змушена тримати летючий килим на небезпечно великій висоті шістдесяти однієї милі над поверхнею Землі — менше, ніж за милю до Лінії Кармана, але настала мить, коли Сорая була змушена тримати летючий килим на небезпечно великій висоті шістдесяти однієї милі над поверхнею Землі, менше ніж за милю до Лінії Кармана, але настала мить... Їх уже майже

було проковтнула пастка, проте вони вирвалися й полетіли, як той камінець з хлопчачої рогатки, в напрямку, куди Сорая не збиралася летіти, проте нічого не могла вдіяти. Летючий килим завертівся, як монетка, а його пасажери у відчаї притислися один до одного. Лука навіть не помітив під собою Великого Загнивання, як вони вже потрапили в Тумани Часу. З Туманами також не все було гаразд — у сірій, колись непроникній стіні з'явилися великі діри й широкі пролами. Килим продовжував кружляти всередині Туманів, а Птахи Пам'яті плакали, дуже боячись Забуття; Койот аж завив, і все могло обернутися у велике лихо, якби «Друзяка», себто Титан Прометей, не встав на рівні ноги і не заговорив з позиції Сили.

— *Khulo!* — заревів він у туманному вирі небуття.
— Я не втівав від птаха Зевса, аби загинути в тумані! *Dafa ho!* Геть з дороги, погана Завісо, ми летимо далі. — Летючий килим одразу вигулькнув з Туманів, а Лука зміг зорієнтуватися в просторі.

Їхнє становище було не з найкращих. Їх віднесло далеко від Річки. Тепер під ними було Місто Снів, і Сорая щосили намагалася спрямувати летючий килим у правильному керунку; Лука ж бачив повалені, ніби карткові будиночки, вежі Міста Снів, бачив, як безпритульні Сни, що квітнули б у затишній напівтемряві за щільними порт'єрами, на освічених вулицях хиталися, падали й в'янули. Вулицями Міста гасали сліпі кошмари, і навіть ті нечисленні мешканці, яким удалося залишитися неушкодженими, тинялися безцільно, не звертаючи уваги на безлад, ніби жили в якомусь власному світі. «Це, мабуть, видіння», — здогадався Лука.

Загибель Світу Чарів ужахнула його, бо це могло означати лишень одне: життя Рашида Халіфи котилося по своєму останньому схилі, а коли Лука побачив, як тріскаються поля й ферми в Країні Втраченого Дитинства, як вирують лісові пожежі на Блакитних Пам'ятних Пагорбах, як у нього на очах

упало Місто Надії, то він просив одного: *«Поверни мене додому вчасно, будь ласка, не запізнюйся, лишень поверни мене додому вчасно»*.

Раптом він побачив, як до них на великій швидкості наближається Надхмарна Фортеця Баадал-Гарг, до того ж із цілісінькими мурами, а Хмарина, на якій вона стояла, аж кипіла й вирувала, ніби на плівці із прискоренням, і він із захололим серцем зрозумів, що найважливіша його битва — попереду. Однією рукою Лука притримував на шії Горщик Видр, і тепло, що від нього йшло, додавало йому сили. Прорачкувавши по всьому летючому килимові аж до Сораї, оскільки ходити по збуреному, розгойданому, хиткому килимі було неможливо, він запитав, знаючи наперед відповідь:

— Хто господар тієї Фортеці? Вони женуться за нами?

Обличчя й тіло Сораї були напруженими.

— Шкода, що Військово-Повітряні Сили Видр відстали, — сказала вона майже про себе. — Хоч і вони б нічого не вдіяли супроти такого ворога. — Потім сумно повернулася до Луки й відповіла: — Глибоко в душі я знала, що це має статися, — промовила вона. — Я не знала, де, як і коли, але знала, що вони нам цього не подарують. Це Ааліми, Охоронці Вогню, Володарі Часу. Дзьо-Гуа, Дзьо-Гай, Дзьо-Айга. Неприємнішої Трійці ти більше не побачиш. Підозрюю, що з ними наш зрадник і перебіжчик. Он поглянь, на мурі. Яскраво червона сорочка. Поношений капелюх-панама. Той негідник — серед твоїх найзапекліших ворогів.

Так, це був Ніхтотато, більше не прозора примара, а звичайнісінька людина. Лють і страждання боролись у серці Луки, але він відкидав їх геть. Був потрібний холодний розум. Наближуючись, Фортечне Місто Баадал-Гарга невпинно збільшувалося. Хмара, на якій стояло місто, почала окутувати Летючий Килим Царя Соломона Розумного, й незабаром вони

вже були оточені мурами Фортеці. Лука збагнув: вони — у небесній в'язниці; хоч повітря над ними було чисте, але якщо б вони спробували втікати, то невидимий бар'єр обов'язково став би їм на заваді. Вони — бранці Часу, й летючий килим зупинився неподалік муру, де вже стояла істота, відома Луці як Ніхтотато, і презирливо всміхалася.

— Поглянь на мене, — сказав він. — Як бачиш, ти запізнився.

Лука доклав немало зусиль, аби залишитися спокійним, але все ж таки крикнув у відповідь:

— Це неправда, бо вас би тут не було, хіба не так? Якщо тільки ви не збрехали, ви б мали анти-вибухнути, ви б мали, як ви висловлювалися, *перестати бути*, а ще ви сказали мені, що вам цього дуже не хочеться робити...

— *Не-бути*, — виправив його Ніхтотато. — Тобі давно вже пора вивчити термінологію. А коли я казав, що не хочу цього робити, то справді, я збрехав. Чому б це комусь не хотілося робити того, для чого він створений? Якщо ти народжений для танцю, то ти танцюєш. Якщо ти народжений для співу, то ти не сидиш, стуливши писок. І якщо ти починаєш існувати для того, аби зжертю людське життя, то ти робиш свою роботу, а тоді Не-Буття — велике задоволення, навіть вершина задоволення. Так! Повний екстаз.

— Ви так говорите, ніби закохані у смерть, — промовив Лука, і лишень тоді зрозумів значення сказаного.

— Досить таки, — сказав Ніхтотато. — Тепер ти зрозумів. Я признаюся у певній самозакоханості. І готовий признатися, що це не надто шляхетна риса. Але я повторюю: *екстаз*. Тим більше у такій справі. Визнаю, твій тато боровся зі мною не шкодуючи сил. Хвала йому й слава. Він явно відчуває, що має вагомі причини залишатися живим, і, можливо, однією з таких причин є ти. Але тепер я міцно тримаю його за

горло. Твоя правда. Коли я сказав, що ти запізнився, то я знову збрехав. Поглянь.

Він підніс праву руку, й Лука побачив, що на ній бракувало середнього півпальця.

— Ось скільки життя залишилося в нього, — промовив Ніхтотато. — Ми говоримо, а з нього витікає життя й одразу заповнює мене. Хтозна, можливо, ти будеш десь недалеко й побачиш цю грандіозну подію. Тобі слід забути про вчасне повернення додому й про татів порятунк, навіть якщо на шиї у Горщику Видр ти маєш Вогонь Життя. Між іншим, вітаю, ти зайшов дуже далеко. Восьмий Рівень! Велике досягнення. Але тепер не забувай, Час на моєму боці.

— Ну що ж, ви — великий мерзотник, тут помилки бути не може, — промовив Лука. — Але ж яким я був дурнем, що повірив вам!

Ніхтотато холодно хмикнув.

— Якби ти не пішов зі мною, то де б ти побачив стільки чудесних речей, — сказав він. — До того ж я чекав на завершення своєї роботи також з більшим задоволенням. Мушу подякувати тобі за це.

— То для вас усе це було звичайною грою! — закричав Лука, але Ніхтотато лишень помахав йому півпальцем.

— Ні, ні, — промовив він з докором. — Ні, не *про-сто грою*. Це було справою життя і смерті.

Ведмідь Собака встав на задні лапи й заревів:

— Я не витримаю більше цього негідника. Я зараз його роздеру.

Ніхтотато стояв на досить високому мурі, куди ведмедю і не вилізти. А тоді заговорив глибоким-глибоким голосом понівечений шрами Друзяка Прометей.

— Залиште його мені, — промовив він і почав підійматися з колін з-за Сораї. Він уставав, уставав і уставав. Коли ж Титан піднявся на повен зріст, то Всесвіт затремтів. (Всесвіт також відвернув від нього

свій погляд, бо оголеність, збільшена до таких розмірів, є значно більшою, ніж звичайна оголеність, і на неї важче не звертати уваги.) Якось дуже давно дядько цього Старого Друзяки вже, було, вставав і тоді зруйнував саме небо. Опісля землю потрясла битва Грецьких богів з дванадцятьма Титанами, в якій колови зазнали поразки. Тож Старий Друзяка, ветеран і герой тієї війни, зневажаючи одяг, як це заведено у грецьких героїв і стародавніх героїв загалом, підводячись, збільшувався настільки, що Сорая покvapилася із збільшенням летючого килима до максимальних розмірів, аби збільшені Прометесві ноги не витиснули пасажирів за його краї. Луці дуже сподобалося, що на обличчі Ніхтотата раптом з'явився вираз жаху, а тоді Титан простягнув довжелезну ліву руку й швиденько його схопив.

— Не чіпай мене, — заверещав Ніхтотато якимсь нелюдським голосом, який Луці здався пронизливо-переляканим і диявольсько-демонічним.

— Відпусти мене, — заверещав Ніхтотато. — Ти не маєш права!

Старий Друзяка лишень усміхнувся широкою, завбільшки із стадіон, усмішкою.

— Я — шульга, — промовив він, — а ми, ліворукі, завжди гуртуємося.

Із цими словами він замахнувся рукою у жмені з Ніхтотатом, який пручався з усіх сил, і шпурнув тією страхітливою, брехливою, вбивчою істотою високо-високо в небо, тож Ніхтотато з вересками летів аж до краю атмосфери, а тоді ще й за Лінією Кармана, де закінчувався світ і починалася темрява відкритого космосу.

— Ми все ще у пастці, — нагадав буркітливо ведмідь Собака, відчуючи себе трохи витісненим на задній план Титанічним зусиллям Титана. А тоді знову ж таки досить голосно і з великим викликом додав: — Де ж ті Ааліми? Нехай показуються, а чи, може, вони злякалися?

— Не наклич біди, — застерегла Сорая, але було вже пізно.

— Достеменно не відомо, — казав Рашид Халіфа, — чи Ааліми мають реальну фізичну форму. Може, вони й мають тіла, а може, вони просто набирають тілесної форми, коли їм це потрібно, тоді ж бо як в інших випадках вони — безтілесні істоти, що вільно поширюються в просторі, адже Час перебуває всюди; нема такого місця, аби десь не знали Вчорашнього, не жили Сьогоднішнім чи не сподівалися на Завтрашнє. Хай там як, проте Ааліми були відомі своїм небажанням з'являтися на людях, волюючи працювати мовчки і за лаштунками. Їх удавалося побачити дуже рідко й завжди у плащах з каптуром, як у ченців. Ніхто не бачив їхніх облич, і всі бояться їхньої появи, за винятком кількох дітей...

— Кількох незвичайних дітей, — промовив Лука, пригадуючи давні татові слова, — які можуть кинути виклик Часові вже своїм народженням і знову зробити нас молодими.

Він знав, що першою цю думку (чи дуже схожу) висловила мама, бо вона не раз про це казала, а вже потім її думка стала частиною безкінечних Рашидових оповідок.

— Так, — признався він Луці із безсоромною усмішкою, — я вкрав думку в твоєї мами. Якщо колись щось крастимеш, то кради найкраще.

— Ну, — думав Крадій Вогню Життя, — я діяв за твоєю порадою, тату, і тепер дивись, що я викрав і в яку халепу я вскочив.

Три постаті в каптурах на головах, що стояли на мурах Надхмарної Фортеці Баадал-Гарг, були і не високі, і не вражаючі. Їхні обличчя — невидимі, а схрещені на грудях руки ніби колихали немовлят. Вони нічого не казали, проте їм цього не треба було робити. З виразу обличчя Сораї та з догідливого

скавуління Койота — *Madre de Dios*, якби я не був на килимі в небі, то вже б давно накивав п'ятами, а також із тремтіння Слоно-Птахів — «Гаразд, зрештою, може, ми й нічого не хочемо робити! Може, ми просто хочемо жити й пам'ятати все!» — можна було судити, що сама їхня поява наганяла жах на мешканців Світу Чарів. Навіть сивочолий Друзяка, себто сам Титан, нервово засовався. Лука добре знав, що всі вони зі страхом думали про Сніфельгайм, про довічне ув'язнення у крижаних мурах. А може, їм на гадку спадали великі птахи, що полюбляли печінку. «Хм, — думав він, — видається, що наші Чарівні Друзі тут не стануть у великій пригоді. Тепер черга представників Реального Світу підставити своє плече».

Відтак в унісон заговорили Ааліми трьома низькими неземними голосами, потрійна холодність яких бриніла як сталь, неначе три невидимі мечі. Навіть відважна Сорая спасувала перед цим звуком:

— Ніколи не думала, що чутиму голоси Часу, — вигукнула вона, затуливши вуха руками. — О-о-о! Це нестерпно! Я не витримаю! — і впала навколішки від болю. Решта ж чарівних істот просто були приголомшені й корчилися по летючому килимі в явній агонії, за винятком Старого Друзяки, чия больова витривалість і стійкість були надзвичайно великими після вічних мук від неблаганного Птаха Зевса — цього зажерливого любителя печінки. Проте ведмедя Собаку це не надто вражало, а собака Ведмідь, чий загривок настовбурчився, лишень вишкірив зуби й гарчав.

— Ви відволікли нас від нашого Верстата, — промовили тихі голоси-мечі. — Ми — Ткачі, всі троє, на Верстаті Днів ми тчемо Нитки Часу, зі всього Становлення ми тчемо Буття, з усього Знання ми тчемо Пізнання, а з усієї Дії виходить одяг Учиненого. Тепер же ви відволікли нас від нашого Верстата, і все у безладі. Безлад нам не подобається. Неподобство

не подобається нам. Тому ми подвійно незадоволені.
— А тоді після паузи додали: — *Поверніть украдене, і ми вас, може, залишимо живими.*

— Тільки погляньте, що коїться навколо вас, — крикнув у відповідь Лука. — Ви що, не бачите? Весь Світ гине! Хіба ви не хочете його врятувати? А саме це я намагаюся зробити, а все, що вимагається від вас, — це не заважати мені, отож дозволити мені рухатися далі...

— Нам байдуже, живе цей Світ, чи вмирає, — надійшла відповідь.

Лука був приголомшений.

— Вам усе одно? — запитав він недовірливо.

— *Співчуття — це не наше завдання, — відповіли Ааліми. — Століття минають невблаганно незалежно від того, хочуть цього люди, чи ні. Все минає. Триває вічно лишень Час. Якщо один Світ закінчується, починається інший Світ. Щастя, дружба, любов, страждання, біль — усе це швидкоплинні ілюзії, як тіні на стіні. Секунди спливають у хвилини, а хвилини — в дні, а дні — в роки, і все це бездушно крокує вперед. Тут нема «почуття». Мудрістю є тільки здоровий глузд.*

А секунди напrawdę на місці не стояли, і життя потрохи залишало Рашида Халіфу в його домі, що в місті Кагні.

— Ааліми — це мої смертельні вороги, — колись казав він, і це було правда. Пристрасть розпирала Луці груди, і зойк несамовитої любови вирвався з його горла.

— Тоді я вас проклинаю так само, як прокляв капітана Аага! — заволав він до трьох Дзьо. — Він тримав звірів у клітці, ставився до них жорстоко, і, правду кажучи, ви — нічим не кращі. Ви думаєте, що всіх тримаєте у своїй клітці, тому можете не звертати на нас уваги, можете мучити нас, можете силувати нас до всього, що вам заманеться, бо вас, крім самих себе, ніщо не турбує. Я проклинаю

вас, усіх трьох! А зрештою, хто ви такі? Дзьо-Гуа, Минуле відійшло й ніколи не повернеться, а якщо воно й живе, то лишень у нашій пам'яті та в пам'яті Слоно-Птахів, авжеж, і воно аж ніяк не стоїть на мурах Надхмарної Фортеці у чудернацькому каптурі. Щодо тебе Дзьо-Гай, то Теперішнє навряд чи існує, навіть такі як я знають. Воно зникає у минулому щоразу, коли я кліпаю оком, і така, хм, така *тимчасовість* не має наді мною жодної влади. Дзьо-Айга? Майбутнє? Та годі. Майбутнє — це мрія, і ніхто не знає, якою вона буде. В одному ми певні, ми певні у тому, що ми — це Ведмідь, Собака, моя сім'я і мої друзі, ми знаємо, що майбутнє буде, хоч би яким воно було, хорошим чи лихим, щасливим чи не дуже, і тобі не потрібно нам пояснювати, що таке майбутнє. А Час — це не якась пастка, чуєте, шахраї. Це — шлях, по якому я йду в цю мить дуже швидко, тому геть з моєї дороги. Вас усі дуже довго боялися. Тож нехай вони звільняться від свого страху і... і... і закують тепер уже вас у кригу. Відчепіться від мене. Зараз я... я... як лясну пальцями.

От і маєш! Виклик силі Часу було кинуте, саме так і казала його мама (а пізніше й тато), а незадовго до того він навчився голосно ляскати пальцями. Це не було якоюсь зброєю. Цікавим залишається той факт, що Ааліми після його прокляття зупинилися як укопані, схилили голови докупи, щось бурчали й шепотіли — як видалося Луці — *безпорадно*. Чи могло таке статися? Чи могло таке статися, що вони виявилися безпомічними перед уславленою Силою Прокляття Луки Халіфи? Чи могло так статися, що вони знали, що він один із Незвичайних Дітей, які не можуть стати жертвою Часу? Якщо це був Чарівний Світ Рашида Халіфи, то чи були Ааліми його творінням також, а отже, чи вони підпорядковувалися його законам? Дуже повільно, як той чарівник, що заклинає, Лука підніс високо над головою ліву руку і ляснув з усієї сили пальцями.

Надхмарна Фортеця Баадал-Гарг затряслася, наче дешева театральна декорація, а здивовані бранці на летючому килимі стали свідками руйнації величезних аеротюремних мурів з амбразурами й бійницями.

— Хтось напав ззовні, — вигукнув Лука, і всі на летючому килимові радісно закричали, коли Ааліми зникли з поля зору для відбиття неочікуваної атаки.

— Хто це? — перепитала Сорая, збираючись із силами й маючи особливо присоромлений вигляд у ту мить. — Військово-Повітряні Сили Видр? Якщо це вони, то їхня місія — це місія самогубців.

Тут захитав головою Титан, а на його величезному обличчі повільно розпливлася широка усмішка.

— Це не Видри, — сказав він. — Це повсталі Боги.

— Ну, загалом, ми погоджуємося з тим, що боги можуть вставати на повен зріст, — сказали Слоно-Птахи, — але навіщо бути такими навіженими?

— Я маю на увазі, — промовив Старий Друзяка, зітхнувши, — що боги підняли повстання.

А воно так і було. Згодом, озираючись назад, Лука не міг достеменно збагнути, чи повстання богів було спровоковано його промовою під Деревом Мук, коли він намагався переконати забутих божеств у тому, що їхнє виживання залежить від життя його тата, а чи воно спалахнуло після його Прокляття, метою якого було зруйнувати панування Аалімів над обома Світами — Реальним і Чарівним; а чи безсмертні відставники вирішили, що досить — це досить, а Лука і його друзі лишень виявилися в потрібний час у потрібному місці. Хай якою була причина, однак екс-боги із Серця Чарів вирвалися через прогалину в небі й, наче той рій шершнів, люто накинулися на Надхмарну Фортецю Баадал-Гарг. Єгипетська богиня Котів Баст, аккадійський бог-Громовержець Гададу, китайський бог Повені Гонг-Гонг, голова якого була настільки міцною, що руйнувала Опору Неба, грецька богиня ночі Нікс, жорстокий скандинавський Вовк

Фенріс, мексиканська пір'яста Змія Квезалькоутал, а також різноманітні демони, валькірії, рашасаси й голбіни були поряд з дещо кремезнішими парубками — такими як Ра, Зевс, Тлалок, Одін, Анзу, Вулкан та іншими, що палили Надхмарну Фортецю, шпурляли на її стіни цунами, посипали її блискавками, буцали її головою, а у випадку з Афродітою та іншими боги-нями краси голосно нарікаючи на Часове Старіння обличчя, фігури й волосся.

Якщо навколо Надхмарної Фортеці було якесь си-лове поле, то Чарівна Атака⁸ все одно виявилася для неї надто складним випробовуванням. Тож об'єднані сили колишніх божеств знесли твердиню Аалімів, а тоді почувся голосний, дивний, пискливий, нявкучий звук, і Лука крикнув до Сораї:

— Це наш шанс! — одразу летючий килим піді-йнявся високо в небо і на великій швидкості поніс своїх пасажирів далі.

Проте втеча виявилася нелегкою. Ааліми чинили запеклий опір, даючи останній бій; їхній день добігав свого кінця, проте вони ще мали відданих слуг. Со-рая лишень спрямувала килим у напрямку до Дам-би на березі Силсили, де б Лука зміг зістрибнути в Реальний Світ, коли на летючий килим накинупи ескадрильї неприродних одноногих птахів, міфічних Шанг-Янгів, або ж китайських Дощових Птахів. Оці Шанг-Янги в дзьобах несли цілі ріки й виливали їх на *Решам*, намагаючись загасити вогонь, що пломенів у Горщику Видр на шиї в Луки. Килим нахилився то в один бік, то в другий, а тоді під лавиною води пірнув донизу, але потім, продемонструвавши чудові техніч-ні характеристики з відновлення свого положення в

⁸ Повна назва атаки — Повалення Диктатури Аалімів Мешканцями Серця Чарівного Світу і Її Заміна Розсудливішими Стосунками з Часом, за Яких Дозволялося Мріяти, Запізнюватися, Неточно Висловлюватися, Затримуватися, Виконувати Завдання Абияк і Висловлювати дуже Поширене Незадоволення Старінням.

повітрі, вирівнявся й полетів собі далі. Проте напади Дощових Птахів продовжувалися; п'ять, шість, сім разів ріки води лилися з неба, а пасажери килима падали, зіштовхувалися один з одним і навіть небезпечно скочувалися до країв килима. Захисна плівка бульки була досить міцною. Нарешті запаси води в Шанг-Янгів закінчилися, і вони невдоволено полетіли геть.

— Дуже добре, що ми вистояли й цього разу, але це ще не кінець нашим бідам, — застерегла Сорая зраділого Луку. — Ааліми зроблять ще одну відчайдушну спробу запобігти вивезенню Вогню Життя до Реального Світу. Ти чув страхітливо жалібне нявкання, коли ми покидали Надхмарну Фортецю? Це Мааліми викинули свій останній козир. На жаль, мушу повідомити, що тим нявканням вони викликали смертельно небезпечних Дощових Котів.

Дощові Коти — нарешті надійшов час і про цих падлюк поговорити! — почали падати з неба вже невдовзі. То були величезні коти, дощові тигри і дощові леви, дощові ягуари й дощові пуми, тварини з родини котячих усіх забарвлень зі смугами й без них, з плямами й без них. Вони були зроблені з самого дощу, зачарованого дощу, перетвореного Аалімами у шаблезубих диких котів. Вони падали, як падають коти, спритно, безстрашно, а коли потрапляли на невидиму захисну плівку летючого килима, то впиналися в неї кігтями й якось трималися на ній. Дуже швидко Дощові Коти геть чисто обліпили невидиму плівку захисного купола, сотні котів, потім тисячі, а їхні кігті були довгими й гострими, тож вони добряче почикрижили плівку.

— Хоч би вони не розірвали захисної плівки! — крикнула Сорая. — Їх надто багато, ми з ними не впораємося.

— Ні, не надто! Давайте, киці, всі до мене! Ми зараз вам покажемо, де раки зимують! — відважно

гавкав собака Ведмідь на Дощових Котів, що впилися й чикрижили кігтями півку в нього над головою, а Старий Друзяка готувався до нового вставання на повний зріст, однак Лука знав, що все це лишень порожня бравада. Тисячі зачарованих диких тварин з родини котячих, поза сумнівом, здолають навіть великого Титана, а коли Ведмідь і Собака (і може навіть Койот) битимуться до останньої краплі крові, ну, навіть якщо і Сорая багато чого приберегла для такого випадку, все одно в битві проти такої сили їм не перемогти. «Кожного разу, коли я думаю, що ми їх уже розчавили, — міркував Лука, — на моєму шляху постає інша перешкода. — Він узяв руку Сораї і міцно її потиснув. — Я маю лишень сто шістдесят п'ять життів, і думаю, що їх мені не вистачить для проходження останнього випробування, — промовив він. — Якщо ми програємо, то я хочу вже тепер за все тобі щиро подякувати, бо сам, без твоєї допомоги, я б не пройшов і половини шляху». Образцеса Видр потиснула його руку у відповідь, поглянула понад його плечем, а на її обличчі засяяла широка усмішка.

— Не наганяй на мене смутку, хлопче, — промовила вона, — бо заробив ти собі не лишень багато ворогів, але й також друзів. Обернися. Ти маєш сильних союзників.

За Летючим Килимом Царя Соломона Розумного з'явилися величезні клубчасті хмари, а Сорая, радісно показуючи на них, пояснювала, що то не прості хмари, а боги Вітру з Чарівного Світу.

— А їхня присутність, — промовила вона заспокоїливо, — означає, що боги хочуть доставити тебе додому, і ти матимеш змогу здійснити задумане.

Допіру Лука розгледів обличчя богів Вітру всередині клубчастих хмар, як клубчасті обличчя надули щоки й подули з усієї сили.

— Тут є три китайські боги Вітру, — дуже збуджено сказала Сорая, — Чі-По, Фенг-По-По й Пан-Гу!

А он там цілий гурт Вітрових Левів, Фонг-шіг-йе з Кінменського архіпелагу, що біля Тайваню! Китайці зазвичай відмовляються розмовляти з ними чи навіть визнати їхнє існування, але тут вони заодно! Справді дивовижно, як усі об'єдналися навколо тебе! Прийшов навіть Фуджин з Японії, який *ніколи нікуди* не ходить. А он поглянь — американські боги: ірокезьке божество Га-Ог, а також Тате з племені Сіу, а он там дивись — несамовитий дух племені Черокі Оонавієг Унггі! Розумієш, племена Сіу й Черокі ніколи не були союзниками, а щоб об'єднатися з Ірокезькою конфедерацією, то й поготів! І навіть Чуп, бог вітру з каліфорнійського племені Чумаш, перестав приймати сонячні ванни й також прилетів; зазвичай він надто тяжкий на підйом і не дме сильніше за бриз. Тут також є африканці, себто Йансан, богиня вітру народу Йоруба! А ще з Центральної та з Південної Америки — Екалхот від ніквіріанських індіанців, а ще Паватун з племені Майя, й Унагзінте від індіанців племені Зуні, а ще Гуабансех з Карибської затоки... вони старі, таки дуже старі, і я, правду кажучи, вже думала, що вони геть вибилися з сил, але ж ні, мають ще порох у порохівницях! Он там тлустий Фа'атью з острова Самоа, а ще є *тут* незграбний Булуга з Андаманських островів, а ще Ара Тіотіо, бог торнадо з Полінезії, а ще Пака'а з Гаваїв. А ще тут є вірменський демон вітру Айс, слов'янська богиня Віла, а ще скандинавський крилатий велетень Граесвельг, який робить вітер, махаючи крилами, а ще корейська богиня Йундунг Галмоні, хто-хто, а вона б дула значно сильніше, якби не набивала рота рисовим печивом, дуже жадібне створіння! — он там Мбон з Бірми, а ще Енліл...

— Ой, годі! — благав Лука. — Хай як там вони собі називаються, але те, що вони роблять, — це вже більше ніж досить.

А вони ось що робили — здухували Дощових Котів. З голосним ревом і виттям Дощові Коти зри-

валися із захисної бульки-купола навколо летючого килима й летіли шкереберть в нікуди — у прірву розбитого неба. Всі, хто був на облавку *Решама*, радісно закричали, а боги вітру запрацювали на повну потужність, і килим полетів з дивовижною швидкістю. Навіть Сорая з усіма своїми уміннями могла гнати його щонайменше вдвічі повільніше. Світ Чарів під ними й небо над ними розплився, стали невідірваними. Все, що міг побачити Лука, — це сам килим і купу богів Вітру, що гнали його ззаду додому. «*Хоч би ви доставили мене вчасно, — думав він знову палко, — лишень доставте мене вчасно.*»

Вітер стих, килим приземлився, боги Вітру щезли, і Лука був удома: не на березі Силсила, як він думав, але на своїй вуличці, перед своїм будинком, на тому самому місці, де він уперше почув, як розмовляють Собака й Ведмідь, де він уперше зустрів Ніхтотата й розпочав свої незвичайні пригоди. Довколишній світ усе ще мав дивні кольори, небо — надто блакитне, бруд — надто коричневий, будинок — значно рожевіший і зеленіший, ніж він був зазвичай; також незвичайним було те, що тут приземлився летючий килим із Образцесою з країни Видр, Титаном, Койотом і двома Слоно-Птахами на його облавку, і всі вони почувалися дуже ніяково.

— Річ у тому, що ми не тутешні, не з Прикордоння, — промовила Сорая, коли Лука, Собака й Ведмідь сходили з *Решама* на вкриту пилом вуличку. — Якщо тобі треба йти, то йди, аби ми могли вже зараз відлетіти. Йди до тієї Сораї, яка живе у цьому домі, а коли покладеш Картоплину Видр у татів рот, то не забувай, що саме Образцеса Видр дала тобі ті картоплини; а коли станеш великим хлопцем, то інколи думай про Образцесу, якщо зовсім її не забудеш.

— Я ніколи тебе не забуду, — сказав Лука, — але будь ласка, я хочу таке запитати: чи можна мені

брати Картоплину Видр голими руками? І таке: коли я покладу картоплину в татів рот, чи вона його не спалить?

— Вогонь Життя нікому не шкодить, — сказала Сорая з країни Видр. — Радше, він загоює рани. Ти побачиш, що розжарені картоплини тебе не пектимуть. Так само твоєму татові вони не завдадуть жодної шкоди. В горщику, між іншим, є лишень шість Картоплин Видр, — підсумувала вона, — по одній для кожного з вас, якщо тебе це цікавить.

— Тоді до побачення, — сказав Лука й, обернувшись до Старого Друзяки, додав: — Мені жаль, що все так сталося з капітаном Аагом, адже він був твоїм братом.

Старий Друзяка лишень стенив плечима:

— Нема про що жаліти, — сказав він. — Я все одно його не любив.

А тоді без зайвого галасу Образцеса Сорая підняла руки вгору — і Летючий Килими Царя Соломона Розумного здійнявся у небо й зник з легким прощальним *посвистом*.

Лука поглянув на входні двері свого будинку і побачив на порозі золоту Кулю, що сяяла у перших променях сонця. Кнопка збереження Дев'ятого Рівня — кінця «гри», що не була грою, але, як сказав Ніхтотато, справою життя й смерті.

— Гей, ви, — гукав Лука Собаку й Ведмедя, — гайда додому.

Він підбіг до кнопки збереження і, щойно простяг до неї руку, як одразу спіткнувся, про що він знав заздалегідь; він устиг ще зачепити кнопку лівою ногою, а тоді незграбно нахилився праворуч; наостанок він ще почув чергове «*гзень-гзелень*» як підтвердження пройденого рівня; а тоді побачив, що всі цифри з його поля зору зникли; якийсь час йому паморочилася голова; тоді він відновив рівновагу й побачив, що золота Куля також зникла, а кольори довкола нього стали звичайними. Він зрозумів: світ

Чарів залишився позаду, а він був там, де йому і потрібно бути.

— Здається, та ж сама година, що була, коли я виходив з дому, — дивувався він. — Тож усього цього не було, за винятком того, що було. — До того ж Горщик Видр все ще звисав з його шиї і був теплий. Вдихнувши на повні груди, він забіг до будинку, а тоді якнайшвидше піднявся сходами нагору, а за ним — собака Ведмідь і ведмідь Собака.

Дім зустрів його солодкими запахами: маминими парфумами, тисячею і однією загадкою кухні, свіжістю чистих простирадл, накопиченням ароматів усього того, що сталося в тих стінах упродовж усього його життя, а також давнішими нечіткими запахами, що були тут ще до його народження. А вгорі на сходах стояв його брат Гарун з дивним виразом обличчя.

— Ти кудись ходив? — запитав Гарун. — Ти знову дивачив. Я вже бачу по твоїх очах.

Лука промчав повз нього, кинувши:

— Я не маю часу тобі розповідати, чесно.

Тож Гарун обернувся й побіг за ним.

— Ну що, мав пригоду? Розповідай! Між іншим, а що то звисає з твоєї шиї?

Лука мовчки біг, а собака Ведмідь і ведмідь Собака протиснулися попри Гаруна так само як Лука і помчали у спальню його тата. Вони брали участь у пригоді від самого початку, тож не хотіли прогавити її найважливішого моменту.

Рашид Халіфа лежав у ліжку і спав з відкритим ротом, як і тоді, коли Лука бачив його востаннє, в руках усе ще стриміли катетери, а на осліничку біля нього медичний монітор показував, що його серце все ж таки ледь-ледь билосся. Проте він мав щасливий вигляд, так ніби йому розповідали якусь приємну історію. Біля ліжка стояла мати Луки Сорає, тримаючи пальці біля своїх уст, тож Лука збагнув, що в ту мить, коли він убіг до кімнати, вона саме хотіла

поцілувати кінчики своїх пальців і доторкнутися до Рашидових уст, прощаючись з ним.

— Що це ти ганяєш як очманілий? — вигукнула Сорая, і тоді до кімнати забігли собака Ведмідь і ведмідь Собака, а за ними ще й Гарун. — Перестаньте! Ви ж не на вулиці! І не в цирку! Що з вами коїться?

— Будь ласка, мамо, — благав Лука, — нема часу пояснювати, будь ласка, дай мені зробити те, що я маю зробити. — І не чекаючи на мамину відповідь, він поклав Картоплину Видр, що палахкотіла Вогнем Життя, у відкритий рот тата, і картоплина, на його превеликий подив, одразу розтанула. Лука, який жадібно заглядав татові в рот, побачив, як маленькі язички вогню пірнули вглиб Рашида; а тоді їх не стало видно, і якийсь час нічого не відбувалося, і серце Луки завмерло.

— Ну що ж ти, — сварила його мати, — дурний хлопчику, наробив?.. — Однак потім слова занепокоєння завмерли на її устах, бо вона, як і решта присутніх у кімнаті, побачила, що до Рашида повертається здоровий колір обличчя — він наче зашарівся від збентеження, а тоді монітор на ослінчику почав карбувати рівномірне й стійке серцебиття.

Спочатку зарухалися Рашидові руки. Потім мимовільно простягнулася його права рука й почала лоскотати Луку, а Сорая, побачивши це, аж сахнулася — почасти від усвідомлення дива, а почасти від страху.

— Та не скобочи мене, тату, — весело сказав Лука, а Рашид Халіфа, не розплющуючи очей промовив:

— Я не скобочу тебе. Хто скобоче? Ніхто! — а тоді він перевернувся на бік і дотягся до Луки ще й лівою рукою.

— Ти мене скобочеш, — реготав Лука, а Рашид Халіфа, розплющивши очі й широко усміхаючись, невинно сказав:

— Я? Я тебе скобочу? Ні, ні. Дурниці!

Рашид сів рівно, потягнувся, позіхнув і поглянув на Луку з хитрою допитливістю.

— Я бачив предивний сон, про тебе, — сказав він.
— І що ж воно таке наснилося мені? Ніби ти подорожував Світом Чарів, а тоді той світ почав розвалюватися. Хм, там ще були Слоно-Птахи і Респектощури, а також справжнісінький Летючий Килим, а потім тобі довелося стати Викрадачем Вогню, і ти викрав той Вогонь Життя. А ти, Луко, нічого не знаєш про цей сон? Ти, часом, ну, просто випадково, не можеш допомогти мені його пригадати?

— Може й так, а може й ні, — промовив Лука, — але ти, тату, маєш знати, що мені весь час здавалося, що ти, правду кажучи, був поряд зі мною, допомагаючи мені порадами й добрим словом; без тебе я пропав би.

— Я також, — сказав Шах-Казна-Що, — я також би пропав, якби не твій невеличкий подвиг, авжеж. Або ж ні, не невеличкий подвиг. А по суті, твій колосальний суперподвиг. Не тому, що я хочу, аби ти став задавакою чи щось таке. Але ж то Вогонь Життя. *Насправді*. Справжній вчинок. Хм. Це Картоплина Видр, так? А на твоїй шиї висить Горщик Видр?

— Про що це ви? Я не розумію, про що ви говорите, — промовила вдоволено Сорая Халіфа, — але приємно чути, що в хаті знову зайшла мова про дурниці.

Однак на цьому історія не закінчилася. Коли Лука ліг відпочити, певний того, що він нарешті виконав свою роботу, то почув якесь неприємне булькання, що лунало з кутка татової спальні, і виявив, на страх собі, Створіння, яке він більше навіть не сподівався побачити після того, як Старий Друзяка шпурнув ним у безкрайній космос. Воно вже не мало на собі яскраво-червоної сорочки чи капелюха-панамі; воно було безбарвне і безлике, бо Рашид Халіфа повернувся до себе, а позаяк ця примара смерті лишень робила перші спроби зібратися в якусь людську подобу, то їй вдалося лишень стати згустком бридкої липкості, ніби вона було зроблена з клею.

— Ти від мене так легко не відкараскаєшся, — прошепотіла примара. — І ти знаєш чому. *Хтось має померти*. На самому початку я сказав тобі, що я одержав виклик, і по всьому. Якщо мене покликали до буття, я не піду звідси, допоки не проковтну життя. Нема заперечення? Що ж, хтось має померти.

— Геть звідси, — закричав Лука. — Ти програв. Тато ж одужав. Греби звідси, куди гребеш.

Рашид, Сорая й Гарун дивилися на нього зі страшенним подивом.

— З ким ти говориш? — запитав Гарун. — У кутку ж нікого нема.

Проте собака Ведмідь і ведмідь Собака добре бачили те Створіння, і Лука не встиг промовити й слова, як втрутився Ведмідь.

— А якби безсмертна істота віддала тобі свою Безсмертність? — запитав він примару.

— А чого це Ведмідь так гавкає? — запитала збентежено Сорая. — Не розумію. Що відбувається?

— Пам'ятаєш? — запитав Ведмідь Луку дуже якимось наполегливо. — *Так, я — Барах із Барахів, мені тисячу років з гаком. Нас китайським прокляттям звели*. Тобі не дуже моя пісня сподобалася, коли ти почув її вперше, бо тобі не хотілося нічого іншого, як просто мати свого собаку, не гіршого за інших. А тепер це все, чим я хочу бути. Після тисячі років — досить. До дідька те минуле! І кому захочеться прожити ще тисячу років? Годі! Я просто хочу бути твоїм собакою Ведмедем.

— Ну, це надто велика жертва, — сказав Лука, переповнений почуттям через вірність і безкорисну відвагу свого собаки. — Про таке я не можу тебе просити.

— А я не прошу тебе просити, — промовив собака Ведмідь.

— Цей собацюра ніколи стільки не гавкав, — сказав Рашид. — Луко, втихомир свого пса.

— Безсмертність, — жадібно промовило Створіння в кутку. — Гаму-гаму! Так, так! Проковтнути Безсмертність! Висмоктати її з Безсмертного й сповнитися нею самому, залишивши колись Безсмертного вже смертним! Так. Це мені подобається.

— Агей, — сказав ведмідь Собака. — Мені також треба у дечому зізнатися.

Цієї миті, — думав Лука, — Собака має щось дуже сонний вигляд, аж ніяк на ведмедя не схожий.

— Пригадуєш ту історію, яку я розповів тобі, ну, про те, як я був принцом, що міг з повітря золото прясти? Про Дрозда Дева, та людожера-велетня з пташиною головою, ну і таке інше?

— Авжеж пригадую, — відповів Лука.

— Поглянь, чоловіче, ведмідь щось реве і реве, а хлопець з ним не може наговоритися, — безпомічно сказала Сорая. — Щось звірі з твоїм сином сьогодні так розійшлися, що й не зупиниш.

— Знаєш, то було неправдою, — зізнався ведмідь Собака, схиливши присоромлено голову. — Єдине, що я прях з повітря, так це всілякі зашкарублі байки про собачу радість, а точніше, про ведмежу, якщо тільки так можна сказати про погану ковбасу. Я просто думав, що мені треба розповісти якусь сміховинку. Думав, що від мене тільки цього й чекають, особливо коли Ведмідь заспівав пісню про себе. Тому я також захотів показати себе в ліпшому світлі. Мені не треба було цього робити. Вибач.

— Не переймайся, — сказав Лука. — Це будинок казкаря. Атож. Тут усі щось вигадують.

— Вирішено, — сказав собака Ведмідь. — Лишень один з нас може віддати безсмертне життя, і таким є я. — А тоді, не чекаючи подальших дискусій, він підбіг до кутка, де навпочіпки сиділо Створіння, й стрибнув; Лука побачив, як те Створіння широко до неможливості роззявило щось дуже огидне й схоже на рот і проковтнуло Ведмедя; за мить Ведмідь знову звідти вивергнувся і був майже таким самим, але

трохи інакшим, а те Створіння набуло обрисів Ведмедя, себто Ніхтоведмедя замість Ніхтотата.

— Ого-го-го, — верещало Створіння, — Ого-го-го, повний екстаз! — А тоді наче відбувся зворотній спалах, себто світло всмоктувалося у якійсь точці, замість того щоб вибухати з якоїсь точки, тож ведмедеподібне Створіння антивибухнуло, хххляяпп, і його не стало.

— Гав, — сказав собака Ведмідь, махаючи хвостом.

— Що ти хоче сказати своїм «гав»? — допитувався Лука. — Язик проковтнув?

— Гаррррр, — загарчав ведмідь Собака.

— Ага, — промовив Лука з розумінням. — Чарівна частина закінчилася, так? Відтепер ти — мій звичайний собака, а ти — мій звичайний ведмідь, а я — звичайний я.

— Гав, — сказав собака Ведмідь, стрибнув на Луку й заходився лизати йому лице. Лука міцно обійняв його.

— Після того, що ти зробив, — сказав він, — я нікому не дозволю думати про собак як про щось лихе, бо той день, коли ти став моїм собакою, був насправду щасливий для нас усіх.

— Будь ласка, поясніть хтось мені, що тут діється, — сказала Сорая слабким голосом.

— Усе добре, мамо, — промовив Лука, обіймаючи її щосили. — Заспокойся. Життя знову стає звичайним.

— Нічого звичайного я в тобі не бачу, — відповіла мама, цілючи його в маківку. — Звичайне життя? У цій сім'ї про таке й не чули.

Того прохолодного вечора на пласкому даху будинку Халіфи під зоряним небом накрили на стіл, — так, зорі знову зійшли! — і розпочалася святкова вечеря, що складалася зі смачного, підрум'яненого на повільному вогні м'яса і швидко підсмажених на

сковорідці овочів, а також соління й цукатів, холодного гранатового соку і гарячого чаю, а ще з деяких рідкісних наїдків і напоїв — юшки щастя, морозива заспокоєння і соусу збудження. На середині столу в маленькому Горщику Видр були решта п'ять Картоплин, що все ще жевріли Вогнем Життя.

— Отже, ця інша Сорая, яка тобі так сподобалася, — питала Луку Сорая Халіфа трішки аж занадто ласкаво, — вона сказала, що якби здорова людина з'їла одну з них, то вона б жила довго-довго або ж навіть вічно?

Лука захитав головою.

— Ні, мамо, — відповів він, — не Образцеса. То був Верховний бог Ра.

Незважаючи на довгі роки, проведені з ушавленим Шахом-Казна-Що, Сорая Халіфа до кінця так і не полюбила всілякого роду вигадки, а тепер їй доводилося миритися не тільки з вигадками її чоловіка-казкаря, але також обох її синів. Проте того вечора вона дуже старалася.

— Тож цей Ра... — почала вона, і Лука закінчив речення за неї:

— ... сказав мені це особисто, розмовляючи ієрогліфами, які переклала мені білка на ймення Рататат, що вміла говорити.

— Ну що ж! — сказала Сорая, не бажаючи продовжувати суперечку. — Все — добре, що добре закінчується, а ці так звані «Картоплини Видр» я покладу в комірчину, і ми якось іншим разом подумаємо, що з ними робити.

А Лука саме розмірковував над тим, як би це виглядало, якби він, його брат, мама й тато — всі могли жити вічно. Така перспектива більше лякала його, ніж принадувала. Може, собака Ведмідь зробив правильно, і краще жити без Безсмертя чи навіть без такої можливості. Так, може, то на краще, що Сорая заховає ті Картоплини Видр, тож усі в родині Халіфи потрохи забудуть про їхнє існування; а тоді Карто-

плинам у Горщику, може, й набридне чекати, поки їх почнуть їсти, і вони якимсь чином прошмигнуть на-зад через Прикордоння у Світ Чарів, а Реальний Світ буде знову Реальний, а життя буде просто життям, і цього буде більше ніж достатньо.

Тієї ночі небо було всіяне зорями.

— Усі ми знаємо, — промовив Рашид Халіфа, — іноді зорі починають танцювати, а тоді всіляке стається. Проте є ночі, коли хочеться, аби все лишалося на своїх місцях, а ми змогли перепочити.

— Який перепочинок! — сказала Сорая. — Зорі можуть не танцювати, але ми обов'язково танцюватимем.

Вона плеснула в долоні — й одразу ведмідь Собака став на задні лапи й заходився відбивати африканський танець гамбу, а собака Ведмідь підстрибнув і завів Топ-Десятку найпопулярніших пісень, а тоді підвелася вся родина Халіфи й почала енергійно танцювати джигу й підспівувати собаці. Тут ми їх і залишимо — врятованого тата, кохану маму, старшого брата і малого хлопця, вдома, подалі від його пригод, разом з його щасливим собакою і його братнім ведмедем, високо на даху їхнього будинку прохолодної ночі під непорушними й незмінними зорями, що співають і танцюють.

Рушді, Салман.

P92 Лука і Вогонь Життя: казк. повість / Салман Рушді; з англ. пер. Т. Бойко. — К.: Вид-во Жупанського, 2012. — 208 с.

ISBN 978-966-2355-29-1

Салман Рушді ще раз запрошує нас до казкового світу Кагні. І якраз вчасно, адже легендарний казкар Рашид Халіфа поринув у дивний безкінечний сон, з якого його ніхто не може розбудити. А отже, знову нікому плести мережива найкращих і найдивніших у світі казок. Цього разу врятувати Рашида мусить його син Лука, молодший брат Гаруна із попередньої історії «Гарун і море оповідок». Для того щоб розбудити Рашида Халіфу, Лука має здійснити подорож у Магічний Світ і викрасти звідти могутній артефакт — Вогонь Життя.

Так починається захоплююча і сповнена небезпек подорож Луки, під час якої йому доведеться зустрітися з багатьма дивними істотами, завести не менш дивних чарівних друзів, раз за разом наражатися на небезпеку, але щоразу все далі просуватися углиб земель Недобрих Богів, адже лише там він зможе здобути Вогонь Життя, від якого залежить доля його батька, так само як і його власна.

**УДК 821.111-31
ББК 84(4Вел)-445**

Літературно-художнє видання

Салман Рушді
ЛУКА І ВОГОНЬ ЖИТТЯ
Казкова повість

Редактор *Л. Пішко*
Художній редактор *О. Баратинська*
Оригінал-макет *О. Жупанський*

Підписано до друку 5.07.12
Формат 84x108 1/32
Папір офсет. №1
Друк офсетний. Зам.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи №2770. Серія ДК

ФОП Жупанський
Україна, 08293, Буча, вул. Тарасівська, 7а,
тел.: (+38096) 350-61-05;
E-mail: zhupansky-publisher@ukr.net

Салман Рушді ще раз запрошує нас до казкового світу Кагні. І якраз вчасно, адже легендарний казкар Рашид Халіфа поринув у дивний безкінечний сон, з якого його ніхто не може розбудити. А отже, знову нікому плести мережива найкращих і найдивніших у світі казок. Цього разу врятувати Рашида мусить його син Лука, молодший брат Гаруна із попередньої історії «Гарун і море оповідок». Для того щоб розбудити Рашида Халіфу, Лука має здійснити подорож у Магічний Світ і викрасти звідти могутній артефакт – Вогонь Життя.

Так починається захоплююча і сповнена небезпек подорож Луки, під час якої йому доведеться зустрітися з багатьма дивними істотами, завести не менш дивних чарівних друзів, раз за разом наражатися на небезпеку, але щоразу все далі просуватися углиб земель Недобрих Богів, адже лише там він зможе здобути Вогонь Життя, від якого залежить доля його батька, так само як і його власна.

ISBN 978-966-2355-29-1

9 789662 355291 >